

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

RET TIL
AT VÆRE
FORÆLDRE

RET TIL
AT VÆRE
FORÆLDRE

RET TIL AT VÆRE FORÆLDRE
Ligebehandlingsafdelingen,
Institut for Menneskerettigheder

Afdelingsleder: Susanne Nour Magnusson
(ansvarlig for undersøgelsen)

Forfatter:
Christine Bendixen, Institut for Menneskerettigheder
Maria Ventegodt Liisberg, Institut for Menneskerettigheder
Pia Justesen, Justadvice
Susanne Munck, Munck Multivejledning

© 2014 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

ISBN 978-87-91836-98-5
EAN 9788791836985

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: Carsten Lyng
Tryk: Handy-Print

Institut for Menneskerettigheders publikationer kan frit
citeres med tydelig angivelse af kilden.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige
som muligt. Vi bruger f.eks. store typer, korte linjer, få
orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.

Vi arbejder på at få flere tilgængelige pdf'er og letlæste
resumeer. Læs mere om tilgængelighed på
www.menneskeret.dk

INDHOLD

INDHOLD	3
RESUME	5
SUMMARY	9
KAPITEL 1 INTRODUKTION OG METODE	14
INTRODUKTION	14
PROBLEMFOMULERING	15
AFGRÆNSNING	15
METODE	15
FØLGEGRUPPE	16
KAPITEL 2 MENNESKERETTEN TIL STØTTE TIL AT VÆRE FORÆLDRE	17
RETTIGHEDER FOR MENNESKER MED HANDICAP	17
RETTEN TIL FAMILIELIV	18
GRUNDLÆGGENDE PRINCIPPER I HANDICAPKONVENTIONEN	19
INDGREB I RETTEN TIL FAMILIELIV	21
BARNETS TARV	24
MULTIDISKRIMINATION	26
OPSUMMERING OG KONKLUSION	27
KAPITEL 3 DANSK RET – RETTIGHEDER FOR FORÆLDRE MED HANDICAP	30
INDLEDNING	30
HJÆLP TIL FORÆLDRE MED HANDICAP	
– SERVICELOVENS GENERELLE FORMÅL OG PRINCIPPER	31
HVILKEN KONKRET HJÆLP KAN FORÆLDRE MED HANDICAP MODTAGE?	34
REGLER OM TIDLIG OG FOREBYGGENDE INDSATS I FORHOLD TIL BØRN OG UNGE, DER HAR EN FORÆLDER MED HANDICAP	40
REGLER OM BØRNS BEHOV FOR STØTTE OG BESKYTTELSE	40

KAPITEL 4 EKSEMPELSAMLING	47
INDLEDNING	47
SAG A	48
SAG B	51
SAG C	54
SAG D	57
SAG E	59
SAG F	62
SAG G	66
SAG H	70
KAPITEL 5 KONKLUSION OG ANBEFALINGER	74
INDLEDNING	74
NOTER	84

RESUME

STØTTE KAN SIKRE FORÆLDREROLLEN

Alle har ret til beskyttelse af deres familieliv – også personer med handicap. FN's handicapkonventions artikel 23 forpligter staterne til at støtte forældre, så de kan udfylde deres forældrerolle og sikre, at forældre med handicap ikke får frataget deres forældremyndighed udelukkende med henvisning til deres handicap.

I den danske servicelov er der en række bestemmelser, der omhandler støtte til personer med handicap. Men støtte til at udfylde forældrerollen bliver ikke direkte nævnt. Støtte til forældre med handicap bliver altså ikke givet efter en særlig målrettet bestemmelse. Støtten bliver i stedet givet gennem forskellige kompenserende ydelser, og det kan derfor variere meget, hvilken hjælp forældre med handicap får til at udfylde deres forældrerolle – hvis de overhovedet får nogen.

For nogle forældre med handicap kan manglende støtte til at udfylde deres forældrerolle betyde, at myndighederne vurderer, at de er uegnede til at være forældre. Det kan have vidtrækkende konsekvenser for både forældrene og børnene – konsekvenser der

måske kunne være undgået med den rette støtte til forældrene.

UNDERSØGELSE: ANALYSE, CASES OG ANBEFALINGER

Formålet med Institut for Menneskerettigheders undersøgelse af retten til at være forældre er todelt: Vi vil for det første afdække, hvilke muligheder forældre med handicap har for at få støtte til at udfylde deres rolle som forældre. Og for det andet belyse, om den danske lovgivning og praksis bør justeres for at sikre en effektiv efterlevelse af de menneskeretlige forpligtelser, der bl.a. følger af FN's handicapkonvention, særligt artikel 23.

I undersøgelsen gennemgår og analyserer vi relevante menneskeretlige bestemmelser og forpligtelser i den danske lovgivning i forhold til støtte til forældre med handicap. Gennem otte forskellige sager om anbringelse eller tvangsfjernelse af børn af forældre med handicap belyser vi nogle af de problemstillinger, der kan opstå, når der ikke er givet den rigtige støtte. Til sidst i rapporten giver vi en række anbefalinger til, hvilke ændringer der bør sættes i værk i forhold til de danske regler og praksis på området for

at sikre en bedre efterlevelse af Danmarks menneskeretlige forpligtelser.

RETTE TIL FAMILIELIV – EN GRUNDLÆGGENDE MENNESKERET

Flere af de internationale konventioner fremhæver retten til familieliv, og FN's handicapkonvention indeholder specifikke bestemmelser om retten til familieliv for personer med handicap. Ifølge Handicapkonventionen har personer med handicap ret til at stifte familie som alle andre. Denne ret skal ses i relation til Handicapkonventionens grundlæggende principper om værdighed, selvbestemmelse, ikke-diskrimination, inklusion, respekt for forskellighed og lige muligheder.

Staten er forpligtet til at yde støtte til forældre med handicap, så de kan udfylde deres forældrerolle og nyde retten til familieliv. Handicapkonventionens artikel 23 påpeger specifikt, at staten skal støtte forældre med handicap i udøvelsen af deres rolle som opdragere af børn, og at et barn ikke må adskilles fra sine forældre alene af den grund, at forældrene har et handicap. Derfor må myndighederne først skride til tvangsfjernelse af børn fra forældre med handicap, når alle muligheder for støtte er undersøgt.

De internationale konventioner fremhæver, at barnets tarv altid vil være af afgørende betydning. For at sikre barnets tarv skal kommunen yde den rigtige støtte til familien, så barnet ikke unødvendigt bliver adskilt fra sine forældre med handicap. Det er som

udgangspunkt i barnets interesse at blive sammen med sine forældre, og i langt de fleste tilfælde vil forældrenes og børnenes interesser da også være sammenfaldende. I de sjældne tilfælde, hvor barnets tarv ikke kan blive tilgodeset sammen med forældrene, vil barnets tarv være det mest tungtvejende. Kun i disse tilfælde vil det være rimeligt at skride til tvangsfjernelse.

DANSK RET – ÅBNE FORTOLKNINGSMULIGHEDER

Den danske stats forpligtelse til at yde støtte til at udfylde forældrerollen fremgår ikke specifikt af den danske sociallovgivning. I lovgivningen er der imidlertid ikke noget til hinder for at yde den hjælp, der gør det muligt for forældre med handicap at varetage deres forældrerolle. I serviceloven er der en række konkrete bestemmelser, der kan bruges, når personer med handicap har behov for støtte for at kunne varetage rollen som forældre. Bestemmelserne har dog fokus på forældrerens behov som selvstændigt individ og ikke på hans eller hendes behov som forælder.

Det er derfor åbent for fortolkning i de enkelte kommuner, hvordan bestemmelserne i serviceloven skal bruges, når det handler om hjælp til at udfylde forældrerollen. Sommetider bliver de slet ikke brugt. Det kan i praksis betyde, at der ikke sker en kobling mellem forældrerens behov for støtte og hans eller hendes evne til at udfylde forældrerollen. Der kan derfor være meget stor forskel på, hvordan og om forældre med handicap får støtte i de enkelte kommuner.

Kommunerne har også en generel tilsynsforpligtelse over for børn og unge. Den kan medføre, at hjælp til forældre med handicap bliver givet indirekte via hjælp til børnene efter servicelovens børnebestemmelser. Risikoen er her, at forældrene ikke får den nødvendige hjælp til at varetage deres opgaver og ansvar som forældre.

Kan forældrene ikke løfte deres opgave som forældre og dermed ikke varetage barnets tarv, kan barnet blive anbragt uden for hjemmet. Kommunens børne- og ungeudvalg kan også beslutte, at barnet skal tvangsfjernes. I de mest alvorlige tilfælde kan der blive tale om tvangsbortadoption, hvis myndighederne vurderer, at forældrene ikke kan eller i fremtiden vil kunne drage omsorg for eller spille en positiv rolle i barnets liv.

PROBLEMSTILLINGER I SAGER OM FORÆLDRE MED HANDICAP

For at give eksempler på, hvilke problemstillinger der kan opstå i sager, hvor den ene eller begge forældre har et handicap, indeholder rapporten otte autentiske sagsfremstillinger, der handler om tvangsfjernelse eller -anbringelse af børn af forældre med handicap.

FOKUS PÅ STØTTE TIL BØRN FREMFOR STØTTE TIL FORÆLDRE

Flere af sagerne viser, at kommunerne ikke altid benytter sig af de muligheder, der er for at støtte forældre med handicap. Ofte kommer fokus til at ligge på børnene med udgangspunkt i servicelovens

børnebestemmelser, mens forældrene ikke får den støtte, der gør, at de fuldt ud kan leve op til deres ansvar som forældre.

Forældrenes behov for støtte bliver i flere af sagerne enten slet ikke afdækket eller i flere tilfælde afdækket alt for sent i sagsforløbet. Det kan have store konsekvenser for udfaldet af de forældrekompetenceundersøgelser, kommunerne ofte foretager i sagerne.

Tilsyneladende overser kommunerne ofte, at støtte til forældrene også kan være en støtte til børnene, fordi forældrene med hjælp kan blive i stand til at varetage deres opgaver som forældre.

Flere af de otte sager illustrerer også, at myndighedernes mistillid og manglende støtte til forældre med handicap kan være medvirkende til, at forældrene selv mister troen på, at de kan og bør være forældre for deres barn. Det kan resultere i, at de 'frivilligt' lader deres børn anbringe, selvom de måske med støtte kunne have taget vare på deres børn.

KULTURELLE BARRIERER

Forældrene har i nogle af sagerne en anden etnisk baggrund end dansk, hvilket i flere tilfælde gør sagerne mere komplekse, fordi en sproglig og eventuel kulturel barriere kan gøre det endnu mere svært for forældrene at få den nødvendige hjælp og støtte. Samtidig er der en risiko for, at kommunen misforstår forældrenes intentioner, fordi forældrene handler ud fra en anden kulturel forståelse end den traditionelle forståelse af forældreren i Danmark.

RISIKO FOR AT BLIVE ERKLÆRET UEGNET SOM FORÆLDER

Fælles for de fleste af sagerne er, at der ikke er foretaget en fyldestgørende sagsbehandling, herunder inddragelse af kommunernes handicapafdeling. Det er slående, at sagsbehandlerne ofte ikke synes at have kendskab til karakteren af forældrenes handicap og betydningen heraf for forældrerollen. Når den fagligt ansvarlige for forældrekompetenceundersøgelserne heller ikke har ekspertise i forhold til forældrenes handicap, kan forældrenes behov for støtte blive overset. Forældrene risikerer dermed at blive erklæret uegnede som forældre, uden at det er undersøgt, om de kunne klare deres forældreopgaver med den rigtige støtte.

UNDERSØGELSENS ANBEFALINGER

1. ANBEFALING OM KOMPENSATION:

Forældre med handicap har ret til støtte til at være forældre. Kommunale og statslige myndigheder har pligt til at sikre, at denne ret virkeliggøres.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Socialministeriet udarbejder en bekendtgørelse om "hjælp og støtte til forældre, der på grund af handicap har behov for hjælp eller særlig støtte til at være forældre." Den skal bl.a. præcisere pligten til, at forældre med handicap skal kompenseres, før kommunen udarbejder en forældrekompetenceundersøgelse.

2. ANBEFALING OM SAGSBEHANDLING:

Instituttet anbefaler, at kommunerne sikrer en særlig grundig sagsbehandling i sager om tvangsfjernelse af børn fra forældre med handicap samt en bedre koordinering mellem de kommunale forvaltninger.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at der indføres en udtrykkelig klageadgang til Ankestyrelsen over fejlbehæftet og dårlig sagsbehandling i sager om tvangsfjernelse af børn fra forældre med handicap.

3. ANBEFALING OM KOGNITIVE HANDICAP:

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at det eksplicit fremgår af vejledningen til servicelovens § 85, at socialpædagogisk hjælp efter denne bestemmelse kan anvendes i forhold til udvikling af forældrekompetencer hos de forældre med kognitive handicap, som har behov for det.

4. ANBEFALING OM 'FRIVILLIGE ANBRINGELSER':

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Socialministeriet iværksætter en praksisundersøgelse eller en velfærdsundersøgelse om 'frivillige anbringelser'.

5. ANBEFALING OM MULTIDISKRIMINATION:

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Socialministeriet får indsamlet og formidlet viden om familier med handicap og etnisk minoritetsbaggrund for at sikre beskyttelse mod multidiskrimination i forhold til retten til at være forældre.

SUMMARY

SUPPORT CAN PROTECT THE PARENT ROLE

Everyone is entitled to protection of their family life – including persons with disabilities. Article 23 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) obliges states to support parents so that they can fulfill their parental role and to ensure that parents with disabilities are not deprived of their parental custody solely because of their disability.

In the Danish Social Services Act, a number of provisions deal with assistance to persons with disabilities. However, support for the parental role is not directly mentioned. Support for parents with disabilities is not directly given according to any specifically targeted provision. Support is instead given through various compensatory benefits, and there can be considerable variation in the help received by parents with disabilities to fulfill their role as parents – if they receive any help at all.

For some parents with disabilities, lack of support to fulfill their role as parents can mean that the authorities find them unfit to be parents. This can have far-reaching consequences for both parents and children,

consequences that might have been avoided with the proper support to parents.

STUDY: ANALYSIS, CASE STUDIES AND RECOMMENDATIONS

The purpose of the Danish Institute for Human Rights study of the right to parenthood is twofold: First, we sought to identify the possibilities for parents with disabilities to obtain support to fulfill their role as parents. Second, we wanted to assess whether Danish law and practice should be adjusted in order to ensure effective Danish compliance with human rights obligations which follow from the CRPD, particularly Article 23.

The study examines and analyzes relevant human rights provisions and obligations in the Danish legislation in relation to support for parents with disabilities. Through eight different cases concerning the placement or forced removal of children whose parents have disabilities, we highlight some of the problems that can arise when the proper support is not given. The report concludes with a number of recommendations on what changes should be implemented in relation to the Danish regulations and practices in the field

so as to ensure better Danish compliance with Denmark's human rights obligations.

THE RIGHT TO FAMILY LIFE – A BASIC HUMAN RIGHT

Several international conventions highlight the right to family life, and the CRPD contains specific provisions in relation to the right to family life for persons with disabilities. According to the CRPD, persons with disabilities have the right to have a family like everyone else. This right must be seen in relation to the CRPD's fundamental principles of dignity, self-determination, non-discrimination, inclusion, respect for diversity and equal opportunities.

The state is obliged to provide support for parents with disabilities so that they can fulfill their parental role and enjoy the right to family life. Article 23 of the CRPD specifically points out that the state should support parents with disabilities in exercising their role in raising the child, and that a child may not be separated from his or her parents solely because the parents have a disability. The authorities, therefore, should undertake forced removal of children from homes of parents with disabilities only when all possibilities for support have been explored.

The international conventions emphasize that the best interests of the child will always be of paramount importance. In order to ensure the child's best interests are served, the municipal authorities must provide the proper

support to the family so that the child is not needlessly separated from his or her parents with disabilities. As a point of departure, it is considered to be in the child's best interest to be together with his or her parents, and in the vast majority of cases, the interests of the parents and the children will also coincide. In the rare cases where the child's interests clash with those of the parents, the child's interests will be considered the most compelling. Only in these cases would it be reasonable to undertake forced removal of the child from the home.

DANISH LAW – OPEN FOR INTERPRETATION

The Danish government's obligation to provide support to parenting is not specifically stated in the Danish social legislation. The legislation, however, contains no obstacle to providing the assistance that makes it possible for parents with disabilities to fulfill their parental role. In the Social Services Act, there are a number of specific provisions that can be utilized when persons with disabilities need support in order to fulfill their role as parents. However, these provisions focus on the parent's needs as an independent individual and not on his or her needs as a parent.

The various municipalities therefore have quite varied interpretations as to how the provisions of the Social Services Act should be used with regard to help with parenting. Sometimes they are not utilized at all. In practice, this may mean that the parent's need for support and his or her

ability to fulfill the parental role are not linked. Hence, there may be very great differences between individual municipalities in the kind and amount of support accorded to parents.

The municipal authorities also have a general supervisory obligation to children and adolescents. This can entail that assistance to parents with disabilities is given indirectly, via help to the children under the child regulations of the Social Services Act. The risk here is that parents do not obtain the necessary help to perform their duties and responsibilities as parents.

If the parents cannot carry out their task as parents and thereby not assure the child's best interests, the child may be placed outside the home. The municipality's children and youth committee can also decide that the child must be forcibly removed. In the most severe cases, a forced adoption of the child can take place if the authorities find that the parents cannot or in the future will not be able to care for or play a positive role in the child's life.

ISSUES IN CASES INVOLVING PARENTS WITH DISABILITIES

In order to provide examples of the problems that can arise in cases where one or both parents have a disability, the report contains eight authentic case studies where there was forced removal or placement of children who have parents with disabilities.

FOCUS ON SUPPORT FOR CHILDREN RATHER THAN SUPPORT FOR PARENTS

Several of the cases show that the municipalities do not always take advantage of the opportunities that exist to support parents with disabilities. Focus is often placed on the children, based on the child provisions of the Social Services Act, while the parents do not receive the kind of support that would enable them to fully assume their responsibilities as parents.

In several cases, the parents' need for support is either not met or in several cases dealt with too late in the process. This can have major consequences for the outcome of the parenting skills assessments that municipalities often conduct in such cases.

Apparently, the municipalities frequently overlook the fact that support for the parents can also be a support to the children. This is because with the help received, the parents can be able to perform their child-rearing responsibilities.

Several of the eight cases also illustrate that the authorities' distrust and lack of support for parents with disabilities can contribute to the parents losing the confidence that they can and should be parents for their child. This may result in them 'voluntarily' allowing their children to be removed and placed outside the home, even though with proper support, their children could have remained with them at home.

CULTURAL BARRIERS

In some of the cases, the parents are not of ethnic Danish background, which in many cases makes the cases more complex. Language and potential cultural barriers can make it even more difficult for the parents to obtain the necessary help and support. At the same time, there is a risk that the municipality misunderstands the parents' intentions because the parents act on the basis of a different cultural understanding than the traditional understanding of parenting in Denmark.

RISK OF BEING DECLARED UNFIT AS PARENTS

Common to most of these cases is that there has not been a comprehensive case management, including the use of the municipal's disability department. It is striking that the caseworkers often do not seem to be aware of the nature of the parents' disabilities and the importance for the parenting role. When professionals responsible for the parenting competence assessments do not have expertise in relation to the parents' disability either, the parents need for support may end up being overlooked. Hence, the parents risk being declared unfit as parents, without an investigation of whether they could manage their parental tasks if they were given the proper support.

RECOMMENDATIONS OF THE STUDY

1. RECOMMENDATION ON COMPENSATION:

Parents with disabilities have the right to

support for the parental role. It is the duty of the local and national authorities to ensure that this right is carried into effect.

The Danish Institute for Human Rights recommends that a government order be drafted for 'help and support to parents who, because of disability, need help or special support for being parents'. The government order shall specify the obligation of the municipalities to carry out a compensation assessment of parents with disabilities before they conduct a parenting skills assessment.

2. RECOMMENDATION ON CASE WORK:

The Danish Institute for Human Rights recommends that the municipalities ensure that the case work procedure is particularly thorough in cases of forced removal of children from parents with disabilities. Furthermore, the institute recommends that the coordination between the various municipality services is improved.

The Danish Institute for Human Rights recommends the introduction of an explicit right to submit complaints to the Social Appeals Board of faulty and poor case work in those cases where children are forcibly removed from parents with disabilities.

3. RECOMMENDATION ON LEARNING DISABILITIES:

The Danish Institute for Human Rights recommends that it explicitly appears from the notes of guidance of the Social Services Act

section 85 that socio-educational assistance under this provision may be applied to the development of parental skills of parents with learning disabilities who need it.

4. RECOMMENDATION ON 'VOLUNTARY PLACEMENTS':

The Danish Institute for Human Rights recommends that the Ministry of Social Affairs implement a study of practice investigation or a welfare study on 'voluntary placements'.

5. RECOMMENDATION ON MULTIPLE DISCRIMINATION:

The Danish Institute for Human Rights recommends that the Ministry of Social Affairs begin collecting and disseminating knowledge about parents with disabilities in ethnic minority families so as to ensure protection against multiple discrimination

INTRODUKTION OG METODE

INTRODUKTION

Det følger af Institut for Menneskerettigheders Ligebehandlingsstrategi, at instituttet vil styrke sin indsats for at sikre, at nøgleaktører, herunder kommuner og statslige myndigheder, har fokus på strukturelle ligebehandlingsudfordringer inden for deres ansvarsområde. På instituttets top 10 liste over udfordringer for gennemførelsen af FN's handicapkonvention i Danmark fremhæves den manglende bevidsthed om FN's handicapkonvention i kommunale socialforvaltningers daglige virke. Nærværende projekt har til formål at øge bevidstheden om retten til ligebehandling for personer med handicap i forhold til retten til at være forældre.

FN's handicapkonvention, der blev vedtaget af FN's generalforsamling den 13. december 2006, er siden blevet ratificeret af Danmark og er nu en del af dansk lov. Konventionen udgør en milepæl i forhold til rettigheder for personer med handicap på en række områder, bl.a. i forhold til retten til at være forælder, fordi den anerkender personer med handicaps ret til at stifte familie på lige fod med personer uden handicap. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har endvidere i sin retspraksis slået fast, at forældre med handicap har ret til støtte til at udføre deres rolle som forældre.

Artikel 23 i FN's handicapkonvention fastslår, at personer med handicap har ret til at indgå ægteskab, være del af en familie og blive forældre på lige vilkår med andre mennesker. Staterne er samtidig forpligtede til at støtte forældre med handicap i at udfylde deres forældrerolle. Derudover må forældre med handicap ifølge konventionen ikke få frataget forældremyndigheden udelukkende med henvisning til deres handicap.

I Danmark findes der i serviceloven en række bestemmelser om støtte til personer med handicap, men forældrerollen nævnes ikke udtrykkeligt. I praksis betyder det, at den hjælp og støtte, som forældre med handicap modtager, er meget varierende. Det kan i nogle tilfælde betyde, at forældre med handicap ingen hjælp får og derfor har svært ved at udfylde deres rolle som forældre.

Kompenseres forældre med handicap ikke i tilstrækkeligt omfang for deres handicap, kan det resultere i, at de findes uegnede til at være forældre og dermed mister forældreretten eller får tvangsfjernet deres børn. Forældrene får således frataget deres ret til at være forældre, selvom de måske med den rigtige og rettidige støtte kunne have udfyldt forældrerollen.

På baggrund af ovennævnte har Institut for Menneskerettigheder valgt at se nærmere på retten til at være forælder med handicap i Danmark, og hvordan lovgivning og praksis lever op til de internationale menneskerettigheder, særligt artikel 23 i FN's handicapkonvention.

PROBLEMFORMULERING

Følgende hovedspørgsmål adresseres:

- I hvilket omfang har de danske myndigheder pligt til at sikre støtte og bistand til, at personer med handicap kan udfylde deres rolle som forældre over for deres børn?
- Sikrer den danske lovgivning, at forældre med handicap får støtte og bistand til at være forældre i overensstemmelse med Danmarks menneskeretlige forpligtelser?
- Hvilke ændringer i danske regler og praksis på dette område bør iværksættes for at sikre en bedre efterlevelse af Danmarks menneskeretlige forpligtelser?

Der sættes fokus på den situation, hvor myndighederne har iværksat en sag om tvangsfjernelse af et eller flere børn fra deres forældre med handicap. Baggrunden herfor er, at det er i disse sager, grænserne defineres for, hvornår forældre med handicap kan få lov til at vedblive med at udfylde deres forældrerolle.

Målgruppen for projektet er først og fremmest socialforvaltninger i kommuner, klageinstanser i sager om tvangsfjernelse af børn, dvs.

Ankestyrelsen og domstolene, advokater og bisiddere i sager om tvangsfjernelse af børn samt handicaporganisationer og andre videnscentre, såsom DUKH, der rådgiver personer med handicap om deres behov for og ret til støtte til at være forældre. Endvidere vil statslige myndigheder som Socialministeriet, der udarbejder vejledninger for anvendelsen af den danske sociallovgivning, være en del af målgruppen for projektet.

AFGRÆNSNING

Projektet er afgrænset fra tilstødende problematikker som manglende kompensation i forbindelse med at være forældre til børn med handicap og retten til et familieliv. I familier med et barn med et handicap er problemet ofte, at kompensationsmulighederne begrænses. Det gælder tabt arbejdsfortjeneste, merudgiftsdækning og tilstrækkelig mulighed for aflastning, hvilket kan føre til, at forældrene ikke kan magte at have barnet i hjemmet. I den sammenhæng kan der derfor også være tale om manglende kompensation til at kunne udfylde forældrerollen. Denne problematik vil nærværende undersøgelse ikke berøre, men vil afgrænse sig til problematikker knyttet til kompensation i forbindelse med at udfylde forældrerollen for forældre med handicap.

METODE

Undersøgelsen indeholder en juridisk analyse og en samling af eksempler på sager, der omhandler anbringelse eller tvangsfjernelse af børn af forældre med handicap. Undersøgelsen har et rettiligheds perspektiv, som betyder, at regler og praksis på området vurderes i forhold

til de rettigheder, der følger af Handicapkonventionen og andre relevante menneskerettighedskonventioner.

JURIDISK ANALYSE

Den juridiske undersøgelse vil indeholde en kort beskrivelse og analyse af udvalgte bestemmelser i Handicapkonventionen, Børnekonventionen og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention samt af relevant praksis fra de tilknyttede internationale organer. Formålet med denne undersøgelse er at redegøre for konventionernes forpligtelser i forhold til forældre med handicap. Fokus vil være på staternes forpligtelser i relation til at kompensere forældre med handicap, så de har mulighed for at udfylde deres forældrerolle.

Den juridiske undersøgelse vil herefter indeholde en kort beskrivelse af de danske regler om anbringelse og tvangsfjernelse af børn i forhold til retten til at være forældre. Som i den internationale undersøgelse vil fokus være på forpligtelserne i lovgivningen i relation til at kompensere forældre med handicap, så de har mulighed for at udfylde deres forældrerolle.

Det overordnede formål er at undersøge, om de danske regler lever op til kravene i de internationale menneskerettighedskonventioner, herunder Handicapkonventionen.

EKSEMPELSAMLING

Undersøgelsen vil indeholde eksempler på sager i Danmark, hvor kompensationsbehovet hos forældre med handicap både er og ikke

er indgået i vurderingen af forældreevnen i forbindelse med sager om anbringelse eller tvangsfjernelse af børn. Eksemplerne skal være med til at belyse, om inddragelse af og hensynet til kompensationsbehov for forældre med handicap har betydning for udfaldet af en sag om forældreevne hos forældre med handicap. Samtidig indgår eksemplerne i undersøgelsen for at fremhæve god og dårlig praksis til inspiration for den fremtidige sagsbehandling på området.

Eksemplerne vil hver især indeholde en beskrivelse af baggrunden for sagen, sagsbehandlingen frem til afgørelsen, selve afgørelsen samt sagsbehandling efter afgørelsen.

Sagerne er ikke repræsentative for, hvordan sager om tvangsfjernelse og -anbringelse af børn af forældre med handicap behandles i det danske system. Sagerne er valgt for at illustrere den problematik, som denne rapport belyser.

FØLGEGRUPPE

For at sikre inddragelse af personer med handicap og ekspertise fra personer, som arbejder med tvangsfjernelser af børn fra forældre med handicap, har der været sammensat en følgegruppe. Følgegruppen mødtes i begyndelsen af projektet og en gang i løbet af projektet. Følgegruppen bestod af advokat og mediator Charlotte Cantor samt repræsentanter fra DUKH, LEV, Scleroseforeningen, Dansk Blindesamfund, CFD og Spastikerforeningen.

KAPITEL 2

MENNESKERETTEN TIL STØTTE TIL AT VÆRE FORÆLDRE

RETTIGHEDER FOR MENNESKER MED HANDICAP

I dag anerkendes det, at mennesker med handicap har samme menneskerettigheder som andre mennesker. Tidligere så man på personer med handicap med medicinske briller. Man betragtede dem som personer, der skulle drages omsorg for, behandles og i bedste fald kureres. Ifølge den medicinske handicapmodel mente man typisk, at de problemer, som en person med handicap stødte på i sin hverdag, var forårsaget af hans eller hendes individuelle funktionsnedsættelse.

I dag er den traditionelle medicinske handicapmodel blevet erstattet af en social – også kaldet miljøbestemt – tilgang. Det anerkendes, at et handicap opstår på grund af et negativt samspil med omgivelserne, hvor fysiske indretninger og fordomme skaber barrierer for, at et menneske med en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse kan udfolde sig på lige vilkår med andre. Barriererne ligger altså uden for den person, som har en konkret funktionsnedsættelse, og et handicap bliver på den måde et socialt forhold snarere end et individuelt kendetegn.

Samtidig med paradigmeskiftet fra en medicinsk til en social vinkel på handicap er der sket en udvikling fra gode viljer til rettigheder. Personer med handicap er på samme måde som andre borgere rettighedssubjekter, der nyder selvbestemmelse og uafhængighed. I dag er staten forpligtet til at ændre normer og strukturer i samfundet for at sikre, at personer med handicap kan nyde menneskerettigheder og grundlæggende friheder på lige vilkår med andre mennesker. Det følger således også af den sociale handicapmodel, at forældre med handicap skal gives en sådan støtte, hjælp og træning i forældrekompetencer, som er tilstrækkelig og passende til, at de kan drage omsorg for deres børn.¹

FN's handicapkonvention manifesterer paradigmeskiftet til den sociale handicapmodel. Konventionen blev vedtaget af FN's Generalforsamling i 2006, trådte i kraft i maj 2008 og omfatter alle mennesker med handicap – både med fysiske og psykiske handicap. Den cementerer et grundlæggende diskriminationsforbud i forhold til personer med handicap og omsætter en række allerede gældende menneskerettigheder til rettigheder for personer med handicap, som

tager højde for de udfordringer, som personer med handicap oplever i det 21. århundrede. Med Handicapkonventionen er det blevet tydeligt, at personer med handicap er rykket ud af en velfærds- og omsorgskultur og ind i en rettighedskultur.²

FN's handicapkonvention blev ratificeret af Danmark i august 2009. Den forpligter den danske stat og skal derfor anvendes, når personer med handicap er i kontakt med offentlige myndigheder i Danmark. Det fremgår klart af konventionens artikel 4, som indeholder en pligt til fuldstændig virkeliggørelse af konventionen.³ Alle offentlige myndigheder i Danmark er således forpligtede til at overholde og til at fremme Handicapkonventionens gennemførelse.

RETTE TIL FAMILIELIV

Retten til familieliv er beskrevet i artikel 16 i FN's Menneskerettighedserklæring fra 1948. Retten er fastsat som en juridisk forpligtende menneskeret i artikel 23 i Konventionen om Borgerlige og Politiske Rettigheder fra 1966 og i artikel 10 i Konventionen om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder. I den generelle anbefaling nr. 5 fra Komiteen om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder understreger Komiteen med henvisning til formuleringen om "beskyttelse og støtte" i konventionens artikel 10, at staterne har vidtgående forpligtelser til at gøre personer med handicap i stand til at leve sammen med deres familier.⁴ Den generelle anbefaling understreger endvidere, at kvinder med

handicap har ret til særlig beskyttelse og støtte i forhold til deres moderskab.⁵

Handicapkonventionen indeholder en række specifikke bestemmelser, som bredt understøtter retten til familieliv for personer med handicap.⁶ Helt konkret omsætter Handicapkonventionen i artikel 23 den allerede eksisterende menneskeret til familieliv til de behov og interesser, som mennesker med handicap har i dagens samfund. Artikel 23 i FN's handicapkonvention fastslår således, at personer med handicap har ret til at indgå ægteskab, være en del af en familie og blive forældre på lige vilkår med andre mennesker.⁷ Det fremgår således af Handicapkonventionens artikel 23(1) (b), at den danske stat skal anerkende:

” ... retten for personer med handicap til frit og under ansvar at bestemme antallet af deres børn og intervallerne mellem dem og til at få adgang til aldersvarende oplysninger samt undervisning om forplantning og familieplanlægning, samt at der sørges for de nødvendige midler til, at de kan udøve disse rettigheder.

Forældre med handicap kan have brug for hjælp til at være forældre. Den positive pligt for staten til at iværksætte særlige foranstaltninger eller støtte fremgår implicit i andre menneskerettighedskonventioner. I Handicapkonventionen er der imidlertid en utvetydig ret for forældre med handicap til at få støtte til at udfylde deres forælderrolle. Det følger direkte af artikel 23(2), at:

” Deltagerstaterne skal yde passende bistand til personer med handicap ved disses udførelse af deres pligter som opdragere af børn.

Formuleringen fremhæver, at personer med handicap skal støttes i udøvelsen af deres forældreansvar og handler dermed grundlæggende om tilgængelighed og selvbestemmelse. Offentlige myndigheder har således pligt til at iværksætte en række forskellige foranstaltninger for, at personer med handicap kan få den fulde og lige nydelse af retten til familieliv. Dette understøttes af litra x) i Handicapkonventionens præambel, som understreger at den danske stat er overbevist om vigtigheden af familiens bidrag til den fulde nydelse af menneskerettigheder for personer med handicap:

” ... at familien er samfundets naturlige og grundlæggende gruppeenhed og har ret til samfundets og statens beskyttelse, og at personer med handicap og deres familie bør ydes den nødvendige beskyttelse og bistand til at gøre det muligt for familien at bidrage til, at personer med handicap fuldt ud kan nyde deres rettigheder på lige fod med andre.

Det er i praksis en meget vidtgående og krævende forpligtelse for staterne, at forældre med handicap har ret til støtte og assistance for at kunne nyde deres ret til familieliv. Forældre med handicap har vidt forskellige behov fra daglig praktisk hushjælp til basal

pleje af et barn til sporadisk assistance til f.eks. myndighedskontakt. Med konventionen er medlemsstaterne i dag underlagt en forpligtelse til at give information, støtte og assistance, så forældre med handicap kan nyde deres ret til familieliv ved at have adgang til og modtage hjælp. Denne forpligtelse udgør en af de største udfordringer for Handicapkonventionens medlemsstater.⁸

Også Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) fra 1950 grundfæster retten til respekt for privatliv og familieliv. Det sker i konventionens artikel 8, og efter artikel 8(2) kan en offentlig myndighed kun gøre indgreb i en persons familieliv, hvis det er i overensstemmelse med loven, og det er nødvendigt i et demokratisk samfund. Et indgreb kunne eksempelvis være nødvendigt for at beskytte andre personers rettigheder og friheder. EMRK artikel 8 er udtryk for en klassisk beskyttelse mod statens illegitime indgreb (det negative aspekt). Men artikel 8 indeholder også en pligt for staten til at iværksætte nødvendige foranstaltninger for at imødekomme den særlige situation, som en person med handicap kan være i (det positive aspekt).⁹ I afsnittet om indgreb i retten til familieliv beskrives nogle relevante afgørelser fra den Europæiske Menneskerettighedsdomstol om retten til familieliv.

GRUNDLÆGGENDE PRINCIPPER I HANDICAPKONVENTIONEN

Handicapkonventionen opstiller nogle grundlæggende principper i artikel 3, som

hjælper til at forstå de konkrete rettigheder i konventionen. Der er således en række principper, som indeholder relevant vejledning til fortolkning af rækkevidden af den specifikke ret til familieliv i artikel 23:

VÆRDIGHED OG SELVBESTEMMELSE – ARTIKEL 3 A)

Personer med handicap skal nyde respekt for deres naturlige værdighed og værdi som mennesker. Personer med handicap skal også nyde respekt for deres personlige autonomi i betydningen af deres ret til selvbestemmelse. Personlig autonomi bringer en person i stand til at tage vare på sit eget liv og til at træffe sine egne valg.¹⁰ Selvbestemmelsesretten skal således forstås i en historisk kontekst af traditionel nedladende behandling og substituerede beslutningsprocesser, som tidligere forhindrede personer med handicap i at træffe egne valg og beslutninger.¹¹ Konventionens princip om værdighed og selvbestemmelse indebærer også, at der skal ydes støtte og hjælp til personer med handicap, som konkret kan have behov for det i en situation, hvor de skal træffe en beslutning.

IKKE-DISKRIMINATION – ARTIKEL 3 B)

Handicapkonventionen indeholder i artikel 4 og 5 selvstændige forpligtelser til at afskaffe diskrimination af personer med handicap. Staternes forpligtelse til at sikre personer med handicap effektiv beskyttelse mod diskrimination indebærer også en pligt for staterne til at iværksætte særlige foranstaltninger og rimelig tilpasning for at

fremme reel lighed. Handicapkonventionen sigter mod at give mennesker med handicap effektiv beskyttelse, hvilket betyder, at lovgivningen skal sikre adgang til en række ydelser og beskyttelse af friheder, men også at det i praksis skal være muligt at bruge og nyde rettighederne.

Forbuddet mod diskrimination indebærer således ikke alene en beskyttelse af den formelle lighed, men også en beskyttelse mod fordomme, negative stereotyper, diverse barrierer og mangel på støtte.¹² Konventionens tilgang til diskrimination, som indeholdende en pligt til at iværksætte særlige foranstaltninger, understøtter staternes pligt til at yde passende bistand til forældre med handicap i forhold til deres pligter som børneopdragere. Denne pligt er som tidligere nævnt særskilt beskrevet i artikel 23(2) for så vidt angår støtte til forældre med handicap i relation til deres forældreevne.

Herudover understreger konventionen med sit generelle princip om ikke-diskrimination i artikel 3, at staterne skal fremme den fuldstændige virkeliggørelse af alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder for alle personer med handicap uden nogen form for diskrimination. Personer med handicap risikerer at blive udsat for multi-diskrimination, dvs. diskrimination på grund af både handicap, køn, alder, etnicitet, seksuel orientering mv. Det understreges også i præambelen (litra p), at personer med handicap er i en vanskelig situation ved, at de udsættes for multi-diskrimination på grund af både

handicap og race, hudfarve, etnisk oprindelse mv. Princippet mod ikke-diskrimination i artikel 3 b omfatter derfor ikke alene handicap, men enhver diskriminationsgrund.¹³

EFFEKTIV DELTAGELSE OG INKLUSION I SAMFUNDSLIVET PLUS TILGÆNGELIGHED – ARTIKEL 3 C) OG F)

Princippet om deltagelse og inklusion indebærer, at samfundet indrettes tilgængeligt, så mennesker med handicap kan deltage fuldt ud. Med andre ord må der ikke være fysiske eller sociale barrierer, som forhindrer personer med handicap i at deltage i samfundslivet.

RESPEKT FOR FORSKELLIGHED, LIGESTILLING OG LIGE MULIGHEDER – ARTIKEL 3 D), E) OG G)

På samme måde som andre menneskerettighedskonventioner hviler Handicapkonventionen på et generelt krav om lighed. Det særlige princip i Handicapkonventionen om accept af personer med handicap som en del af den menneskelige mangfoldighed findes imidlertid ikke i andre konventioner. Accepten af forskellighed er på den måde et unikt princip, som afspejler det paradigmeskift, Handicapkonventionen er udtryk for.¹⁴ Sammen med princippet om ligestilling mellem mænd og kvinder samt princippet om lige muligheder, giver princippet om respekt for forskellighed udtryk for, at mennesker med handicap skal kunne deltage på lige vilkår, og at der skal skabes lige muligheder for alle uanset handicap. Princippet skal ses i sammenhæng med bestemmelsen i Handicapkonventionen

artikel 5, som mere direkte forpligter staterne til at forbyde diskrimination og fremme reel lighed for personer med handicap.

INDGREB I RETTEN TIL FAMILIELIV

I visse tilfælde accepteres indgreb i retten til familieliv for personer med handicap. Det følger direkte af Handicapkonventionen artikel 23(4), at staterne skal sikre følgende, hvis et barn skal adskilles fra sine forældre mod forældrenes vilje:

- at det sker ved kompetente myndigheder, hvis afgørelser er undergivet retlig prøvelse,
- at en sådan adskillelse sker i overensstemmelse med gældende lov og praksis, og
- at en sådan adskillelse er nødvendig af hensyn til barnets tarv.

Tilsvarende slår konventionen fast, at et barn under ingen omstændigheder må adskilles fra sine forældre på grund af, at enten barnet eller den ene eller begge forældre har et handicap. Der er endnu ingen udtalelser i individuelle klagesager fra FN's Handicapkomité om fortolkningen af retten til familieliv og indgreb heri. Tilsvarende har komiteen endnu ikke vedtaget en generel anbefaling om indgreb i retten til familieliv for personer med handicap.

Handicapkomiteen har imidlertid i sin eksamination af Ungarns gennemførelse af Handicapkonventionen understreget landenes forpligtelse til at støtte forældre med handicap i deres rolle som forældre, så forældre og børn er i stand til at leve sammen som en familie:

**” Respect for home and the family (art. 23)
The Committee notes with concern that persons with disabilities still face various financial, physical and attitudinal barriers to founding a family [...] The Committee calls upon the State party to take appropriate measures to enable men and women with disabilities who are of marriageable age to marry and found a family, as well as to provide adequate support services to men and women, boys and girls with disabilities to enable them to live with their families, in order to prevent or reduce the risk of placement in an institution.¹⁵**

Komiteen har også i forhold til El Salvador kritiseret begrænsningerne i retten til familieliv, moderskab og personlige relationer for personer med handicap og har i den forbindelse anbefalet en iværksættelse af tiltag, så personer med handicap har lettere adgang til at nyde deres ret til familieliv.¹⁶

Som tidligere beskrevet muliggør den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) tillige indgreb i retten til familieliv efter artikel 8(2). En konkret dom fra Den europæiske Menneskerettighedsdomstol vedrørende retten til familieliv for forældre med handicap vil blive gennemgået i det følgende. Hensigten er at blive klogere på spørgsmålet om, hvornår det vil være acceptabelt at adskille børn fra deres forældre, som har et handicap:

Kutzner v. Tyskland¹⁷

I Kutzner klagede et forældrepar over, at de var blevet frataget deres forældreansvar over deres to døtre. De mente, at det var sket i strid med retten til familieliv i EMRK artikel 8. Forældrene og de to piger havde boet hos Hr. Kutzners forældre siden pigernes fødsel. Hr. Kutzner arbejdede på en kyllingefarm, og Fru Kutzner passede børn og hjem, efter at hun havde mistet sit arbejde på en fabrik. Begge havde gået på en særlig skole for mennesker med indlæringsvanskeligheder.

Deres to døtre havde været igennem en række medicinske undersøgelser på grund af sen fysisk og mental udvikling. Begge piger havde modtaget særlig hjælp og pædagogisk støtte fra tidlig alder. Da pigerne var omkring 3 og 5 år gamle, blev familien tilknyttet en ny socialrådgiver, som over en periode på et halvt år havde ugentlige besøg hos familien. Socialrådgiveren lavede en rapport, der dannede baggrund for, at den lokale børne- og ungemyndighed anmodede den regionale forældremyndighedsdomstol om at frakende forældrene deres ansvar for de to døtre.

Da pigerne var 4 og 6 ½ år gamle besluttede forældremyndighedsdomstolen, at forældrene skulle frakendes retten til at bestemme, hvor døtrene skulle bo og retten til at træffe beslutninger vedrørende døtrene helbred. Domstolen begrundede sin afgørelse med, at forældrene ikke havde den nødvendige intellektuelle kapacitet til at opdrage deres børn ordentligt. Dommen blev stadfæstet

tre måneder senere af en appeldomstol, og døtrene blev anbragt hos to forskellige plejefamilier. Konsekvensen var, at forældrene ikke fik deres børn at se de første 6 måneder efter anbringelsen. Siden hen fik de tilladelse til at se deres børn 1 time om måneden. Under det månedlige besøg insisterede den lokale børne- og ungdomsmyndighed på, at der skulle være tale om overvåget samvær. Op til 8 forskellige personer fra forskellige myndigheder og organisationer var derfor til stede, når forældrene besøgte deres børn.

Den europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) slog indledningsvist fast, at forældres og børns gensidige nydelse af hinandens selskab udgør et grundlæggende element i familielivet. Der var derfor ifølge EMD ingen tvivl om, at børnenes placering hos plejefamilier og restriktionerne på forældrenes adgang til at besøge dem udgjorde et indgreb i forældrenes ret til respekt for deres familieliv.¹⁸

EMD undersøgte herefter, hvorvidt indgrebene kunne retfærdiggøres i overensstemmelse med EMRK artikel 8(2). Der var ingen tvivl om, at indgrebene var i overensstemmelse med tysk ret, og at formålet med indgrebene var legitimt, da det handlede om at beskytte børnenes helbred og rettigheder. Det afgørende spørgsmål for EMD var, om indgrebene var nødvendige i et demokratisk samfund.

Ifølge retspraksis fra EMD indebar kravet om nødvendighed to ting:

- at indgrebet var en reaktion på et presserende socialt behov, og
- at indgrebet var proportionalt i forhold til det formål, som indgrebet skulle opfylde.

EMD understregede i den forbindelse, at selvom det grundlæggende formål med artikel 8 er at beskytte individet mod vilkårlige handlinger fra offentlige myndigheder (negativ forpligtelse), så indeholder den effektive respekt for familielivet også nogle positive forpligtelser for staten. Hvis der er etableret familiemæssige bånd, er staten således forpligtet til at handle på en sådan måde, at disse bånd kan udvikles. Staten er også forpligtet til at træffe foranstaltninger, som vil gøre forældre og børn i stand til at blive genforenet (positiv forpligtelse).¹⁹ Der er imidlertid ifølge EMD ikke en præcis grænse mellem statens positive og negative forpligtelser. Staten nyder her en vis skønsmargin i forhold til at finde en rimelig balance mellem individets og samfundets konkurrerende interesser.

I den konkrete sag stillede EMD spørgsmålstegn ved, om de tyske myndigheder og domstole i tilstrækkelig grad havde overvejet yderligere støttetiltag som alternativ til det mest ekstreme indgreb, som var at adskille døtrene fra deres forældre. EMD udtalte også, at en anbringelse i princippet skulle betragtes som et midlertidigt indgreb, der skulle ske i overensstemmelse med en ultimativ målsætning om at genforene forældre og børn.²⁰ Jo længere tid der gik, jo stærkere ville

statens positive pligt være – altså pligten til at iværksætte foranstaltninger med det formål at genforene forældre og børn. Den positive pligt skulle ifølge EMD altid balanceres i forhold til barnets interesse og tarv.

EMD lagde herefter vægt på følgende konkrete forhold:

- børnene var ikke alene blevet fjernet fra deres oprindelige familie. De var også blevet placeret i to forskellige plejefamilier, hvor forældrene ikke havde adgang til dem de første 6 måneder
- børnene var ikke selv blevet hørt i sagen
- forældrenes besøgsrettigheder blev i praksis obstrueret af de lokale myndigheder
- i lyset af børnenes unge alder kunne den begrænsede kontakt mellem børn og forældre medføre en stigende fremmedgørelse mellem børnene indbyrdes samt mellem dem og deres forældre.

På den baggrund konkluderede EMD, at der var relevant, men ikke tilstrækkeligt grundlag for at lave et så alvorligt indgreb i familien Kutzners familieliv som det at fjerne børnene. På trods af de tyske myndigheders og domstoles skønsmargin konkluderede EMD således, at indgrebet ikke var proportionalt i forhold til det legitime formål om at sikre børnenes tarv. Der var derfor sket en krænkelse af EMRK artikel 8.²¹

Dommen er særligt vigtig af to grunde. For det første understreger dommen, at staten har en positiv pligt til at sikre en effektiv respekt for

familielivet. Det betyder, at staten er forpligtet til at iværksætte foranstaltninger, som kan bevare og udvikle de familiemæssige bånd mellem forældre med handicap og deres børn. Endnu mere konkret indebærer det en forpligtelse til at støtte forældre med handicap i deres rolle som forældre i stedet for blot at skride til en fjernelse af barnet. For det andet skal en tvangsfjernelse af et barn ifølge EMD som udgangspunkt ses som en midlertidig foranstaltning. Det indebærer, at staten er underlagt en positiv pligt til at fremme en genforening af familien så hurtigt som muligt, hvis det er i overensstemmelse med barnets tarv.

Også anden retspraksis fra Den europæiske Menneskerettighedsdomstol vedrørende artikel 8 understreger, at formålet med en anbringelse som altovervejende udgangspunkt skal være på sigt at genforene familien igen.²² Det indebærer, at der skal være særdeles tungtvejende grunde til at undlade at arbejde for en sådan genforening af familien efter, at en tvangsfjernelse har fundet sted.

BARNETS TARV

Handicapkonventionen fastslår i artikel 23(2), at "barnets tarv altid er af altgørende betydning". Det gælder også i de tilfælde, hvor et barn adskilles fra sine forældre mod forældrenes vilje, jf. Handicapkonventionen artikel 23(4). Spørgsmålet om forståelse af barnets tarv er derfor afgørende i konkrete situationer, hvor retten til familieliv og rettighederne for forældre med handicap er i spil. Det illustreres

også af ovenstående sager fra Den europæiske Menneskerettighedsdomstol, hvor det understreges, at barnets tarv skal tillægges særlig vægt og vil gå forud for forældrenes ret til familieliv.

Bestemmelsen i Handicapkonventionen om barnets tarv afspejler både Kvindekonventionen artikel 16 og Børnekonventionen artikel 3. Og når man læser Børnekonventionen, er det princippet om barnets tarv, som bedre end noget andet princip eller nogen anden kombination af principper indfanger essensen og formålet med Børnekonventionen.²³ Men hvad betyder egentlig "barnets tarv"?

Det vil altid være en konkret vurdering, hvad der er barnets tarv. Det fremgår af Børnekonventionen artikel 3 (1), at "I alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for socialt velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i første række."

Børnekomiteen har lavet en generel anbefaling No. 14 fra 2013 om fortolkning af det overordnede princip om barnets tarv. Anbefalingen giver nogle konkrete anvendelige retningslinjer i forhold til forståelsen af barnets tarv.²⁴ Komiteen slår her fast, at formålet med det overordnede princip om barnets tarv er at sikre den fulde og effektive nydelse af alle rettighederne i Børnekonventionen.²⁵ Det er ydermere et formål at sikre en helheds-

orienteret udvikling af barnet forstået som både en fysisk, mental, åndelig, moralsk, psykologisk og en social udvikling. En voksen persons vurdering af, hvad der måtte være et konkret barns tarv, kan ikke tilsidesætte forpligtelsen til at sikre alle barnets rettigheder i Børnekonventionen.²⁶

Barnets tarv er ikke alene udtryk for et princip. Barnets tarv i Børnekonventionen omfatter følgende tre dimensioner:²⁷

- en **materiel rettighed**: hvis der skal ske en vurdering af forskellige og evt. modsatrettede interesser, har barnet ret til, at hans eller hendes tarv kommer i første række.
- et grundlæggende **fortolkende retsprincip**: hvis en regel kan fortolkes på flere måder, skal man vælge den fortolkning, som mest effektivt tjener barnets tarv.
- en **procedure regel**: en vurdering og afgørelse af barnets tarv forudsætter processuelle garantier.

Barnets tarv er således et dynamisk og komplekst begreb, hvis indhold skal afgøres i den enkelte situation efter en konkret vurdering. Hvis der skal træffes en individuel beslutning, skal barnets tarv derfor vurderes og bestemmes i lyset af de særlige forhold, der måtte gælde for det enkelte barn.²⁸

Der vil være tilfælde, hvor der er en konfliktsituation mellem forskellige menneskerettigheder. Det kan f.eks. være en konflikt mellem det enkelte barns tarv (Børnekonventionen) og rettighederne for

barnets psykisk syge forældre (Handicapkonventionen). Det kan også være en konflikt mellem bevarelse af familiens enhed og beskyttelse af barnet mod vold og overgreb fra forældrene. I sådanne konfliktsituationer skal man afveje de enkelte elementer op mod hinanden, men altid søge at finde løsninger, som er til barnets bedste.²⁹ Det indebærer, at staten altid er forpligtet til at søge en afklaring af, hvad der vil være barnets tarv i konkrete situationer. Det indebærer også, at staten kan være nødsaget til at tilsidesætte forældrenes behov og interesser for at sikre barnets tarv.

” In weighing the various elements, one needs to bear in mind that the purpose of assessing and determining the best interest of the child is to ensure the full and effective enjoyment of the rights recognized in the Convention and its Optional Protocols, and the holistic development of the child.³⁰

Som det også fremgår af Børnekonventionens artikel 9, er familiens enhed af afgørende betydning for barnet. Ofte vil der på den baggrund ikke være en konflikt mellem barnets tarv og forældrenes interesse. I praksis vil de fleste forældre og børn gerne blive sammen, men der kan være stort behov for hjælp til forældrene i forhold til at udfylde deres forældrerolle og ansvar. En eventuel fjernelse af et barn fra forældrene må efter Børnekonventionen kun forekomme som en sidste udvej og kun med det formål at sikre barnets tarv. Før der tages initiativ til

fjernelse af et barn, følger det således ikke bare af Handicapkonventionen men også af Børnekonventionen, at staten skal støtte og hjælpe forældrene i deres forældreevne:

” Before resorting to separation, the State should provide support to the parents in assuming their parental responsibilities, and restore or enhance the family's capacity to take care of the child, unless separation is necessary to protect the child. [...] Separation may be considered only in cases where the necessary assistance to the family to preserve the family unit is not effective enough to avoid a risk of neglect or abandonment of the child or a risk to the child's safety.³¹

Det følger således også af Børnekonventionen, at hvor et barn er fjernet fra sine forældre, så skal staten sikre, at barnet kan bevare sine bånd og relationer til forældre, søskende og andre familiemedlemmer eller personer, som barnet har haft en tæt tilknytning til, med mindre det vil være i strid med barnets tarv.³²

MULTIDISKRIMINATION

I forhold til tvangsfjernelser af børn er der en risiko for, at der kan ske diskrimination på grund af handicap og køn og etnicitet. Kvinder dominerer stadig som primære omsorgspersoner for børn, og der vil derfor være en risiko for, at indgreb i retten til at være forældre rammer kvinder særlig hårdt. Endvidere kan der være en risiko for, at forældre med handicap og anden etnisk

baggrund står ringere end andre forældre med handicap, når de har brug for støtte til at udføre forælderrollen.

Præambelen til Handicapkonventionen anerkender, at deltagerstaterne ”ser med bekymring på den vanskelige situation, som personer med handicap befinder sig i ved at være udsat for multidiskrimination eller grov diskrimination på grund af race, hudfarve, køn, [...] eller anden stilling”.

Handicapkonventionen artikel 6 omhandler kvinder med handicap. Efter artikel 6 er staten derfor forpligtet til at træffe foranstaltninger til at sikre, at kvinder med handicap ikke bliver diskrimineret, og at de fuldt ud kan nyde rettigheder og friheder på lige fod med andre, og herunder og ikke mindst deres familieliv.

Kvindekonventionen fra 1979 fastslår i artikel 16 en ret for kvinder til ikke at blive diskrimineret i adgangen til at have et familieliv.

En undersøgelse fra EU-Kommissionen fra 2009 om kvinder med handicap fandt også, at der var en risiko for multidiskrimination på grund af handicap og køn i adgangen til familieliv:

” Intersectionality is particularly strong in the area of home and the family; there is a body of research demonstrating that women with disabilities, in particular, do not yet fully enjoy the right to marry and form a family [...].³³

Ofte antages det, at kvinder med handicap er uegnede til at tage sig af deres børn, fordi mange mennesker opfatter kvinder med handicap som afhængige af andres hjælp.

” Some women with disabilities report that even when they are with their children, their motherhood is denied. The people they meet assume that the children are not their own: that they are their personal attendants or someone else’s children.³⁴

Det følger endvidere af bl.a. FN’s Konvention om Afskaffelse af Racediskrimination og generelle forpligtelser til at afskaffe diskrimination på grund af race i bl.a. FN’s Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder Artikel 26, at Danmark er forpligtet til at sikre, at personer med anden etnisk baggrund ikke stilles ringere end andre i sager om tvangsfjernelser af børn.

OPSUMMERING OG KONKLUSION

Retten til familieliv er en grundlæggende menneskeret, som indebærer en ret til at gifte sig og stifte familie og til at bestemme antallet af børn og intervallerne imellem børnene. Alle mennesker har ret til at være forældre. Det gælder også mennesker med handicap.

I forhold til personer med handicap fastslår de internationale menneskerettigheder en positiv forpligtelse for staterne til at støtte og hjælpe i rollen og ansvaret som forældre. Forældre med handicap har således en ret til at få hjælp til at være forældre og til at udføre deres pligter som omsorgspersoner og opdragere af børn.

Indholdet af retten til familieliv og retten til at være forældre for personer med handicap skal forstås i overensstemmelse med Handicapkonventionens grundlæggende principper om værdighed, selvbestemmelse, ikke-diskrimination, inklusion, respekt for forskellighed og lige muligheder. For at imødekomme disse grundlæggende principper vil det således være afgørende, at staterne iværksætter særlige foranstaltninger og tilstrækkelig hjælp, så forældre med handicap fuldt, effektivt og reelt kan udfylde deres forældrerolle og nyde deres ret til at være forældre.

Forældre med handicap har ret til støtte og hjælp til at styrke deres forældreevne, og staten skal i det hele taget arbejde for at forbedre familiens evne til at tage sig af det enkelte barn. Dette følger ikke alene af Handicapkonventionen, men også af Den europæiske Menneskerettighedskonvention samt af Børnekonventionen, hvis overordnede formål er at beskytte barnet og fremme barnets tarv.

I visse tilfælde vil indgreb i retten til familieliv imidlertid kunne accepteres. Det vil dermed også i visse tilfælde være acceptabelt at foretage indgreb i retten til at være forældre for mennesker med handicap. Det gælder f.eks., hvis et barn i en konkret situation er i fare for misrøgt eller overgreb og derfor skal fjernes fra sine forældre. Hensynet til barnets tarv vil således kunne tilsidesætte forældrenes behov og interesser.

En tvangsfjernelse af et barn fra sine forældre med handicap vil således kun kunne accepteres som en sidste udvej, hvis:

- alle muligheder for at støtte familien er udtømt, og
- en fjernelse er nødvendig for at sikre barnets tarv.

Retten til familieliv og princippet om familiens enhed er grundlæggende inden for menneskeretten. Det afspejler også virkeligheden, hvor der i mange tilfælde i praksis reelt ikke er en konflikt mellem barnets og forældrenes interesser: ofte ønsker hverken barn eller forældre adskillelsen – i hvert fald ikke den fulde adskillelse. Som illustreret af praksis fra Den europæiske Menneskerettighedsdomstol er det statens ansvar at sikre, at barnet kan bevare sine bånd og relationer til familien og andre nærtstående – og det gælder også i de tilfælde, hvor det har været nødvendigt at fjerne barnet fra forældrene.

Denne forpligtelse gælder ikke, hvis en bevarelse af relationen mellem barn og forældre vil være i strid med barnets tarv. Den sidste del af konklusionen illustrerer, hvor vanskeligt det er at komme med præcise anvisninger på, hvornår et indgreb i retten til familieliv er i overensstemmelse med de internationale menneskerettigheder. I sidste ende vil det jo altid være en vanskelig, konkret og individuel vurdering og afvejning med fokus på det enkelte barns tarv.

Tilbage er imidlertid den vigtige forpligtelse, som staterne er underlagt i forhold til at forebygge at indgreb i retten til familieliv bliver nødvendige. Den i praksis afgørende forpligtelse for staterne er således at yde konkret og rettidig støtte til forældre med handicap, så de kan udfylde deres forælderrolle og varetage deres ansvar som forældre. På den måde kan det sikres, at det ikke på et senere tidspunkt bliver nødvendigt med tvangsadoptioner, tvangsfjernelser og andre alvorlige indgreb i retten til familieliv.

Endelig bør staten træffe foranstaltninger for at sikre, at der ikke sker multidiskrimination på grund af handicap og køn og etnicitet.

DANSK RET – RETTIGHEDER FOR FORÆLDRE MED HANDICAP

INDLEDNING

Forældre med handicap udgør en meget forskelligartet gruppe af mennesker.

Mange forældre med handicap har en funktionsnedsættelse, som er uden betydning for deres forælderrolle. De er forældre på godt og ondt – på samme måde som forældre uden handicap. Andre forældre med handicap har en funktionsnedsættelse, der kan kompenseres for gennem praktisk hjælp, pædagogisk støtte, ledsagelse, ændring af boligen, hjælpemidler mv. I nogle familier kan den ene forælders handicap kompenseres af den anden forælder, så familien selv klarer forældreopgaven uden hjælp fra andre. I andre familier er det nødvendigt at kompensere med anden hjælp for at få familielivet til at fungere.

Et forældreskab indeholder mindst to parter: et barn og en mor og/eller far. Det offentlige og i første omgang familiens kommune skal varetage både barnets og forældrenes interesser. Disse interesser er ofte sammenfaldende, men de kan også være modstridende. Sådanne sager stiller høje krav til de kommunale medarbejders faglighed og etik.³⁵ Det vil ikke altid være muligt at finde løsninger, som tilgodeser barnets og forælderens behov på samme tid. Og i reelle

konfliktsituationer vil barnets tarv være det vigtigste og mest tungtvejende.

Den danske sociallovgivning indeholder en række bestemmelser om hjælp til voksne personer med handicap. Formålet med disse voksenbestemmelser er med udgangspunkt i kompensationsprincippet at afhjælpe eller begrænse konsekvenserne af den enkelte persons nedsatte funktionsevne. Der er ingen bestemmelser, som særligt er målrettet forælderrollen.

Endvidere indeholder den danske sociallovgivning en række bestemmelser om hjælp til børn med særlige behov. Disse børnebestemmelser er målrettet børn og deres familier, som har brug for særlig støtte til at sikre børnenes opvækstvilkår.

I praksis kan der som sagt være en konflikt mellem barnets og forælderens behov. I disse tilfælde kan det have afgørende betydning for en sags udfald, om myndighederne tager udgangspunkt i sociallovgivningens voksenbestemmelser om støtte til personer med handicap eller i børnebestemmelserne om støtte til børn.

Man kan finde en del information og litteratur om forældre, der har børn med en funktionsnedsættelse. Men den vinkel, hvor det er barnet, som har en forælder med en funktionsnedsættelse, er kun belyst i mindre grad. I det følgende vil den danske lovgivning om hjælp og kompensation til forældre med handicap kort blive beskrevet.

HJÆLP TIL FORÆLDRE MED HANDICAP – SERVICELOVENS GENERELLE FORMÅL OG PRINCIPPER

Der fremgår ikke specifikt af den danske sociallovgivning, at man som forælder med handicap har ret til kompensation i forhold til at kunne varetage sin forælderrolle. Dermed er der heller ikke en sådan eksplicit forpligtelse for kommunerne i sociallovgivningen. Der er imidlertid ikke noget til hinder for, at kommunerne yder den hjælp, som gør det muligt for en forælder med handicap at varetage forælderrollen.

Serviceoven indeholder en række såkaldte voksenbestemmelser med vejledninger, som mere generelt præciserer kommunernes forpligtelser i forhold til voksne med handicap.

Voksenbestemmelserne i serviceloven hviler på 4 handicappolitiske grundprincipper, som er afgørende for forståelsen af myndighedernes pligter over for forældre med handicap. Principperne handler om ligebehandling, kompensation, sektoransvarlighed og solidaritet. De har siden begyndelsen

af 1980'erne dannet fundament for dansk handicappolitik.³⁶ Principperne er beskrevet i den danske regerings seneste handicappolitiske handlingsplan fra efteråret 2013:³⁷

Ligebehandlingsprincippet

Ligebehandling handler om, at alle skal have lige muligheder for at realisere deres potentialer. Det skal ikke nødvendigvis ske ved at behandle alle ens. Vi er alle født med forskellige forudsætninger, og nogle gange kan ligebehandling kun opnås ved at behandle mennesker forskelligt. At en forælder med handicap ikke skal behandles ringere end den anden forælder uden handicap illustreres af en Højesteretsdom fra 1994. Dommen slog fast, at sproglig afasi ikke kunne føre til, at forældremyndigheden blev frakendt en forælder og givet til den anden forælder.³⁸

Kompensationsprincippet

Kompensation gives for at overkomme de barrierer, som forhindrer børn, unge og voksne med handicap i at deltage i samfundslivet på lige fod med alle andre. Kompensation kan f.eks. gives i form af et varigt hjælpemiddel som en kørestol eller protese, men kan også gives i form af eksempelvis specialpædagogisk støtte eller personlig og praktisk hjælp. Og kompensation behøver langt fra altid være statisk. Kompensationen skal derfor ses som et middel til at nå de overordnede målsætninger – ikke som et mål i sig selv.

Sektoransvarlighedsprincippet

Sektoransvarlighedsprincippet handler om ansvarsfordelingen på handicapområdet. Alle offentlige myndigheder har et ansvar for, at deres tilbud er tilgængelige for mennesker med handicap og for at tænke handicappolitiske aspekter ind i politikudviklingen på de respektive områder.

Solidaritetsprincippet

Solidaritetsprincippet betyder, at de fleste sociale ydelser – også på handicapområdet – betales over skatterne og som udgangspunkt stilles gratis til rådighed for de borgere, der har behov for hjælp.

Service-loven indeholder som nævnt ingen specifikke regler om hjælp og støtte til forældre med handicap i forhold til deres forældreevne og udvikling af forældrekompetencer. Det fremgår imidlertid af service-loven og af det oven for beskrevne kompensationsprincip, at mennesker med handicap har en generel og selvstændig ret til kompensation for deres nedsatte funktionsevne.

Service-loven § 1 beskriver lovens overordnede målsætning:

- ”** Formålet med denne lov er
- 1) at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer,
 - 2) at tilbyde en række almene serviceydelser, der også kan have et forebyggende sigte, og

3) at tilgodese behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.

Stk. 2. Formålet med hjælpen efter denne lov er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten. [...]

Med bestemmelsen fastsættes det generelle formål med ydelser og indsatser efter service-loven. Forebyggelse er et væsentligt mål med indsatsen. Det fremgår af vejledningen til service-loven, at forebyggelseselementet skal indgå i forbindelse med tilrettelæggelsen af generelle tilbud og ved tildeling af konkrete ydelser, som skal tilgodese behov, der følger af nedsat funktionsevne.³⁹ Tilsvarende skal forebyggelseselementet indgå i forbindelse med rådgivning.

En række af ydelserne efter service-loven har til formål at kompensere for nedsat funktionsevne, således at den pågældende så vidt muligt sættes i stand til at leve og udfolde sig som andre, der ikke har en funktionsnedsættelse, men som er i samme situation. Ved vurderingen af kompensationsbehovet indgår ikke den pågældendes eller familiens muligheder for selv at klare kompensationen. Det er den konkrete virkning af den nedsatte funktionsevne, der fokuseres på.⁴⁰

Relationen mellem kompensationsbestemmelser i service-loven og i love, som angår arbejdsmarkedet og uddannelse

er ikke helt enkel. På den ene side hviler dansk handicappolitik som nævnt også på et sektoransvarsprincip, der betyder, at den offentlige myndighed, der udbyder en ydelse, en service eller et produkt, er ansvarlig for, at den pågældende ydelse også er tilgængelig for mennesker med nedsat funktionsevne. Myndighederne på uddannelses- og arbejdsmarkedsområderne er således ansvarlige for kompensation af personer med handicap på disse områder. På den anden side er servicelovens bestemmelser også helhedsorienterede. I mange tilfælde vil støtten efter serviceloven være fundamentet for, at personer med handicap kan deltage på f.eks. uddannelses- og arbejdsmarkedet, evt. med specialiseret støtte på disse områder.

Serviceloven § 81 angiver det specifikke formål med indsatsen over for voksne:

” Kommunalbestyrelsen skal tilbyde en særlig indsats til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Formålet med indsatsen er

- 1) at forebygge, at problemerne for den enkelte forværres,
- 2) at forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion samt udviklingsmuligheder,
- 3) at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt, tilbud om samvær, aktivitet, behandling, omsorg og pleje, og

4) at yde en helhedsorienteret indsats med servicetilbud afpasset efter den enkeltes særlige behov i egen bolig, herunder i botilbud efter lov om almene boliger mv. eller i botilbud efter denne lov.

I vejledningen til serviceloven præciseres følgende:

” Til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer skal der ydes en særlig indsats. Loven understreger forebyggelselementet, og der lægges vægt på en samlet helhedsorienteret indsats, der kan bidrage til at forbedre den enkeltes sociale funktion, udviklingsmuligheder og livsudfoldelse – og understøtte den enkeltes muligheder for en selvstændig tilværelse. [...] Der vil ofte være tale om en indsats, hvor omsorg og pædagogisk støtte og træning skal ses i sammenhæng med uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder, eventuelle handicapkompenserende ydelser mv.” [...] ”Uanset hvad der er årsag til, at en person med nedsat funktionsevne skal have ydelser efter serviceloven, skal indsatsen tilrettelægges så den fremstår helhedsorienteret og afpasset efter den enkeltes særlige behov og muligheder og med respekt for den enkeltes integritet og værdighed.⁴¹

Ud over servicelovens formålsbestemmelser gælder en række andre principper for den danske socialpolitik, som stammer fra internationale menneskerettighedskonventioner. Det fremgår således af vejledningen til serviceloven, at de generelle principper i dansk handicappolitik, som bygger på FN's standardregler om lige muligheder for handicappede og omfatter kompensationsprincippet, sektoransvarlighedsprincippet, solidaritetsprincippet og ligebehandlingsprincippet er i overensstemmelse med FN's handicapkonvention. Derudover fremgår det af vejledningen, at bestemmelserne på børne- og ungeområdet er udarbejdet i overensstemmelse med principperne i FN's børnekonvention.⁴²

KONKLUSION – SERVICELOVENS GENERELLE REGLER

Der er ikke specifikke regler i serviceloven om kompensation til forældre med handicap med henblik på udfyldelse af deres forældrerolle, varetægelse af deres ansvar som forældre og/eller udvikling af deres forældrekompetence. Imidlertid er servicelovens formålsbestemmelser og grundlæggende handicappolitiske principper udtryk for, at forældre med handicap kan modtage hjælp til at være forældre, hvis de har behov for det.

HVILKEN KONKRET HJÆLP KAN FORÆLDRE MED HANDICAP MODTAGE?

Forældre med handicap kan have vidt forskellige behov for hjælp. Forældrene kan have brug for praktiske støtte, vejledning og rådgivning i forbindelse med omsorg for og pasning af deres barn. De kan have brug for at udvikle forældrekompetencer eller hjælp til de praktiske opgaver i hjemmet som f.eks. rengøring, indkøb og tøjvask. Det kan være, at der er brug for støtte til økonomien eller til ledsagelse til offentlige kontorer eller læge. Det vil altid være en konkret vurdering, hvilken støtte der er behov for i forhold til at kompensere forældres individuelle handicap.

PERSONLIG OG PRAKTISK HJÆLP (HJEMMEHJÆLP)

Efter serviceloven § 83 har en person, der midlertidigt eller varigt har behov for personlig hjælp og pleje og praktisk hjælp og støtte til nødvendige opgaver i hjemmet og madservice, ret til at få tilbud om hjælp til disse funktioner. I disse situationer taler man typisk om hjemmehjælp, og efter forarbejderne er eksempler på sådan hjælp eller støtte til praktiske opgaver hjælp til rengøring, madservice, vask af tøj, indkøb og lignende. Hjælpen skal medvirke til, at personen kan fungere bedst muligt i sin aktuelle bolig, idet hjælpen skal bidrage til at afhjælpe væsentlige følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.⁴³ Hensigten med hjemmehjælp til forældre med handicap kan også være at give forældrene mere tid og overskud til barnet.

Hjælpen kan gives uanset hvilken form for bolig, personen har.

I den konkrete udmåling af hjemmehjælp, forudsættes det, at husstandens eventuelle øvrige familiemedlemmer deltager i udførelsen af de praktiske opgaver i hjemmet. Samtidig skal der ved vurderingen af behovet for hjælp ikke stilles krav, der går ud over de krav, der normalt stilles til disse familiemedlemmer.

Serviceoven hjemler også mulighed for at få hjælp til pasning af et barn, hvis en forælder har et handicap. Ankestyrelsen har således præciseret, at forældre med handicap efter en konkret vurdering kan være berettigede til at modtage hjemmehjælp til at klare opgaver i forhold til deres børn. I en konkret afgørelse lagde Ankestyrelsen vægt på, at lovens bestemmelser for voksne om personlig hjælp også finder anvendelse, når der er behov for personlig hjælp og pleje vedrørende børn.⁴⁴

En familie havde tidligere modtaget praktisk hjælp om morgenen til deres 2 børn, men var i forbindelse med sagens genvurdering meddelt afslag på praktisk hjælp. Børnene havde behov for hjælp med at få morgenmad, udføre morgentoilette og påklædning samt at blive afleveret i børnehaven. Børnenes moder, som var tilkendt højeste førtidspension på grund af cerebral parese, boede sammen med børnenes fader, som var rask. Faderen havde et arbejde, hvor han tog af sted fra hjemmet om morgenen mellem kl. 5 og 6.30. Ankestyrelsen lagde til grund for afgørelsen, at faderen på grund af sin

arbejdstid ikke havde mulighed for at hjælpe børnene om morgenen, og aktuelt ikke havde mulighed for at ændre sin arbejdstid.

Sagen illustrerer, at der kan gives praktisk og personlig hjælp til pleje af børn. Det understreges ligeledes i en anden principafgørelse fra Ankestyrelsen, at "handicappede forældre efter en konkret vurdering kan være berettigede til at modtage hjemmehjælp til at klare opgaver i forhold til deres børn."⁴⁵

En nyere afgørelse fra Ankestyrelsen præciserer imidlertid, at der ikke kan gives hjælp til generel pasning og omsorg for et barn.⁴⁶ Sagen handlede om en scleroseramt kvinde, som alene kunne få hjælp til konkrete, nødvendige og praktiske opgaver i forbindelse med pasning af sit barn efter serviceloven § 83. Afgørelsen præciserede således, at hvis der er behov for varetagelse af barnets tarv, så skal dette ifølge Ankestyrelsen ske efter børnebestemmelserne i serviceloven kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge. En tildeling af hjælp til forælderen med handicap til mere generel pasning af børn kan imidlertid ske i overensstemmelse med ordningen om borgerstyret personlig assistance (BPA) i serviceloven § 96.⁴⁷

Efter serviceloven § 83 kan der således alene udmåles hjælp til konkrete, nødvendige og praktiske opgaver i forbindelse med pasning af et barn.⁴⁸

Personlig og praktisk hjemmehjælp og mad-service gives normalt i dag- og aftentimerne, men kan efter serviceloven § 87 gives døgnet rundt. Hjemmehjælpen gives kun i borgerens hjem og er således ikke relevant, hvis en forælder med handicap skal ud af huset og i den situation har behov for hjælp til barnet.

SOCIALPÆDAGOGISK BISTAND

Målgruppen for socialpædagogisk bistand er personer, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for hjælp og støtte.

Man har mulighed for at få socialpædagogisk støtte efter servicelovens § 85, når man har behov for omsorg, støtte og/eller hjælp til udvikling af færdigheder, så man kan leve et liv på egne præmisser eller så selvstændigt som muligt. Der kan f.eks. være behov for følgende former for støtte:

- Træning i at klæde sig på
- Spisetræning
- Hjælp til indkøb
- Hjælp til at tilrettelægge og overskue egen økonomi
- Ledsagelse til f.eks. lægebesøg eller fritidstilbud

Det kan også være, at man har behov for støtte til at opretholde sociale netværk samt hjælp i forbindelse med personlige forhold og konfliktløsning.

Tilbud om socialpædagogisk bistand efter servicelovens § 85 vil altid bero på en konkret individuel vurdering. Bistanden omfatter et bredt spektrum af socialpædagogiske og andre støtteforanstaltninger. Der kan f.eks. gives vejledning, rådgivning eller hjælp til selvhjælp til at udføre dagligdagens gøremål, herunder også til personer, som i vidt omfang selv er i stand til at træffe valg.

Der kan også være tale om socialpædagogisk bistand til opretholdelse af samvær med børn.⁴⁹ En sådan socialpædagogisk støtte kan f.eks. være hjælp til at strukturere samvær, gennemføre udflugter med mere. I en principafgørelse fra Ankestyrelsen blev det slået fast, at der er mulighed for, at en person med handicap kan søge socialpædagogisk bistand til opretholdelse af samvær med sine børn, hvis den nedsatte funktionsnedsættelse kan kompenseres med socialpædagogisk støtte.⁵⁰ Ankestyrelsen behandlede sagen på baggrund af en henstilling fra Folketingets Ombudsmand, som i sin afgørelse gennemgik kompensationsbegrebet på handicapområdet.⁵¹ Ankestyrelsen konkluderede følgende i sin afgørelse:⁵²

” Vurdering af hjælp til en person med nedsat funktionsevne til gennemførelse og opretholdelse af en samværsret skulle foretages på baggrund af kompensationsprincippet. Personen skulle således kompenseres for følgerne af den nedsatte funktionsevne på baggrund af en konkret vurdering af sit behov for hjælp. Ansøger var derfor berettiget til nødvendig hjælp, herunder eventuelt socialpædagogisk støtte, til samvær med sine børn hver anden weekend.⁵³

Det fremgår imidlertid ikke klart, at serviceloven § 85 er relevant i forhold til træning i forældrekompetencer. I vejledningen til bestemmelsen beskrives træning i omsorg og personlige relationer, men der nævnes intet om omsorg for og relationen til børn.⁵⁴ Selvom det hverken fremgår af lovgivningen eller vejledningerne, må det imidlertid antages, at socialpædagogisk hjælp efter servicelovens § 85 er oplagt i forhold til træning og udvikling af forældrekompetencer.

PERSONLIG ASSISTANCE (BPA)

Serviceloven § 96 fastslår, at kommunen skal tilbyde borgerstyret personlig assistance (BPA). Borgerstyret personlig assistance ydes som tilskud til dækning af udgifter ved ansættelse af hjælpere. Hjælperens funktion er pleje, overvågning og ledsagelse til en person med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har et behov, som gør det nødvendigt at yde denne ganske særlige støtte.

Personkredsen for borgerstyret personlig assistance er personer med betydelig og varigt nedsat funktionsevne, som i høj grad er afhængige af hjælp i almindelige daglige funktioner, og som har et massivt behov for pleje, overvågning og ledsagelse. Der er derfor normalt tale om personer, hvis behov ikke kan dækkes ved almindelig hjemmehjælp efter serviceloven § 83. Det kan f.eks. være fordi, hjælpen har en så personlig karakter, at det er væsentligt, at personen selv får mulighed for at vælge sine hjælpere. Det kan også være, fordi hjælperordningen skal dække opgaver, der går ud over, hvad der normalt kan dækkes som praktisk og personlig hjemmehjælp, herunder ledsagefunktioner.

Formålet med borgerstyret personlig assistance er at tilgodese ønsket fra personen med handicap om at skabe sig en selvstændig tilværelse i egen bolig og herunder at sikre muligheden for selv at udvælge og ansætte de nødvendige hjælpere. Udmålingen af hjælp til borgerstyret personlig assistance skal tage udgangspunkt i, hvad den enkelte person selv kan klare med henblik på at kunne leve et almindeligt liv som andre personer uden handicap, både i og uden for hjemmet.⁵⁵

Udmålingen af hjælp efter § 96 har således et andet og bredere sigte end udmåling af hjemmehjælp efter § 83.

Den udmålte hjælp efter § 96 forudsættes at dække det samlede hjælpebehov for personen med handicap. Ifølge praksis fra Ankestyrelsen

skal der tages hensyn til, om der er en rask ægtefælle i hjemmet:

” Ved udmålingen af hjælpen skal det indgå i hvilket omfang borgerens ægtefælle er i stand til at varetage opgaver i hjemmet. Varetagelsen af de huslige opgaver og pasningen af børnene er som udgangspunkt en fælles opgave. Der kan derfor ikke måles timer til den borgerstyrede personlige assistance i et sådant omfang, at opgaven hermed bliver varetaget fuldt ud. Omvendt må kravene til den raske ægtefælle ikke have et sådant omfang, at ægtefællen ikke har mulighed for at få hvile og fritid i tilstrækkeligt omfang til at kunne klare sin egen daglige tilværelse. Herunder skal ægtefællen have mulighed for at varetage sit arbejde, have fritidsinteresser mv.⁵⁶

Udgangspunktet vil ofte være, at hjælpen dækker personens behov hele døgnet eller i størsteparten af de 'vågne/aktive' timer. Ved udmålingen tages der som nævnt hensyn til den hjælp, der kan forventes af andre medlemmer af husstanden. Som præciseret ovenfor er der ikke hjemmel i serviceloven til at pålægge en ægtefælle, samlever eller andre pårørende at påtage sig disse udvidede pleje, overvågnings- og ledsagefunktioner.

Det fremgår ikke direkte af serviceloven, at BPA-hjælpen omfatter pasning af børn. BPA-hjælpen forudsættes at dække personens

samlede hjælpebehov, herunder også behov af personlig karakter, som ikke kan dækkes af almindelig hjemmehjælp. Pasning af egne børn kan karakteriseres som et personligt behov for forælderen med handicap. Det fremgår da også af vejledningen, at det kan være "afgørende for borgeren, at hjælpen skal ydes på bestemte tidspunkter i forhold til at få borgerens dagligdag til at fungere i forhold til børn, arbejdsliv, herunder sikkerhed for overholdelse af mødetider, uddannelse, fritidsliv mv. Det at have ansvaret for et eller flere mindre børn, som borgeren bor sammen med, kan også i sig selv være tilstrækkeligt, selv om borgeren kun i meget begrænset omfang kan påtage sig noget af det praktiske selv."⁵⁷ Kort sagt fremgår det af vejledningen, at pasning af egne børn indgår i det samlede hjælpebehov for forælderen med handicap og dermed er omfattet af serviceloven § 96.

LEDSAGELSE

Forældre og ikke mindst deres børn tilbringer ikke hele ugen bag hjemmets fire vægge. Børnene går i skole og derudover ofte til idræt eller andre former for fritidsaktiviteter.

Serviceloven § 97 giver derfor mulighed for højst 15 timers ledsageordning om måneden. Betingelsen for at anvende ledsagerordningen, når en forælder skal følge et barn ud af huset, er, at barnet er selvhjulpent, så ledsagerens opgave er at tage sig af forælderen, og det er forælderen, som har det fulde ansvar for barnet.

MERUDGIFTER

Efter serviceloven § 100 kan en person få dækning til nødvendige merudgifter, som følger af personens handicap. Dette gælder også udgifter til almindelige forældreopgaver. Det fremgår af vejledningen til serviceloven § 100, at hvis en person på grund af nedsat funktionsevne ikke er i stand til at varetage opgaver, som er nødvendige for at få en almindelig dagligdag til at fungere, så kan der ydes tilskud til nødvendige merudgifter i form af håndsrækninger.⁵⁸ Der kan f.eks. være tale om:

- at passe børn,
- at ledsage børn til dagtilbud, skole, behandling, fritidstilbud e.l.,
- at hjælpe med at give mindre børn tøj på, bade dem, give dem mad e.l.,
- at hjælpe med at smøre børnenes madpakker,
- at hjælpe med forskellige former for aflastning og praktisk hjælp, f.eks. i forbindelse med udsving i helbredstilstanden, ved behandlinger etc.

Der kan ikke ydes hjælp til håndsrækning efter serviceloven § 100, hvis der allerede ydes tilsvarende hjælp efter andre bestemmelser i serviceloven. Dette gælder f.eks. hjemmehjælp efter servicelovens § 83, ansættelse af hjælpere efter servicelovens § 96 eller ledsagelse efter servicelovens § 97.

Ved vurdering af om der skal ydes hjælp, følger det af vejledningen, at kommunen skal vurdere den pågældende persons samlede situation. Det forudsættes f.eks., at eventuelle

øvrige medlemmer af husstanden deltager i opgaveudførelsen i hjemmet, herunder at skifte el-pærer, pudse vinduer, købe ind mv. Hvis der er større børn i hjemmet, skal der ved vurderingen af, om borgeren har nødvendige merudgifter til almindelige håndsrækninger, ikke stilles krav, som går ud over de krav, der normalt stilles til større børn. Det kan ikke forudsættes, at den øvrige familie udfører alle opgaver i hjemmet.⁵⁹

HJÆLPEMIDLER

Forælderen med handicap kan have brug for særlige hjælpemidler for at kunne varetage sin rolle som forælder. Det kan være et særligt puslebord mv. Sådanne hjælpemidler kan ydes efter servicelovens § 112 og § 113.

INFORMATION OM RETTEN TIL HJÆLP NÅR MAN ER EN FORÆLDER MED HANDICAP

På hjemmesiden for Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold er der en række informationer til personer med handicap.⁶⁰ Der er imidlertid ingen oplysning om rettigheder og muligheder for forældre med handicap. På Socialstyrelsens hjemmeside findes informationer om det at blive og at være forældre med udviklingshæmning.⁶¹ Der findes ikke informationer om det at opnå hjælp og støtte til at være forældre for forældre med andre handicap.⁶²

KONKLUSION – KONKRET HJÆLP TIL FORÆLDRE MED HANDICAP

Det fremgår ikke direkte af serviceloven, at en forælder har ret til hjælp til at varetage

sin forælderrolle og/eller til at udvikle sine forældrekompetencer. Der er imidlertid en række af servicelovens konkrete bestemmelser, som giver en forælder med handicap ret til pasning af børn samt til socialpædagogisk bistand. Ordningen med borgerstyret personlig assistance (BPA) har ydermere til formål at sikre, at borgerens og dermed også en forælders samlede hjælpebehov dækkes. Det fremgår da også af vejledningen, at BPA-ordningen omfatter hjælp til pasning af børn.

REGLER OM TIDLIG OG FOREBYGGENDE INDSATS I FORHOLD TIL BØRN OG UNGE, DER HAR EN FORÆLDER MED HANDICAP

Kommunen har en generel tilsynsforpligtelse over for børn og unge. Det fremgår af serviceloven § 146, stk. 2, at kommunen har en forpligtelse til at føre tilsyn på en sådan måde, at kommunen så tidligt som muligt kan få kendskab til tilfælde, hvor der må antages at være behov for særlig støtte til et barn eller en ung under 18 år.

Bestemmelsen ligger i feltet mellem servicelovens voksen- og børnebestemmelser. Det fremgår således af vejledningen til bestemmelsen, at "Der kan være en række særlige omstændigheder, som betyder, at kommunalbestyrelsen skal være særligt opmærksom på et konkret barn eller en konkret ung persons forhold. Der kan eksempelvis være tale om børn fra familier, hvor forældrene har særlige problemer eller nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne."⁶³ Her fremgår det af vejledningen, at der kan være behov

for særlig støtte med det formål, at familien kan få en almindelig dagligdag til at fungere. For eksempel kan det være relevant at dække nødvendige merudgifter til en forælder med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne efter servicelovens § 100.⁶⁴

Fokus er således med udgangspunktet i barnets tarv at få familien til at fungere. Dette indebærer blandt andet, at forælderen med handicap skal ydes hjælp til at få styrket sine forældrekompetencer efter servicelovens voksenbestemmelser. Det kan også indebære, at der er behov for særlig støtte til barnet efter servicelovens børnebestemmelser. Men det er vigtigt at understrege, at vejledningen her lægger op til, at man ikke alene fokuserer på en løsning af familiens udfordringer ved at give særlig støtte til barnet, men også fokuserer på forældrerens behov for hjælp til at være forældre.

REGLER OM BØRNS BEHOV FOR STØTTE OG BESKYTTELSE

I familier, hvor en forælder eller begge forældre har et handicap, vil kommunens umiddelbare fokus i praksis ofte være på barnet og på barnets tarv. Det indebærer, at en eventuel indsats for familien typisk vil tage udgangspunkt i servicelovens børnebestemmelser. Tilgangen vil således ofte være sådan, at man undersøger forældrenes forældreevne og herefter yder en særlig støtte til barnet.

I praksis er der risiko for, at kommunen ikke får undersøgt, om det vil give mening at hjælpe forældrene efter servicelovens voksenbestemmelser. Som beskrevet ovenfor er tilgangen efter voksenbestemmelserne, at forældrene skal kompenseres for deres funktionsnedsættelse, så de med praktisk støtte, hjælpemidler mv. bliver i stand til at leve så normalt som muligt og på den måde også bliver i stand til at løfte deres forældreopgave. Dette fokus på børnebestemmelserne har ofte den konsekvens for forældre med handicap, at de oplever, at kommunen sætter spørgsmål ved deres rolle og evne som forældre. Med andre ord oplever forældre med handicap, at der bliver ydet hjælp og særlig støtte til deres børn, fordi de som forældre ikke er i stand til at varetage deres opgaver og ansvar som forældre.⁶⁵

HVILKE BESLUTNINGER KAN KOMMUNEN TRÆFFE FOR AT HJÆLPE ET BARN?

Barnets Reform trådte i kraft den 1. januar 2011. Reformen fastslår, at det altid er barnets tarv, som skal være i centrum for det sociale arbejde i kommunerne. Det afspejler sig i serviceloven § 46, som er formålsbestemmelsen i børneafsnittet i serviceloven (børnebestemmelserne). Fokus er at give støtte til barnet for at sikre barnets bedste i overensstemmelse med FN's børnekonvention. I en konfliktsituation mellem forældre og børn er det blevet tydeliggjort med Barnets Reform, at barnets tarv skal veje tungest.⁶⁶

Som eksempel på, at der i dag er større fokus på barnet end på forældrene, kan nævnes

serviceloven § 68a. Denne bestemmelse giver mulighed for at opretholde en anbringelse på grund af hensynet til barnet, herunder dets særlige tilknytning til anbringelsesstedet, også selvom betingelserne i form af enten samtykke til anbringelsen eller åbenbar risiko for sundhed eller udvikling ikke længere er til stedet. Et andet eksempel er de nye regler om tvangsadoption, som vil blive beskrevet i et senere afsnit.

Mere konkret er formålet efter servicelovens § 46 at yde støtte til særligt udsatte børn og unge, og at sikre at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Det følger også af § 46, at støtten skal være tidlig og helhedsbaseret, så barnets problemer og udfordringer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes.

BØRNEFAGLIG UNDERSØGELSE

For at vurdere om der skal ydes hjælp til et barn, skal kommunen i samarbejde med familien gennemføre en børnefaglig undersøgelse efter serviceloven § 50. Der vil være tale om en grundig undersøgelse af barnets og forældrenes forhold til brug for kommunens beslutning om iværksættelse af hjælp og støtteforanstaltninger til barnet og familien. En sådan undersøgelse omfatter en belysning af barnets udvikling og adfærd, familie-, skole-, sundheds- og fritidsforhold samt andre relevante forhold. Undersøgelsen skal anlægge en helhedsbetragtning og således afdække barnets og familiens situation, behov og trivsel.

Det overordnede princip er, at den børnefaglige undersøgelse så vidt muligt skal gennemføres i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren. Men der er ikke noget krav om, at forældrene formelt skal samtykke til den børnefaglige undersøgelse, og derfor kan den i særlige tilfælde gennemføres uden deres samtykke.

Undersøgelsen må i videst muligt omfang inddrage allerede foreliggende viden f.eks. i barnets dagtilbud, skole eller hos sundhedsplejersken eller andre, der har kendskab til barnets eller den unges forhold.

I de tilfælde, hvor undersøgelsen viser, at der er behov for at iværksætte foranstaltninger, skal kommunen udarbejde en handleplan efter serviceloven § 140 for at sikre, at formålet med foranstaltningen er beskrevet, og at der er et klart mål for indsatsen. I den forbindelse fremgår det af serviceloven § 70, at kommunen som minimum hvert halve år skal vurdere, om indsatsen over for barnet skal ændres, og om handleplanen skal revideres.

FORÆLDREKOMPETENCEUNDERSØGELSE

Forældrekompetenceundersøgelser kendes under mange navne, herunder f.eks. forældreevneundersøgelser eller forældreomsorgsundersøgelser. Begrebet forældrekompetenceundersøgelse findes ikke som selvstændigt begreb i serviceloven, og det er ikke reguleret, hvornår og hvordan denne type undersøgelse skal gennemføres. Men en forældrekompetenceundersøgelse tager

afsæt i servicelovens formålsbestemmelse og skal sikre, at barnets bedste altid er i centrum. Undersøgelsen skal altid tage udgangspunkt i det konkrete barns behov for støtte for at kunne udvikle sig og trives. Formålet med forældrekompetenceundersøgelserne er således at afklare, hvad der er til barnets bedste, og den bør indeholde konklusioner om barnets støtte- og udviklingsbehov sammenholdt med en vurdering af forældrenes muligheder for at varetage disse behov.⁶⁷ I Socialministeriets retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelse nævnes der imidlertid intet om, hvordan kommunens sagsbehandlere og konsulenter skal forholde sig i tilfælde af, at en eller begge forældre har et handicap.⁶⁸

En forældrekompetenceundersøgelse kan være påkrævet, når der skal tages stilling til iværksættelse af foranstaltninger i en sag, som vurderes at være utilstrækkeligt belyst. Der skal vægtige grunde til at iværksætte en forældrekompetenceundersøgelse. I de fleste tilfælde vil den socialfaglige del af den børnefaglige undersøgelse efter serviceloven § 50 være tilstrækkelig. I sager hvor kommunen er i tvivl om anbringelsesgrundlaget, vil det ofte være nødvendigt og hensigtsmæssigt med en forældrekompetenceundersøgelse.⁶⁹

Forældrekompetenceundersøgelser gennemføres normalt som en del af den børnefaglige undersøgelse efter serviceloven § 50.

STØTTEFORANSTALTNINGER TIL BARNET

Serviceoven § 52 beskriver de forskellige foranstaltninger, som med forældremyndighedsindehaverens samtykke kan iværksættes for at støtte barnet. Der er f.eks. tale om ophold i dagtilbud, praktisk og pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling, døgnophold for både barn og forælder, aflastningsordning, fast kontaktperson, anbringelse, praktikophold og anden hjælp.

I sager om barnets anbringelse uden for hjemmet følger det af serviceoven § 54, stk. 2, at kommunen skal tilbyde støtte til forældrene, som så vidt muligt kan medvirke til at løse de problemer, som har været årsag til anbringelsen. Kommunen har således pligt til at udarbejde en forældrehandleplan med henblik på at støtte forældrene i at varetage omsorg for barnet ved en eventuel hjemgivelse eller i samvær med barnet under anbringelsen. Støtten kan f.eks. være familiebehandling, forældrekurser, økonomisk støtte eller støtte til alkoholbehandling.⁷⁰ Støtten forudsætter en grundig undersøgelse af forældrene og deres situation for at kunne imødekomme familiens behov.

TVANGSFJERNELSE

Kommunens børne- og ungeudvalg kan efter serviceoven § 58 træffe afgørelse om, at barnet skal tvangsfjernes fra sine forældre. Det gælder, hvis der er en åbenbar risiko for, at barnets sundhed eller udvikling lider alvorlig skade, og der f.eks. er tale om utilstrækkelig omsorg

for eller behandling af barnet. Begreberne "åbenbar risiko" og "sundhed eller udvikling" angiver, at der skal tages hensyn til såvel barnets øjeblikkelige tilstand som til dets fremtidige opvækstbetingelser.⁷¹ Behovet for at beskytte børn tilsiger, at der bør være mulighed for at gribe ind, inden barnet er skadet i en grad, der gør det meget vanskeligt at hjælpe. Det kan derfor ikke gøres til en betingelse for tvangsmæssig anbringelse, at der kan konstateres en allerede indtruffet alvorlig skade.

Det følger af serviceoven § 58, at sådanne anbringelser af et barn uden for hjemmet uden samtykke er underlagt en række betingelser. Det er f.eks. en betingelse for at træffe beslutning om tvangsmæssig anbringelse, at der er en begrundet formodning om, at problemerne ikke kan løses under barnets fortsatte ophold i hjemmet. Desuden skal kommunen ud fra det almindelige proportionalitetsprincip altid overveje, om en mindre indgribende foranstaltning end en anbringelse er tilstrækkelig til at løse problemerne. Mindre indgribende er de førnævnte foranstaltninger i serviceoven § 52 som støtte i hjemmet, familiebehandling, døgnophold for både barn og forælder, aflastningsordning mv.

Når børne- og ungeudvalget træffer afgørelse om en tvangsmæssig anbringelse, følger det af serviceoven § 62, at der er en frist for, hvornår børne- og ungeudvalget skal genbehandle sagen for at påse, om betingelserne for den tvangsmæssige anbringelse fortsat er

opfyldt. Genbehandlingsfristen er typisk 1 år, når tvangsanbringelse besluttet første gang. Derimod vil der typisk være tale om en 2-årig genbehandlingsfrist i de tilfælde, hvor barnet allerede er inde i et anbringelsesforløb.

Både forældre og børn over 12 år har krav på en advokat i sådanne sager om en tvangsmæssig anbringelse uden for hjemmet.

Under anbringelsen uden for hjemmet har det tvangsanbragte barn efter serviceloven § 71 ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner mv. Kommunalbestyrelsen skal således under hensyntagen til barnets bedste sørge for, at forbindelsen mellem barnet, forældrene og netværket holdes ved lige. Også i et længere tidsperspektiv skal der lægges vægt på, at barnet har mulighed for at skabe og bevare nære relationer til forældre og netværk. Der er således en aktiv forpligtelse for kommunen, som indebærer, at kommunen skal gøre en indsats for at bevare og understøtte relationen mellem forældre og børn sideløbende med anbringelsen. Det kan f.eks. ske ved at støtte forældrene med rådgivning og familiebehandling.⁷²

Kommunen kan efter serviceloven § 71, stk. 2 træffe beslutning om, at samværet i en bestemt periode skal være enten støttet ved en bisidder eller overvåget ved en repræsentant fra kommunen. Et støttet samvær kræver samtykke fra forældrene. Et overvåget samvær

skal besluttes i kommunalbestyrelsens børne- og ungeudvalg og iværksættes typisk, fordi der er en bekymring for barnets sikkerhed under samværet, eller fordi barnet har det meget svært ved samværet.⁷³ Støtte er en hjælp og må ikke fungere som overvågning og kontrol, da en sådan skal besluttes af børne- og ungeudvalget.

TVANGSADOPTION

Den absolut mest indgribende foranstaltning i forhold til forældre og deres barn er en adoption uden samtykke (tvangsadoption). En grundlæggende betingelse for at gennemføre en adoption er, at der foreligger samtykke fra forældrene, jf. adoptionslovens § 7. Adoption kan dog i særlige tilfælde gennemføres uden samtykke fra forældrene, hvis hensynet til barnets tarv afgørende tilsiger dette (adoptionslovens § 9, stk. 2-4). Et barn kan adopteres uden samtykke, hvis barnets forældre er ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. Hvis barnet er under 1 år, er det også en betingelse, at barnets forældre ikke kan spille en positiv rolle i forbindelse med samvær.

Adoptionslovens regler om adoption uden samtykke blev lempet i oktober 2009, jf. adoptionslovens § 9, stk. 2, 3 og 4. Adgangen til adoption uden samtykke blev udvidet, så den tidligere gældende praksis om, at barnet skulle have været anbragt uden for hjemmet i mindst 7 år og ikke have haft kontakt med forældrene i 6 til 8 år, ikke længere er gældende. Med udvidelsen af reglerne kan børn under 1 år og

børn, der har været anbragt mindst 3 år, blive adopteret uden samtykke.

En 2011-undersøgelse fra Ankestyrelsen viser, at antallet af gennemførte tvangsadoptioner ikke steg, efter reglerne om adoption uden samtykke blev udvidet. Ankestyrelsen undersøgte antallet af tvangsadoptioner i perioden fra 1. oktober 2009, hvor de nye regler trådte i kraft, til start februar 2011.⁷⁴ Det var ellers forventningen ved lovforslagets vedtagelse, at de nye regler ville betyde, at der fremover ville være flere børn, der blev adopteret uden samtykke fra forældrene.

De nye bestemmelser om adoption uden samtykke har det hovedformål at sikre børn, der ellers ville have været anbragt uden for hjemmet hele deres barndom, en mulighed for kontinuitet og stabilitet i de tilfælde, hvor det vurderes, at forældrene aldrig vil kunne tage sig af dem og give dem en stabil familierelation.⁷⁵ Det anbefales i en undersøgelse fra Ankestyrelsen, at "...ved anbringelse af små børn, hvor kommunen har en formodning om, at anbringelsen senere kan ende med en adoption med eller uden samtykke, bør kommunen anbringe barnet hos plejeforældre, der er indstillet på at adoptere."⁷⁶

I sager om adoption uden samtykke er der ofte tale om familieadoption, hvor en plejefamilie adopterer et barn, der har været anbragt i familien i mindst 3 år (adoptionslovens § 9, stk. 4). Man taler typisk om plejebarnsadoption. Fordi der er tale om familieadoption kræves

det ikke, at de voksne/plejeforældrene bliver godkendt som adoptanter.

Som grundlag for at rejse en sag om tvangsadoption efter adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4, skal kommunen kunne dokumentere, at barnets biologiske forældre varigt er uden forældreevne. Undersøgelsen af forældrenes forældreevne udføres som en del af undersøgelsen af barnets og familiens forhold efter servicelovens § 50 (forældrekompetenceundersøgelse). Det fremgår direkte af vejledningen, at det i forhold til forældreevnen hos forældre med handicap skal undersøges, om det er muligt at kompensere deres funktionsnedsættelse:

” Det forhold, at forældre er handicappede og har behov for f.eks. praktisk hjælp til at varetage deres forældreskab, er ikke i sig selv et udtryk for, at forældrene er uden forældreevne. Hvis forældre med handicap skal have undersøgt deres forældreevne i forbindelse med bortadoption uden samtykke, skal det sikres, at forældrene har modtaget den støtte og compensation, som deres funktionsnedsættelse giver anledning til, herunder særligt i forbindelse med varetagelsen af forældrerollen, jf. artikel 23 i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.⁷⁷

En afgørelse om adoption uden samtykke er en meget indgribende afgørelse, og der stilles derfor store krav til sagsbehandlingen. Der

er typisk 4 forskellige myndigheder, som skal forholde sig til sagen.

Under sagens behandling skal statsforvaltningen beskikke en advokat for barnet, og tilbyde advokatbeskikkelse til forældrene og eventuelt til plejeforældrene.

EKSEMPELSAMLING

INDLEDNING

Her følger en række referater af autentiske sager, der omhandler tvangsfjernelse og -anbringelse af børn af forældre med handicap. Sagerne er ikke repræsentative for, hvordan forældre med handicap bliver behandlet i sager om tvangsfjernelser, men illustrerer nogle fælles problemstillinger. To sager er medtaget som eksempler på, at det kan være muligt at undgå tvangsfjernelse, hvis forældrene kompenseres i forhold til deres handicap.

Sagerne illustrerer særligt følgende problemstillinger:

1. I flere sager er forældrenes kompensationsbehov ikke afdækket, før forældrekompetenceundersøgelsen foretages (f.eks. sagerne A, B, C, D og G). Forældrenes handicap får alt for stor betydning, og forældrene vurderes derfor ikke lige med forældre uden handicap. Det manglende fokus på kompensation til forældre fastholdes ofte efter anbringelsen. (Eksempelvis sagerne B, F og G)
2. Der opstilles i flere af sagerne et modsætningsforhold mellem barnets tarv og forældrenes interesse i at fortsætte med at være forældre for barnet. Særligt i de sager, hvor barnet selv har et kompensationsbehov, kan der være en tendens til, at forældres behov for støtte glider i baggrunden (f.eks. sagerne E, F og G), eller ses som et behov, der ikke kan kompenseres for, hvis barnets behov skal tilgodeses. (Eksempelvis sag B).
3. I forbindelse med flere af sagerne optræder der yderligere det aspekt, at forældrene har en anden etnisk baggrund end dansk, hvilket kan bevirke, at forældrene pga. eventuelle sproglige barrierer kan have sværere ved at give udtryk for deres behov for kompensation. Samtidig kan sagsbehandleren overse, at forældrene handler ud fra en anden kulturel forståelse end den danske, og tolker det som mangel på indsigt i børnenes behov. (Eksempelvis sagerne E, F og G).
4. Nogle af sagerne illustrerer også, at mistillid fra myndighederne og manglende tidlig støtte til forældre med handicap kan være medvirkende årsag til, at forældrene selv mister troen på, at de kan og bør være

forældre for deres barn. (Eksempelvis sag B og F)

5. Det er fælles for mange af sagerne, at der er foretaget en ringe sagsbehandling, hvor sagsbehandler ikke har kendskab til forældrerens handicap og derfor ikke ser kompensationsbehovet og dets betydning for forælderrollen. Når den ringe sagsbehandling kobles med, at sagerne er meget komplekse, er det særligt problematisk for den enkeltes retssikkerhed. (Eksempelvis sag C, E og F)

Forældrene i alle sagerne har givet deres samtykke til, at deres sag beskrives i denne eksempelsamling. Hvis der efter en afgørelse er anført 'Se bilag', vil afgørelsen være at finde på www.handicapkonvention.dk under udgivelsen 'Ret til at være forældre'.

SAG A

I denne sag har begge forældre et handicap. Alligevel sættes der fra kommunens familieafdelings side ikke et særligt fagligt fokus på kompensation for forældrenes funktionsnedsættelser i forhold til at udfylde deres rolle som forældre. Fokus er i stedet for at skærme barnet fra forældrenes funktionsnedsættelse, og perspektivet er derfor et sikkerheds- og kontrolperspektiv. Da forældrene skal forældrekompetenceundersøges, er forvaltningen heller ikke opmærksom på, at kompensationsundersøgelsen bør ligge forud for forældrekompetenceundersøgelsen,

selvom forvaltningen oplyses om vigtigheden af denne rækkefølge. Heller ikke den psykolog, der foretager selve forældrekompetenceundersøgelsen, medtager dette perspektiv. Der samarbejdes tilsyneladende ikke med kommunens handicapafdeling.

TVANGSANBRINGELSE

Forældre med fysisk funktionsnedsættelse og hjerneskade som følge af trafikulykker

Baggrund:

Kvinde, K, 39 år og halvsidigt lammet samt hjerneskadet efter trafikulykke (som 25-årig). Mand, M, 47 år og halvsidigt lammet samt hjerneskadet efter trafikulykke (som 17-årig). K og M sidder begge i kørestol. Sammen har de sønnen B.

Både K og M er på førtidspension. M har uddannet sig som socialrådgiver og arbejder to steder i supplerende job. K går hjemme. K har nedsat syn og er blind på det ene øje. K har som følge af sin hjerneskade taleproblemer og bruger en 'talemaskine'. Hendes mand M kan forstå hende, men det er svært for andre, som ikke kender K godt, at forstå hende uden brug af en 'talemaskine'. K og M modtager kun lidt hjemmehjælp og er selvtransporterende i en almindelig bil.

K bliver i 2006 gravid ved kunstig inseminering på privatklinik.

November 2006:

Sagsbehandler fra pensionsafdelingen i K og M's kommune samt forældrene selv kontakter familieafdelingen. Familieafdelingen indkalder K og M til et møde, hvor det bl.a. bliver besluttet at udarbejde en neuropsykologisk undersøgelse af K og M. Der bliver endvidere holdt møder med bl.a. ergoterapeut, som skal vurdere, hvilke praktiske hjælpeforanstaltninger familien har brug for.

December 2006:

Møde mellem sagsbehandler, sundhedsplejerske og PPR-psykolog (dog ingen repræsentanter fra handicapafdelingen/videnspersoner om handicap). Det bliver diskuteret, hvilke hjælpeforanstaltninger der skal iværksættes inden fødslen.

Januar 2007:

På grund af kommunalreformen overtager ny kommune forvaltningen af K og M's sag. Den 30. januar 2007 føder K sønnen B.

Februar 2007:

K, M og B bliver udskrevet efter fødslen. I hjemmet har de en hjælper 24 timer i døgnet samt en familiekonsulent 4 timer dagligt. Hjælperen skal primært hjælpe med det praktiske omkring B, og familiekonsulenten skal observere og vurdere B's tilknytning til forældrene.

Marts 2007:

Familiekonsulenten vurderer, at B bliver kontaktsvag, og forvaltningen beslutter, at B skal anbringes. K og M samtykker til frivillig

anbringelse på institution, hvor de 6 dage om ugen har samvær med B.

April 2007:

Personalet på institutionen og forvaltningen vurderer, at K og M grundet deres handicap ikke kan opfylde B's basale behov, og at B skal anbringes hos en professionel plejefamilie.

Maj 2007:

K og M ønsker med hjælp fra deres advokat, at B skal hjemgives ud fra argumentation om, at forvaltningen ikke har bevilliget nok og rigtig kompensation til K og M.

Den 22. juni 2007: Børne- og Ungeudvalget afgør, at B skal være anbragt uden for hjemmet, med begrundelsen at observationer af forældrene og B fra fødsel har vist, at "forældrene på grund af egne vanskeligheder ikke har tilstrækkelige muligheder for at yde B den fornødne, navnlig følelsesmæssige/psykiske, omsorg".

Juli 2007:

B anbringes i plejefamilie. K og M får samvær to timer om ugen med støtte af såvel plejemor og støtteperson med pædagogisk faglighed, men ikke faglighed i forhold til funktionsnedsættelse. Det gør forældre, støtteperson og advokat vedvarende opmærksom på de følgende år.

Den 5. september 2007: Ankestyrelsen stadfæster anbringelsen med ændring af genbehandlingsfrist til ½ år med henstilling til kommunen om, at der

iværksættes undersøgelse ved en psykolog af forældreevnen, som bør omfatte personlighedsmæssige forhold.

September 2007:

Som følge af Ankestyrelsens afgørelse, indkalder forvaltningen til møde, hvor de redegør for, at der vil blive tale om to adskilte spor i undersøgelserne. Én decideret forældrekompetenceundersøgelse og én undersøgelse, som viser K og M's behov for hjælp, hvis B hjemgives. K og M's advokat og støtteperson påpeger behovet for, at der bliver kompensationsundersøgt, inden der bliver foretaget en forældrekompetenceundersøgelse, så de to undersøgelser hænger sammen. Det afviser kommunen. VISO hyres til at udføre kompensationsundersøgelsen.

Januar 2008:

Forældrekompetenceundersøgelsen igangsættes. Forvaltningen afholder møde med VISO om kompensationsundersøgelsen.

Marts 2008:

Forældrekompetenceundersøgelsen fremlægges for forvaltningen samt K og M. Det konkluderes i undersøgelsen bl.a., at B's samspil med forældrene er forstyrret. K og M indsender skriftlig kommentar til undersøgelsen og pointerer bl.a., at det ikke eksplicit fremgår af undersøgelsen, at der endnu ikke er funktionsevne-/kompensationsundersøgt.

Kompensationsundersøgelsen er ikke færdig, da sagen kommer for Børne- og Ungeudvalget sidst i februar 2008.

Den 28. februar 2008: Ved genbehandlingen af K og M's sag træffer Børne- og Ungeudvalget afgørelse om fortsat anbringelse samt ½ års genbehandlingsfrist – fristen på ½ år er sat på baggrund af den iværksatte kompensationsundersøgelse.

Den 30. april 2008: Ankestyrelsen stadfæster Børne- og Ungeudvalgets afgørelse med henvisning til, at kommunen har iværksat en kompensationsundersøgelse med henblik på afklaring af arten og omfanget af K og M's behov for yderligere støtteforanstaltninger som følge af deres funktionsnedsættelse.

Sommeren 2008:

Kompensationsundersøgelsen færdiggøres. K og M påpeger i kommentarer til de forskellige dele af kompensationsundersøgelsen, at disse er utilstrækkelige samt bygger på forkerte og spinkle grundlag.

Den 27. august 2008: Børne- og Ungeudvalget genbehandler og stadfæster anbringelsen med genbehandlingsfrist på 1 år under henvisning til det ønskelige i færdiggørelsen af kompensationsundersøgelsen.

Den 4. december 2008: Ankestyrelsen stadfæster afgørelsen, dog med ændring af genbehandlingsfrist fra 1 år til 2 år, idet det vurderes, at der ikke er oplysninger i sagen, der tyder på, at K og M's forhold vil ændre sig

væsentligt inden for denne periode, og at K og M således vil være i stand til at varetage omsorgen for B inden for denne periode.

Den 18. marts 2009: Byretten stadfæster Ankestyrelsens afgørelse med den ændring, at genbehandlingsfristen nedsættes til 1 år med begrundelsen: "Der er herved lagt vægt på, at der ikke er foretaget en kompensationsundersøgelse, forinden forældreevneundersøgelsen blev iværksat, samt at K og M (forældrene) efter det oplyste ikke har modtaget sagkyndig støtte og hjælp til at drage omsorg for B. Endvidere er det tillagt betydning, at samværet med B efter det oplyste har udviklet sig positivt, samt at der er fin kontakt imellem ham og forældrene. Der bør derfor foretages en kompensationsundersøgelse, hvorefter K og M's forældreevne på ny må vurderes". **Se bilag**

SAG B

I denne sag er børne- og ungeforvaltningen i undersøgelsesforløbet af forældrene ikke opmærksom på at sikre, at der er faglig ekspertise på familieinstitutionen i forhold til moderens kognitive funktionsnedsættelse. Børne- og ungeforvaltningen foretager heller ikke en kompensationsundersøgelse af moderen under eller forud for de psykologiske undersøgelser på familieinstitutionen. Forvaltningen drager blandt andet sine konklusioner på baggrund af undersøgelser af moderen, som er mellem 3 og 5 år gamle.

TVANGSANBRINGELSE

Mor med kognitiv funktionsnedsættelse

Baggrund:

Kvinde, K, 21 år med kognitiv funktionsnedsættelse. Som 17-årig testet til at have en psykisk udviklingshæmning. Psykologen bag denne test vurderer på testtidspunktet, at K ikke har fornødne forældrekompetencer, og at der heller ikke er udsigt til, at hun kan udvikle disse tilstrækkeligt. Psykologen fraråder derfor samtidig, at K som voksen bliver mor. Mand, M, 26 år, har på baggrund af problemer i familien som barn været anbragt både i plejefamilie og på institution og har nogle psykiske og sociale vanskeligheder som følge heraf.

K og M lever begge af kontanthjælp, da deres fælles barn, B (2010), bliver født.

November 2009

Forvaltningen får kendskab til familien, da K's sagsbehandler i jobcenteret underretter om K's graviditet. K og M indkaldes til møde i forvaltningen og samtykker til, at deres sagsakter indhentes.

På baggrund af de indhentede sagsakter orienterer forvaltningen K og M om, at der kan blive tale om anbringelse af deres kommende barn fra fødslen, eller at K og M og deres kommende barn sammen skal på en familieinstitution.

Det ender – efter en § 50-undersøgelse (Børnefaglig undersøgelse) – med det sidstnævnte: Familien skal indgå i et 6-måneders undersøgelses- og behandlingsforløb, bl.a. for at få vurderet K og M's forældrekompetencer. Det giver K og M deres samtykke til.

Juli 2010

K og M får i juni 2010 sønnen B og flytter ind på en familieinstitution.

Der igangsættes undersøgelser af K og M, men der laves ikke en fornyet funktionsevneundersøgelse af K – herunder af funktionsevne og kompensationsbehov i forhold til at være mor.

I familieinstitutionens forældrekompetenceundersøgelse og i den sideløbende psykologundersøgelse fokuseres først og fremmest på psykiske forældrekompetencer hos K og M. (De undersøgelser, som handler om mor K's

funktionsevne er således fra 2005 og 2006 og 2007, hvor K var mellem 16 og 18 år). § 50-undersøgelsen henviser til disse gamle tests, og der bringes ikke nyere informationer om moderen K, ud over en udtalelse fra en skole i 2008, der anbefaler, at K får hjælp til overblik, herunder at kommende rammer bør gøres overskuelige for K.

September 2010

På baggrund af den igangværende psykologundersøgelse konkluderer familieinstitutionen, at K's psykiske kapacitet og udviklingspotentiale er så begrænset, at K ikke kan varetage opgaven som primær omsorgsgiver for B. Derfor arbejder man med i højere grad at inddrage M.

Oktober 2010

Den endelige psykologundersøgelse af K og M foreligger. Den konkluderer bl.a. om K, at hendes ressourcer er meget begrænsede, hvad angår refleksion og introspektion, og at der derfor ikke er indikation for, at de øvrige afdækkede begrænsninger i K's omsorgsevne vil kunne afhjælpes gennem behandling.

November 2010

Efter 4 måneder stoppes forløbet på familieinstitutionen, idet institutionen vurderer, at der ikke længere er grundlag for at støtte K og M i et undersøgelses- og behandlingsforløb. Institutionen vurderer, at K og M's kompetencer ikke matcher B's behov, og det indstilles til Børne- og Ungeudvalget, at B anbringes.

Den 16 . november 2010: Børne- og Ungeudvalget beslutter, at B skal anbringes uden for hjemmet med genbehandlingsfrist på 1 år (forvaltningen havde indstillet til 3 år, men udvalget lægger vægt på faderens eventuelle udviklingsmulighed). **Se bilag**

November 2010 – november 2011

B anbringes i plejefamilie. Forældrene har samvær med B en gang om ugen hos plejefamilien. Der iværksættes psykologisk udredning af M for at se, om hans sociale og følelsesmæssige problematikker kan afhjælpes ved hjælp af terapi, og der bevilliges efterfølgende et terapiforløb, som først lige er ved at gå i gang, da sagen efter 1 år igen kommer for Børne- og Ungeudvalget.

Der iværksættes intet i forhold til K, da man fra forvaltningens side ikke mener, at K kan udvikle sig.

Den 8 . november 2011: Børne- og Ungeudvalget beslutter, at B fortsat skal være anbragt uden for hjemmet med en genbehandlingsfrist på 1 år.

December 2011

K og M får tildelt en § 54-støtteperson. På baggrund af anbefaling fra deres advokat vælger K og M en støtteperson med viden om personer med handicap og deres rettigheder.

Januar – marts 2012

K og M afholder møde med forvaltningen. Her beder K og M om en mere helhedsorienteret

psykologindsats i forhold til M samt at få sat en proces i gang vedrørende undersøgelse af og iværksættelse af kompensation i forhold til K's forældrerolle.

K og M beder desuden om at få udarbejdet særskilte forældrehandleplaner. De giver på mødet samtidig udtryk for, at de i forbindelse med samvær med B ønsker anden og mere vejledning end det, plejeforældrene giver.

April 2012

Børne- og Ungeforvaltningen sætter en konsulent til at observere samvær samt K og M og komme med anbefalinger. Forvaltningen indvilger i, at der på baggrund af konsulentrapporten iværksættes et mere kvalificeret psykologforløb til M. Forvaltningen giver dog afslag på ønsket om undersøgelse af og kompensationshjælp til K med baggrund i psykologundersøgelse fra 2006 og psykolograpporten fra familieinstitutionen.

Maj 2012

K og M klager over kommunens afslag og påpeger, at de stadig ønsker særskilte forældrehandleplaner.

Juni 2012

Forvaltningen afviser klagen samt at udarbejde en særskilt handleplan for K, da en sådan ifølge forvaltningen kun skal udarbejdes, hvis der er formodning om, at forholdene i hjemmet kan afhjælpes. Dette er K og M ikke enige i, idet loven giver mulighed for, at der udarbejdes handleplaner med henblik på udviklingen af

samvær. Forældrene opgiver dog at anke sagen videre.

Rapport fra konsulent vedrørende K og M's samvær med B konkluderer bl.a. om begge forældre, at de har vist, at de er motiverede for at lære at være forældre for B, og at begge har engageret sig i processen.

På baggrund af rapporten og møde med Børne- og Ungeforvaltningen bliver der efterfølgende bevilliget det ønskede mere helhedsorienterede psykologforløb ikke kun til M, men også til K.

Juli 2012 – oktober 2012

K og M bliver skilt. K er ikke til stede, da sagen igen blev forelagt for Børne- og Ungeudvalget.

Den 6. november 2012: Børne- og Ungeudvalget beslutter, at B stadig skal være anbragt uden for hjemmet med en genbehandlingsfrist på 2 år. **Se bilag**

Fra november 2012

Kun M deltager i det helhedsorienterede behandlingsforløb med psykolog.

K og M har samvær med B hver for sig.

SAG C

I denne sag har kommunen ikke rutine i og kompetencer til at iværksætte kompensation med fokus på hjælp til at kunne være forældre med et handicap. Forældrene tilbydes derfor efter fødslen og flere år frem kun meget få timers hjemmehjælp på trods af, at også deres barn har et handicap. Da forældrene beder om hjælp, bliver de, i stedet for at blive kompenseret, observeret og kontrolleret. I forbindelse med forældrekompetenceundersøgelsen er der ikke fokus på at kompensere i forhold til forældrenes handicap, og der mangler tilstrækkelig faglighed omkring samt plan for imødekommelse af kompensationsbehov. Samtidig synes barnets kompensationsbehov at tilsidesætte forældrenes kompensationsbehov. For eksempel kompenseres forældrene ikke i forhold til den vejledning, de skal modtage for at kunne støtte og hjælpe deres barn med handicap.

TVANGSANBRINGELSE

Begge forældre med funktionsnedsættelse

Baggrund:

Kvinde, K, 40 år, sidder i kørestol som følge af hjerne- og nerveskader. Mand, M, 43 år, er funktionsnedsat på grund af piskesmæld og ryglidelse efter trafikulykke. Både K og M vurderes 2/3 funktionsnedsatte og er tilkendt førtidspension.

Maj 2007

Parret får datteren B. B får efter fødslen konstateret en let hjerneskade.

2007 – maj 2012

K, M og B bor sammen, og det fremgår af udtalelser fra læge og sundhedsplejerske, at parret følger de behandlinger, B skal gennemgå som følge af sin funktionsnedsættelse. Der foreligger fra denne periode ikke underretninger eller lignende vedrørende B's trivsel.

Efter fødslen får familien rengøringshjælp 1 time om ugen. Derudover søger familien f.eks. hjælp til svømning med B, så hjælper kan holde B, så K og B kan svømme sammen. Det afslår kommunen.

I 2009 udarbejdes der en § 50-undersøgelse (Børnefaglig undersøgelse). Den konkluderer, at K og M mangler viden i forhold til deres forældrefunktioner og i forhold til B's udvikling og behov. Rapporten anbefaler, at K og M modtager familiebehandling.

Forældrene modtager familiebehandling, hvilket i 2012 fører til, at familiebehandler vurderer, at familiebehandlingen ingen effekt har grundet M's manglende intellektuelle formåen og psykiske tilstand, og at K ikke magter de daglige funktioner alene grundet hendes handicap.

B undersøges, og det konkluderes, at B som følge af sin hjerneskade har følelsesmæssige og motoriske problemer.

K henvender sig til forvaltningen for at få hjælp til B, da K skal opereres i sin hånd. En kognitiv vejleder påpeger i 2012, at familien har brug for hjælp til, at der ikke skal blive sundhedsskadeligt i hjemmet, samt hjælp i forbindelse med, at K skal gennemgå en håndoperation. Der etableres dog ingen hjælp i hjemmet, og K siger ja til familieinstitution, om hvilken hun får oplyst, at man der vil kunne vurdere, hvilken hjælp hun skal have.

Juni – oktober 2012

K indskrives med B på en familieinstitution.

M bor ikke på familieinstitutionen, men kommer på besøg. K får på institutionen ikke hjælp fra personalet i forhold til sin fysiske funktionsnedsættelse. K bliver først på institutionen klar over, at hun bliver observeret for at få klarlagt hendes forældrekompetence.

Oktober – november 2012

Familieinstitutionens rapport fra oktober 2012 konkluderer bl.a., at K og M begge synes at have brug for hjælp og støtte ud fra deres individuelle behov, men at K langt hen ad vejen har gode forældrekompetencer og kan tilgodese de specifikke behov, som B har i forhold til sin hjerneskade. Rapporten konkluderer endvidere, at K har behov for at blive kompenseret, når hun bliver træt. Det angives dog ikke i rapporten, hvordan K bør kompenseres.

En supplerende psykolograpport (oktober 2012), der er foretaget af psykolog, som ikke har mødt B og ikke har observeret samspil,

konkluderer, at K og M har betydelige nedsatte personlighedsmæssige ressourcer samt begrænsninger i forhold til deres fysiske/ somatiske problemer. Der konkluderes endvidere, herunder med henvisning til afdækningen i institutionen, at K og M har svært ved at profitere af den vejledning, som vurderes påkrævet.

På baggrund af rapporterne indstilles der til anbringelse af B.

Den 29 . november 2012: Børne- og Ungeudvalget beslutter anbringelse af B uden for hjemmet med en genbehandlingsfrist på 1 år.

Denne afgørelse ankes og indbringes for Ankestyrelsen 16/1 2013, Retten i [bynavn] 1/5 2013 og Vestre Landsret 1/11 2013, som alle stadfæster afgørelsen.

November 2012 – maj 2013

B er fra november 2012 til maj 2013 fortsat anbragt på institutionen (nu uden K), og der er etableret samvær med K og M nogle gange om ugen. Formålet med anbringelsen på institution er at afdække, hvilke behov B har, og dermed hvilke behov et fremtidigt anbringelsessted skal dække. Afdækningen konkluderer, at B skal bo i en plejefamilie.

Da K og M ikke ønsker at give samtykke til flytningen af B, bruger forvaltningen en mulighed i loven for at tage sagen op i Børne- og Ungeudvalget.

Sagen kommer for Børne- og Ungeudvalget i maj og kører fremover sideløbende med det andet retslige forløb.

Den 21. maj 2013: Børne- og Ungeudvalget beslutter anbringelse af B uden for hjemmet med en genbehandlingsfrist på 2 år.

Den 12. juli 2013: Ankestyrelsen stadfæster Børne- og Ungeudvalgets afgørelse om anbringelse af B uden for hjemmet med en genbehandlingsfrist på 2 år.

Den 16. december 2013: Byretten i [bynavn] stadfæster afgørelsen om anbringelse af B uden for hjemmet med en genbehandlingsfrist på 2 år. **Se bilag**

SAG D

I denne sag lader det til, at børne- og ungeforvaltningen per automatik anser store funktionsnedsættelser for at være anbringelsesgrundlag. Der er ikke foretaget en undersøgelse af forældrenes behov for kompensation, og forældrekompetenceundersøgelsen tager heller ikke højde for moderens kompensationsbehov. Det er samtidig iøjnefaldende, at der skal eksperter udefra til, før børne- og ungeforvaltningen revurderer sin indstilling. Det er derfor tilfældigt og kun fordi, forældrene selv kender eksperter, at andre perspektiver inddrages, og der sikres et konstruktivt samarbejde omkring moderens muligheder for at udøve sin forælderrolle. Sagen er samtidig et eksempel på, at det med den rette kompensation (i dette tilfælde hjælpere døgnet rundt) kan være muligt at leve et familieliv trods funktionsnedsættelse, når alle parter samarbejder om det.

PLANER OM ANBRINGELSE UNDGÅET

Mor med spastiske lammelser og kørestolsbruger

Baggrund:

Kvinde, K, 20 år, spastisk lammet og kørestolsbruger (har anden etnisk baggrund end dansk og er kommet til Danmark med sine forældre som 7-årig). K har hjælperordning. Mand, M, jævnaldrende med K. Sammen har de datteren B.

2007

K bliver gravid med kæresten M.

Parret kontakter kommunen, da K er 3-4 måneder henne i graviditeten. Der arrangeres et møde. Da forvaltningen ser K, er udmeldingen, at de vil fjerne barnet ved fødslen.

Januar 2008 – februar 2008

Datteren B bliver født 7 uger for tidligt i begyndelsen af januar.

K meddeler forvaltningen, at hun har født. Forvaltningen vil komme med det samme, men sygehuset støtter K i, at hun og datteren B skal have ro. Det respekterer forvaltningen.

K og B er indlagt i 5 uger. Sygehuset rapporterer om gode ressourcer og forældreevner hos K. Efter møde med forvaltningen får K og M lov til at tage B med hjem, og der bevilliges udvidet sundhedspleje.

2008 – 2009

Sundhedsplejersken giver ligesom sygehuset K gode udtalelser.

Under såvel indlæggelsen som i hjemmet gør K brug af sine hjælpere (nu 24 timer i døgnet hele ugen). Hjælpere, som K har fyret, underretter om forhold som f.eks., at K ikke har givet B en hue på om sommeren, ikke har brugt myggenet m.m.

Samtidig bliver K og M skilt.

Efterfølgende kom K til mange samtaler i forvaltningen.

Efter skilsmissen flytter K til en ny kommune (bl.a. for at være tættere på sin familie). Ifølge K forsvinder der papirer med positive udtalelser i hendes sag, når sagsakterne sendes fra kommune til kommune.

Ved møder med forvaltningen, hvor der udtrykkes bekymring omkring B, beder K hver gang om at måtte komme på et mor-barn-hjem med B.

I K's nye kommune vælger forvaltningen at igangsætte en § 50-undersøgelse (Børnefaglig undersøgelse) og herunder en forældrekompetenceundersøgelse.

Forældrekompetenceundersøgelsen konkluderer, at K mangler de nødvendige og tilstrækkelige evner og kompetencer til at drage omsorg for B's udvikling, hvilket der ikke kan kompenseres for. K mener ikke, at der i forældrekompetenceundersøgelsen er taget højde for hendes handicap.

Trods samtidige gode udtalelser fra sundhedsplejersken om, at B er i god trivsel og udvikling, vælger forvaltningen på baggrund af de to undersøgelser at foreslå K og M, at datteren B anbringes.

K kontakter personale på en højskole, som K tidligere har været tilknyttet. En socialrådgiver og en socialpædagog fra højskolen, der har

kendt K gennem mange år, sætter sig ind i de to undersøgelser og deltager som bisidder for K på møde i forvaltningen i april 2009.

På baggrund af mødet med forvaltningen skriver bisidderne til forvaltningen. I brevet tilkendegiver de bl.a., at de ikke er enige i psykologundersøgelsens resultater, ligesom de er meget betænkelige ved, at undersøgelsens absolutte konklusion er foretaget alene på psykologiske og kontekstafhængige undersøgelser. De finder samtidig overordnet set, at der i behandlingen af sagen har været tilsidesat væsentlige principper omkring helhedsorienteret vurdering, ressourcesøgende tilgang samt mindre indgribende støtteforanstaltninger. Eksempelvis er der ikke foretaget egentlige undersøgelser af B's trivsel eller besøg i hjemmet med henblik på indsigt i relationen mellem K, B og hjælpere.

K gør også selv indsigelser over for forvaltningen.

Maj 2009

Forvaltningen trækker deres forslag om anbringelse tilbage. K får lov at beholde B hjemme og får tildelt en aflastningsfamilie til B.

SAG E

I denne sag fokuserer børne- og ungeforvaltningen på moderens psykiske lidelse som anbringelsesgrundlag og ikke som grundlag for at kompensationsundersøge. Dette bliver understreget af, at familien trods gentagne henvendelser om problemer af andre årsager, først kommer rigtigt i søgelyset, da moderen indlægges for en psykisk lidelse. Herefter fokuseres der på børnene, men ikke på moderen og kompensation i forhold til hendes funktionsnedsættelse. Som i de forrige sager tages der ved forældrekompetenceundersøgelse af moderen ikke hensyn til hendes psykiske funktionsnedsættelse, og i denne sag heller ikke til, at moderens kulturelle baggrund er forskellig fra den danske.

TVANGSANBRINGELSE AF 2 BØRN

Mor med psykiatrisk diagnose

Baggrund:

Kvinde, K, 31 år, har en anden etnisk baggrund end dansk. K har en psykisk diagnose. Mand, M, har en anden etnisk baggrund end dansk.

K og M er fætter og kusine, og M bor i deres fælles oprindelsesland og har aldrig fået opholdstilladelse i Danmark. K og M har et meget turbulent forhold og lever i lange perioder adskilt. Sammen har de datteren B1 fra 2004 og sønnen B2 fra 2005.

2005

I 2005 henvender K sig til børnefamiliecentret, efter at hun fra ferie i sit oprindelsesland har været nødt til at flygte ud af landet og efterlade datteren B1 på 9 måneder hos faderen M og dennes familie. K ønsker hjælp til at få datteren tilbage. Hun er da gravid med sønnen B2. Familien løser dog situationen selv og har i en årrække ikke kontakt med børnefamiliecentret.

2008

Nogle år senere (sensommeren 2008) er der igen kontakt mellem familien og familiecentret, da Døgnvagten underretter om henvendelse fra politiet på grund af husspetakler. På daværende tidspunkt har K allerede et par dage inden anmeldt manden M for vold. M er trængt ind i lejligheden og har været truende over for K.

Der indhentes udtalelser fra begge børns institutioner. Da udtalelserne om børnene er positive, og da K melder, at hun igen føler sig tryk, foretages der ikke en § 50-undersøgelse (børnefaglig undersøgelse).

2009

I februar 2009 henvender K sig igen efter at være blevet truet af M, og hun og børnene hjælpes af forvaltningen til en lejlighed med hemmelig adresse, hvorefter sagen passiviseres igen.

I mange år ser M ikke sine børn, og K har alene forældremyndigheden over dem. M lever i den tid enten i hjemlandet eller illegalt i Danmark.

2010

I løbet af 2010 underrettes der dels om, at børnene er urolige og angste, og dels henvender K sig til forvaltningen, fordi hun er utryk ved at blive opsøgt af M. M og hans familie truer hende.

K får det psykisk værre og værre, og hun lukker af i kontakten til personalet på børnenes institutioner, som underretter forvaltningen. Børnene anbringes midlertidigt – med samtykke – mens K bliver tvangsindlagt på psykiatrisk hospital med paranoid psykose. Det er første gang K har kontakt med det psykiatriske system.

Da K bliver udskrevet, hjemgives børnene under forudsætning af, at K samarbejder med familiecentret samt følger sin behandling i Distriktpsikiatrisk Center, og at der tildeles, hvad forvaltningen kalder, massiv støtte fra familiekonsulent (besøg 2-3 gange om ugen).

I oktober 2010 afsluttes familiebehandlingen, da der ikke næres bekymring for familien.

2011

K indlægges igen i november 2011 – bl.a. på baggrund af, at man fra Distriktpsikiatrien mente, at K kunne undlade at tage sin medicin, hvilket var en fejl. Børnene anbringes med K's samtykke på institution.

2012

K medicineres med gode resultater og udskrives i januar samt tilknyttes fortsat

Distriktpsikiatrisk center, hvor hun siden/ fortsat modtager medicinsk behandling og har samtaler m.m.

Der holdes møde med K vedrørende fremtiden, hvor forvaltningen kræver, at K foruden at skulle passe sin behandling (hvilket hun er enig i), skal sætte børnene i aflastningsfamilie hver 3. weekend, hvilket K ikke vil. (K er bange for, at børnene så langsomt vil overgå til aflastningsfamilien).

Forvaltningen vil derfor anbringe børnene. Det modsætter K sig, og sagen indstilles derfor for Børne- og Ungeudvalget.

Inden sagen kommer for udvalget, foretages der en forældrekompetenceundersøgelse af K, som efterfølges af en psykologisk undersøgelse af børnene.

Forældrekompetenceundersøgelsen konkluderer om K, at hun ligger blandt folkeskolens allersvageste elever (debilområdet), og at K på grund af sin ringe udviklingskapacitet ikke har udviklingspotentiale som mor.

Undersøgelsen af børnene konkluderer, at børnene bør modtage behandling i professionelt miljø.

Den 9. august 2012: Børne- og Ungeudvalget afgør, at børnene fortsat skal være anbragt med en genbehandlingsfrist på 1 år.

August 2012 – september 2013

K har samvær med børnene henholdsvis på institutionen og i hjemmet med støtte.

Forvaltningen ønsker på baggrund af anbefalinger fra den psykologiske børneundersøgelse at flytte børnene fra institutionen til en plejefamilie. Dette ønsker K ikke, da hun hellere selv vil passe børnene med alt den hjælp og støtte, man måtte finde nødvendig.

Kort inden genbehandlingen i Børne- og Ungeudvalget i september 2013 opdages det – efter K gentagne gange har gjort opmærksom på sin bekymring for samme og især gennem K's samtale med sønnen B2 – at sønnen har været udsat fra overgreb fra en større dreng på institutionen, og efterfølgende opdages det samme om datteren. Dette undersøges og bekræftes af sygehus og psykologer, og forvaltningen tager med øjeblikkelig varsel børnene ud af institutionen. Børnene sendes hjem til K, hvor M nu også bor, fordi K og M har fundet sammen igen.

Den 5. september 2013: Børne- og Ungeudvalget skal behandle sagen ud fra en indstilling fra forvaltningen om, at børnene skal genanbringes/anbringes i plejefamilie. Sagen udsættes, da det nu oplyses, at også faderen har del i forældremyndighed, og hans forhold derfor skal undersøges.

September 2013 – januar 2014

Der iværksættes igen, hvad forvaltningen kalder, "massiv støtte i form af familie-behandling" 2-3 gange om ugen, men ifølge K ikke givende i form af reel støtte til, hvad der kan gøres bedre. Samtidig undersøges faderen M.

Børnene begynder først på fritidshjem og senere i skole – pigen B1 i specialskole.

K og M's samliv ophører, så da sagen skal i Børne- og Ungeudvalget igen, har K og M forskellige holdninger til, hvad der skal ske. K ønsker at blive parallelanbragt sammen med børnene, hvilket hun bl.a. fremlægger for forvaltningen på et møde, som Distriktspsykiatrien har bedt om på hendes vegne – og hvor K's kontaktsygeplejerske i psykiatrien og overlægen fremhæver, at man i Distriktspsykiatrien har gode erfaringer med, at K har udviklingspotentiale.

Forvaltningen afviser parallelanbringelse med henvisning til forældrekompetenceundersøgelsernes konklusion.

Den 9. januar 2014: Børne- og Ungeudvalget beslutter anbringelse uden for hjemmet med en genbehandlingsfrist på 2 år. **Se bilag**

Samme dag anbringes begge børn i plejefamilie.

K indgiver med hjælp af fagpersoner i sit netværk klager til psykolognævnet over

forældrekompetenceundersøgelsen samt den psykologiske børneundersøgelse. Her fremhæver K, at forældrekompetenceundersøgelsen hverken eksplicit tager højde for eller er undersøgende vedrørende kompensation i forhold til hendes psykiske funktionsnedsættelse, samt at der ikke eksplicit er taget højde for, at hun og børnene kommer fra en anden kulturel baggrund/er tokulturelle. Klagen venter på at blive behandlet.

SAG F

I denne sag anbringes børnene, og moderen erklæres uegnet som moder, uden at der har været hverken kompensations- eller forældrekompetenceundersøgt. Børne- og ungeforvaltningen i sagen har tilsyneladende været bekymret for børnene uden at være opmærksom på eller interessere sig for, om moderen har fået den støtte, hun har brug for under andre lovgivninger. Der er på intet tidspunkt fokus på at kompensationsundersøge moderen. Informationer om moderens funktionsnedsættelse indhentes først lige inden fremlæggelsen for børne- og ungeudvalget og bruges som argument for anbringelsen af døtrene, ikke som grundlag for at kompensere moderen. Der fokuseres derfor ikke på, at kompensation af moderen også kan være med til at afhjælpe døtrenes problemstillinger, heller ikke efter børnene er anbragt.

TVANGSANBRINGELSE

Mor er svært overvægtig (med stofskiftesygdomme), har dårlige knæ, samt Post-traumatisk stresssyndrom (PTSD)

Baggrund:

Kvinde, K, 45 år, kommer fra andet vestligt land, svært overvægtig (med stofskiftesygdomme), dårlige knæ og bl.a. PTSD.

K har døtrene B1, født i 1998, og B2, født i 2000, som begge har Asperger Syndrom. K, B1 og B2 er i 2009 flyttet til Danmark sammen med K's nye mand M (M er dansker og ikke far til K's to døtre).

B1 og B2 kommer i almindelig folkeskole i Danmark. De klarer sig ikke godt i skolen, hverken socialt eller fagligt.

I perioden 2009-2012 gennemgår B1 og B2 en række undersøgelser, og begge diagnosticeres som havende autisme (Asperger Syndrom). B1 behandles desuden for depression, og det anbefales, at begge piger udredes psykiatrisk. Begge piger har herudover andre fysiske problemer i form af bl.a. overvægt.

Af statusudtalelser fra skolen (2012) fremgår det, at både B1 og B2 profiterer af særlige inklusionstimer, men det er kun 8 timer om ugen, og det fremhæves om begge, at der bør sættes ind med særlige tilbud. Der udtrykkes samtidig bekymring for, at deres udvikling vil

bremses, og at de vil få det psykisk værre, hvis ikke de bliver hjulpet i højere grad end nu.

Af statusudtalelserne fra skolen fremgår det, at K gennem hele forløbet udtrykker stor bekymring, og det fremhæves som en ressource hos K, at hun er aktiv på skolens intranet bl.a. om sine bekymringer.

2010

Ægteskabet med M fungerer ikke, og K og B1 og B2 føler sig psykisk intimideret af M, der heller ikke giver K penge til det fornødne. K henvender sig derfor i maj 2010 til socialforvaltningen for at få råd og vejledning om, hvad hendes rettigheder er i Danmark. Da K ifølge forvaltningen ikke er berettiget til hjælp, vælger K at blive i ægteskabet.

2011

Sidst på året indkaldes K til møde i socialforvaltningen. Her fortæller K om vold og chikane fra M's side. Forvaltningen foreslår K at flytte på krisecenter, men K er både bange for, at M skal tage hendes og døtrenes få ejendele fra hjemmet, og usikker på sine rettigheder, hvis hun bliver skilt.

Et par dage efter mødet meddeler K forvaltningen pr. mail, at M har lukket hende og døtrene inde på et værelse, mens han og nogle kammerater har tømt det meste af lejligheden for møbler, og at M har skrevet en note om, at K skal være ude af lejligheden senest 29/12 2011. Forvaltningen råder K til dels af tage på krisecenter og dels hos Udlændingestyrelsen

at undersøge sine rettigheder, hvis hun søger separation. Det besluttes, at K tildeles introduktionsydelse, indtil sagen er afgjort i Udlændingestyrelsen.

K gennemgår en kaotisk skilsmisse og har store smerter i sine knæ. K orienteres ikke om mulighed for hjemmehjælp og har derfor store problemer med at få flyttet møbler rundt og få gjort rent m.m.

September 2012

I forbindelse med at B2 får tildelt diagnosen autisme fra Børnepsykiatrisk afdeling anbefales der intensiv støtte i skolen og familien, herunder et rådgivningsforløb af én med erfaring inden for autismeområdet, hvor der arbejdes med struktur og rammesætning. Et sådant forløb sættes i gang i december, men i forløbet fokuseres på forholdene i hjemmet frem for på B1 og B2's vanskeligheder – dog uden at undersøge og kompensere K for problemer, der skyldes hendes funktionsnedsættelse.

Sideløbende er der bekymring for B1, der er sat i antidepressiv behandling, og som man overvejer at tilbyde et specialpædagogisk tilbud. Dette har hele tiden været K's ønske i forhold til begge døtre, men tilbuddet når ikke at blive iværksat, inden døtrenes senere anbringelse.

I forbindelse med den samlede undersøgelse af B1 og B2 ved kommunens PPR forholdes K, at der er bekymringer for døtrenes velfærd og

sundhed, bl.a. på baggrund af observationer i hjemmet. K oplyser i den sammenhæng, at hun har svært ved at overskue det hele, og at hun selv er hæmmet dels af nylig separation, dels at hun fysisk er meget dårligt gående, har store smerter samt har problemer med overvægt. K får ingen hjælp i forhold til sine fysiske problemer.

November 2012

Børne-ungepsykiatrisk afdeling på hospital 'Z' anbefaler i forbindelse med B2's diagnose intensiv støtte i skolen i det sociale felt samt for en periode intensiv rådgivning og vejledning i hjemmet til K, både omkring egen situation samt naturen af hendes døtres vanskeligheder. Samtidig anbefales hjælp til struktur og rammer i hjemmet samt adfærdsregulering af børnenes vanskeligheder. Det eneste der iværksættes, er rådgivningsforløbet, som ikke er intensivt, og som kommer til at fokusere på mangler i hjemmet uden at undersøge og kompensere K for sine funktionsnedsættelser.

December 2012

K bliver indstillet til operation for slidgigt i sine knæ. K beder i den forbindelse kommunen om hjælp til pasning af B1 og B2, men får afslag. Selvom det har været nævnt både i oktober og november, indstilles først nu til § 11,4-undersøgelse (Servicelovens rådgivnings- og vejledningsforløb i hjemmet). Der bliver desuden iværksat en § 50-undersøgelse (Børnefaglig undersøgelse).

Forløbet med vejledning går i gang. Det konstateres i den forbindelse, at K's hjem bærer præg af, at K er dårligt gående, og at hun har svært ved at opretholde en ordentlig oprydning- og rengøringsstandard. Der iværksættes ikke hjælp på den foranledning, heller ikke i forhold til K's funktionsnedsættelse.

Januar 2013

K indlægges til knæoperation. Et engelsk vennepar tager sig af B1 og B2 imens.

Februar 2013

K genopereres i sit knæ. Ved indlæggelsen kontaktes K af forvaltningen, fordi man efter underretning fra sygehuset er bekymret ved at vide, at B1 og B2 er alene hjemme. Forvaltningen er yderligere bekymret over hjemmets tilstand. Der skal fra nu af være intensiv støtte ved vejlederen, som skal komme flere gange ugentligt i hjemmet. Formålet skal være at hjælpe med at få styr på de praktiske ting, så sundhedsfaren for børnene reduceres hurtigst muligt, samt at afklare, om lejlighedens tilstand og opgaverne er vokset K over hovedet, og om hun efter en 'social rengøring' vil kunne vedligeholde hjemmet.

Der nævnes ikke mulig compensation og støtte til K som følge af knæoperationer og bevægelseshandicap.

Marts 2013

Der fokuseres fra forvaltningens side på at få sikret sundhedstilstanden i lejligheden. Der

bevilliges "social rengøring". Det foreslås K, at B1 og B2 anbringes frivilligt så længe, men K afslår, da hun er bange for, at hun ikke får døtrene hjem igen. K påpeger, at hun har søgt om hjælp tidligere uden at få det, men nu, når det hele er brændt sammen, så kommer man og vil anbringe døtrene.

April 2013

Rengøringssselskabet underretter om misligholdelse af det rengjorte m.m. Forvaltningen beslutter nu, at der skal tvangsanbringes. Både K, B1 og B2 partshøres, og ingen af dem er enige i beslutningen.

Der indhentes informationer om K's helbred og fysiske problemer i forhold til videre sagsbehandling af B1 og B2's sag. Det oplyses ikke, hvad K's journal skal bruges til, men det viser sig i forbindelse med behandlingen af sagen i Børne- og Ungeudvalget, at journalen bruges til at understøtte tvangsanbringelse af B1 og B2.

Den 25. april 2013: Børne- og ungeudvalget beslutter, at B1 og B2 anbringes uden for hjemmet med en genbehandlingsfrist på 1 år. I afgørelsen står foruden om pigernes vanskeligheder: "K har alvorlige fysiske problemer i form af slidgigt i knæene, hvilket har medført flere knæoperationer inden for det sidste år. Hun har i omkring et år været afhængig af krykker og vil være det i en periode fremover. Dertil kommer hendes økonomiske og sociale problemer afstedkommet af udenlandsk herkomst og et turbulent forhold

[...] "Det fremgår klart af materialet i sagen, at hun ikke har de fornødne ressourcer til at varetage den fornødne omsorg for børnene, særligt set i sammenhæng med deres specielle behov. På nuværende tidspunkt findes fortsat ophold i hjemmet selv med massive hjælpeforanstaltninger ikke i tilstrækkeligt grad at kunne afhjælpe problemerne". Se Bilag

B1 og B2 anbringes på et opholdssted, hvor det viser sig, at personalet ikke har specialviden om Aspergers Syndrom. B1 og B2 går således fortsat stort set ikke til undervisning.

20. juni 2013: Ankestyrelsen stadfæster Børne- og Ungeudvalgets afgørelse. Se Bilag

K anker ikke sagen og oplever sig ikke vejledt om denne mulighed af sin advokat. K skifter derfor advokat.

K's samvær med B1 og B2 er mere restriktivt end for de øvrige børn anbragt på opholdsstedet. K anker samværsafgørelserne og fremlægger ved flere lejligheder sine bekymringer vedrørende opholdsstedet for kommunen. Herunder med henvisning til tilsynsrapport for stedet, der bl.a. påpeger, at opholdsstedet har taget børn/unge ind uden at have personale uddannet til den opgave. Forvaltningen svarer ikke på henvendelserne.

Juli 2013

K får en støtteperson efter § 54. I samarbejde med sin støtteperson søger K at få rådgivning og hjælp til gældsanering, hjælp i forhold til

sine bevægelsesproblemer m.m. K anmoder samtidig forvaltningen om den lovpligtige forældrehandleplan, som hun ikke er blevet tilbudt.

Der holdes i efteråret møde om forældrehandleplan, som sagsbehandler påpeger udelukkende handler om mål i forhold til samvær med pigerne. Støttepersonen efterspørger, at der i planen indgår kompensationshjælp i forhold til bevægelsehandicap, men det afvises, idet det påpeges, dels at det er børnenes behov, det skal handle om, dels at det med bevægelsehandicap ordnes af andre forvaltninger.

Februar 2014

Opholdsstedet akutlukkes, så B1 og B2 skal hurtigt anbringes et andet sted. K beder om at måtte komme til møde, inden man finder et sted, men der svares fra forvaltningen, at det ikke er nødvendigt, idet man kender hendes ønsker for B1 og B2.

SAG G

I denne sag afskriver børne- og ungeforvaltning faderen – bl.a. på baggrund af psykologundersøgelse – som værende mulig givende med-forælder. Hverken forvaltningen eller psykologen bag forældrekompetenceundersøgelsen har fokus på kompensationsmuligheder i forhold til faderens funktionsnedsættelse, og fokuserer kun på moderens rolle og compensation i forhold til barnet. Samtidig synes der heller ikke i sagsbehandlingen og undersøgelserne at blive taget højde for forældrenes anden etniske baggrund, hvilket kan medvirke til, at kompensationsbehovet underkendes yderligere for faderens vedkommende. Det manglende fokus på compensation fastholdes i denne sag efter anbringelsen, og faderen indgår således heller ikke i den efterfølgende forældrehandleplan.

TVANGSANBRINGELSE

Forældrepar hvor mor har dårligt hjerte, far har sproglige og kognitive følger af hjerneblødning.

Baggrund:

Kvinde, K, 38 år, anden etnisk baggrund end dansk. Har dårligt hjerte og pacemaker. Mand, M, 68 år, anden etniske baggrund end dansk. M har haft en hjerneblødning, som han har sproglige og kognitive følger af. Sammen har de datteren B, der er præmatur.

M har opholdt sig i Danmark over 40 år. K har gået på college i sit hjemland og var ved at uddanne sig til lærer, da hun flyttede til Danmark. K har gået på sprogskole og forstår og taler et forståeligt dansk. Parret ejer og passer en kiosk.

2009

Datteren, B, fødes i oktober 2009 i 25. graviditetsuge, da K får forhøjet blodtryk, og lægerne føler sig nødsaget til at foretage kejsersnit. B vejer da 580 g, og K og B er indlagt på forskellige sygehuses neonatalafdelinger indtil udskrivelse i februar 2010. Herefter følger forældrene B's undersøgelser, fysioterapi/ motorik-gymnastik m.m. Sundhedsplejerske noterer, at B udvikler sig normalt efter omstændighederne – men har nogle af de præmaturfølger, der er almindelige for så tidligt fødte børn, herunder motoriske problemer, spiseproblemer og sensitivitet. Der ydes ikke ekstraordinær hjælp og støtte til familien.

2011

B begynder i vuggestue i juni. Vuggestuen er en institution, der inkluderer børn med særlige behov. Der tildeles B fysioterapi i vuggestuen. Efter et stykke tid får B i stigende grad spiseproblemer m.m., når hun er i vuggestuen. Samtidig bliver B, som følge af vuggestuestart, smittet af de andre børn, hvilket udvikler sig, så hun har flere længerevarende sygeperioder. Når B kommer tilbage efter sygdom, reagerer B og beskrives af vuggestuepersonalet som passiv. Dialogen om problemerne personalet og forældrene imellem udvikler

sig ikke konstruktivt. Der benyttes ikke (før meget sent i forløbet) tolk til dialogen/ møderne. Forældrene ønsker under forløbet, at B skal flyttes til en mindre institution/ specialvuggestue, men det afslår forvaltningen.

Maj 2012

I forbindelse med en undersøgelse på Børne- og ungdomspsykiatrisk Center underrettes kommunen om, at der efter lægelig vurdering er behov for støtte til forældrene og B. Der ønskes en børnepsykiatrisk udredning som følge af B's tiltagende spiseproblemer samt bekymring for B's generelle udvikling, herunder med psykomotorisk forsinkelse svarende til præmatur fødsel. Det beskrives endvidere, at B viser kontaktmæssige potentialer, men at kontaktforsøg og hjælpebehov ikke bliver modsvaret af K, som fremstår belastet. Mor/barn-forholdet er derfor alvorligt kompromitteret.

Sidst i maj 2012 indlægges K akut med hjerteproblemer, og 29. maj foretages en formandsbeslutning om at tvangsfjerne B akut, da vuggestuen bl.a. underretter om, at B bliver afleveret med våd ble af K's nevø, og at man er bekymrede for B.

4. juni 2012: Børne- og Ungeudvalget genbehandler formandsbeslutningen, idet beslutningen ikke var taget af hverken formand eller næstformand for udvalget. Børne- og Ungeudvalget beslutter, at der på det foreliggende grundlag ikke er basis for en akut anbringelse.

Efterfølgende reagerer B kraftigt på den voldsomme oplevelse, tvangsanbringelsen har været for hende – og som også forældrene er påvirkede af. Der er fortsat samarbejdsproblemer mellem forældre og vuggestue.

En yderligere underretning fra Børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling påpeger, at K og B akut har brug for støtte, herunder at B fremstår med nedsat stemningsleje.

Juli – september 2012

Familien modtager imidlertid ikke akut hjælp og støtte ud over, at der indkaldes til møder og iværksættes såvel familieophold på familieinstitution i nærliggende større by, samt at der ved psykolog foretages en forældrekompetenceundersøgelse af forældrene og supplerende undersøgelse af B.

September 2012

Forældrekompetenceundersøgelsen fremlægges, og psykologen konkluderer bl.a., at B er et barn med betydelige behov for en kompenserende støtte og indsats. Psykologen konkluderer endvidere, at K bør kunne tilføres såvel viden og rådgivning som praktisk pædagogiske metoder til at arbejde med relationen mellem hende og B som det centrale. K vurderes som motiveret for dette, men samtidig påpeges, at K som følge af lavt refleksionsniveau muligvis ikke kan udvikle sin forståelse tilstrækkeligt hurtigt og fleksibelt til at kunne følge med B's behov. Arbejdet med K og B foregår i familieinstitutionen, og

psykologen anbefaler, at institutionen kommer med en vurdering af dette arbejde.

Om M konkluderes der i psykolograpporten, at han motorisk og kognitivt ikke kan sikre B, ligesom han hverken kognitivt eller følelsesmæssigt kan støtte B tilstrækkeligt. M's forældreevne er derfor så kompromitteret, at han ikke bør have forældreansvar for B. Psykologen konkluderer som følge heraf, at man kun bør se på K's kompetencer i vurderingen af de nødvendige støttemuligheder.

Efter nogle måneder konkluderer familieinstitutionen, at den behandling, der gives på institutionen ikke skønnes tilstrækkelig til, at K kan udvikle sig i et tempo, der vurderes nødvendigt i forhold til B's behov.

Oktober 2012

Der arbejdes på § 50-undersøgelse (Børnefaglig undersøgelse), og der indstilles konkluderende til, at B anbringes i familiepleje.

November 2012

Beslutningen fremlægges for familien, som ikke er enig, hvorefter sagen indstilles til afgørelse i Børne- og Ungeudvalget.

Den 10. december 2012: Børne- og Ungeudvalget afgør med flertalsafgørelse, at B skal være anbragt uden for hjemmet uden samtykke med en genbehandlingsfrist på 1 år. Dette er fire medlemmers afgørelse, mens det femte medlem er uenig og udtaler, at der

ikke er iværksat de fornødne undersøgelser af B og forældrene, og at støtteforanstaltninger i hjemmet bør afprøves.

B anbringes i en plejefamilie, og der er overvåget samvær 2 timer om ugen i samværslokaler ved familieplejeforening.

Den 31. januar 2013: Ankestyrelsen stadfæster afgørelsen. Der henstilles til, at der udarbejdes en særskilt handleplan for forældrene, samt at der i fremtiden sikres tolkebistand. **Se bilag.**

Efterfølgende anmoder forældrene i samarbejde med deres støtteperson (§ 54), familie samt fagligt kyndige netværkspersoner om møde med forvaltningen om en lang række punkter: Blandt andet ønsker K og M en forældrehandleplan og netværksmøde med plejeforældre samt inddragelse omkring behandlingen af B. Samtidig anker de samværsbeslutningen og ønsker mere tid med B.

Februar 2013

Der afholdes møde om særskilt handleplan samt netværksmøde med plejefamilien.

Lige inden byretssagen i maj fremsender sagsbehandleren en forældrehandleplan, der er meget overfladisk og stort set uden angivelse af konkrete mål og indsatser.

Den 22. maj 2013: Byretten stadfæster Ankestyrelsens afgørelse.

En dommer (den børnesagkyndige) bemærker, at psykologundersøgelsen af 2. september 2012 efter hans vurdering er mangelfuld, blandt andet ved anvendelsen af tolk i forbindelse med Rorschachprøve og andre test. Endvidere påpeger han, at indtrykket af familien og de foreliggende oplysninger ikke med fornøden sikkerhed giver grundlag for at antage, at der er åbenbar risiko for sundhed eller udvikling ved ophold i hjemmet. Dommeren voterer for, at klagerens principale påstand [red. hjemgivelse] følges. De øvrige dommere er uenige, og dom afsiges efter stemmeflertallet. **Se bilag.**

Familiens samvær med B nedsættes til hver anden uge. Dette anker forældrene.

Forældrene påklager, at der ikke er udarbejdet revideret handleplan, som loven foreskriver, samt at M ikke er en del af forældrehandleplanen.

I marts 2014 afventer K og M forsat den reviderede forældrehandleplan, der blev lovet i september 2013.

SAG H

I denne sag, hvor begge forældre har funktionsnedsættelse, erstattes borgerstyret personlig assistance (BPA) af en socialpædagogisk indsats med fokus på børnene. Hjælpen kommer derved til at handle direkte om børnene, og forældrene får ikke længere hjælp og støtte i forhold til deres funktionsnedsættelse. Det medfører, at forældrene i den pædagogiske forældrekompetenceundersøgelse fremstår som forældre med nedsat forældreevne, fordi de er begrænset af deres funktionsnedsættelse. Børne- og ungeforvaltningen har således ikke fokus på kompensationsbehovet hos forældrene, ud over støttebehovet til børnene. Tilsvarende gælder, efter at børne- og ungeudvalget har påpeget, at forældrenes problemstillinger hovedsageligt er relateret til deres sygdomme og deres fysiske formåen.

INDSTILLINGER TIL TVANGSANBRINGELSE, IKKE TAGET TIL FØLGE I BØRNE- OG UNGEUDVALGET

Forældre med sclerose

Baggrund:

Kvinde, K, 40 år, som 22-årig diagnosticeret med sclerose. Mand, M, 53 år, som 20-årig diagnosticeret med sclerose. Sammen har de børnene B1 (2006) og B2 (2007). K er som følge af sclerose funktionsnedsat især i benene og er afhængig af rollator samt har problemer med hukommelsen. M er funktionsnedsat i

mindre grad, periodevis smerteplaget. Begge lever af førtidspension.

2006 – 2010

M og K er ikke gift, og M bor og har folke-registeradresse i en anden by, men opholder sig hos K og børnene mindst halvdelen af tiden. M og K har fælles forældremyndighed over børnene.

K får tildelt hjælp, herunder 24-timers-hjælper, BPA (Borgerstyret personlig assistance) med hjælperkorps, som K selv ansætter, vælger og administrerer. K er tilfreds med ordningen, og det fungerer fint med børnene. Endvidere får K hjælp af kommunen til ombygning af huset med henblik på rum til hjælper m.m.

Børnene bliver i dagtimerne passet i dagpleje og senere i børnehave.

2010

Kommunen vil skære ned på hjælperordningen. K kommer selv med forslag til, hvor der kan skæres. K mister i første omgang nogle hjælpertimer.

2011

Kommunen skærer yderligere i hjælpen til K. Familien spørger brugerforening til råds og fortsætter, på baggrund af råd, ordningen uændret, hvilket medfører, at K kommer til at skylde kommunen mange penge (ca. 40.000 kr.).

K's hjælperordning ophører akut.

K's hjælp består nu kun af hjemmehjælp (ifølge forældrene kun få timers rengøringshjælp) og 15 timers ledsagelse pr. måned.

Som erstatning for BPA-hjælperordningen ansætter Børne- og ungeforvaltningen et kommunalt børne- og familiecenter til en støttepædagogisk ordning i forhold til børnene. Hjælpen angives i rapport fra børne- og familiecenteret at omhandle støtte til børnene, som forældrene ikke selv kan varetage (eks. hjælp til at få børnene op, følge dem i børnehave, bade, putte, børste tænder m.m.).

2012

Børne- og familiecenteret mener ikke, at den iværksatte foranstaltning er tilstrækkelig i forhold til at sikre børnene, og støtten udvides med flere timer.

K og M ønsker og har behov for praktisk hjælp i forhold til K's egne funktionsnedsættelser, men hjælpen afgrænses til det, der handler om børnenes sikkerhed. Det er således svært for K og M såvel at ordne det praktiske som rengøring, oprydning m.m. samt med manglen på praktisk hjælp at få overskud nok til børnene. Hertil kommer belastningen med at have mennesker i huset, som de ikke selv har valgt, og som ikke har faglighed vedrørende K og M's funktionsnedsættelse.

Børne- og ungeforvaltningen bestiller, i forbindelse med at børne- og familiecenteret underretter om bekymring for børnenes udvikling og trivsel, en "pædagogisk forældreressourceundersøgelse" af K.

Der holdes i forløbet ikke møder med kommunen om hjælpen, der evalueres ikke med familien, og da den pædagogiske forældreressourceundersøgelse er færdig i april, indsendes den til kommunen uden dialog med forældrene.

Rapporten fra den pædagogiske forældre-ressourceundersøgelse beskriver børnene som havende vanskeligheder. Især sønnen B1 beskrives som ikke værende så selvstændig og selvhjulpne, som man kan forvente af en snart 6-årig, samt havende svært ved at udsætte sine behov. Det nævnes endvidere, at begge børn i perioder er sengevedere, hvilket ifølge forældrene er tiltaget betydeligt, siden døgnhjælpen ophørte.

I rapporten beskrives K som meget påvirket af sin funktionsnedsættelse, der også forværres i perioden. K er ifølge rapporten meget træt og ikke realistisk omkring sin funktionsnedsættelse, herunder sin hukommelse. Rapporten påpeger samtidig, at det er et gennemgående problem, at M og K er dårlige til at planlægge, blandt andet fordi K og M ikke er oppe, når støttepersonalet kommer tidligt om morgenen, eller får hentet børnene til tiden, fordi K ikke tager højde for, at hun skal bruge lang tid på at blive klar. Om K og M's samspil med børnene kommenteres, at K og M pga. træthed ofte giver efter for børnene.

Samtidig anføres det i rapporten, at M og K giver udtryk for deres utilfredshed med manglende praktisk hjælp, også når børnene er til stede. Rapporten vurderer derfor, at

forældrene ikke er i stand til at tilsidesætte egne behov i forhold til deres børns behov. Samtidig konkluderer rapporten, at det ikke har været muligt at bibringe K eller M en forståelse for de problemer, der er omkring børnene og deres samspil, samt at K og M er urealistiske i forhold til deres egen formåen omkring børnene, herunder at B1 og B2 begrænses betydeligt i deres fysiske udfoldelse og udvikling.

Der vurderes afslutningsvist i rapporten, at der er bekymring for børnenes udvikling og, at forældrene ikke vil være i stand til at samarbejde positivt om børnene i hjemmet.

K og M forelægges, at man fra forvaltningen vil indstille til, at børnene anbringes. En psykolog i K og M's omgangskreds går ind i sagen som bisidder og fraråder forældrene at skrive under på frivillig anbringelse.

Forvaltningen indstiller til anbringelse af børnene uden samtykke, men udsætter først mødet og opgiver derefter indstillingen.

Efterår 2012

På baggrund af anbefaling fra psykologen/ bisidderen igangsættes en ny pædagogisk støtteforanstaltning hos familien, der dog ikke giver direkte kompensation i forbindelse med forældrenes funktionsnedsættelse.

Forældrene oplever dog fortsat uklarhed omkring, præcis hvilken hjælp og støtte konsulenterne er ansat til at yde.

2013

I januar 2013 indkalder forvaltningen K og M til møde, fordi forvaltningen ønsker, at børnene kommer i aflastning. Forældrene mener ikke, at der er brug for aflastning – men i stedet mere praktisk hjælp i hjemmet til forældrene (jf. erstatning for at hjælperordningen blev taget fra K i 2011). Forældrene siger nej tak til aflastning hos den foreslåede aflastningsfamilie, men anbefaler egen familie/ netværk, hvilket forvaltningen afslår.

Statusudtalelse i marts 2013 fra de pædagogiske konsulenter konkluderer, at forældrene er nærværende i forhold til deres børn, og at der er kommet mere struktur i hjemmet, samt at K og M er bevidste om deres roller og ansvar som forældre og er meget lydhøre over for de råd og den vejledning, der gives i forhold til børnene. Det vurderes, at der i forhold til K og M's manglende fysik fremover vil være behov for støtte i hjemmet til børnene.

Sommeren 2013 får K konstateret kræft og opereres samt modtager kemoterapi og anden behandling.

August 2013

På baggrund af en samlet vurdering af den belastede situation, børnene vedvarende befinder sig i i hjemmet, beslutter Børne- og ungeforvaltningen igen at tilbyde forældrene aflastningsordning for børnene. Forældrene er ikke enige i, at der er behov for, at børnene passes af andre, men at de i så fald ønsker, at det bliver personer fra eget

netværk. Forvaltningen afviser dette, bl.a. fordi forvaltningen mener, at det ikke kun er i sygdomsperioden, der skal aflastes. Derfor er det vigtigt, at der aflastes af en familie, der kan tage sig af børnene på længere sigt, hvis forældrenes situation skulle ændre sig til det dårligere.

På baggrund af statusudtalelser fra børnenes skole og børnehave, herunder bekymringer for om hjemmet kan danne ramme for at stimulere børnenes udvikling, indstiller forvaltningen til anbringelse af børnene uden samtykke.

Den 19. september 2013: Børne- og Ungeudvalget træffer afgørelse om, at indstillingen ikke tages til følge.

Dette begrundes med, at der på baggrund af de foreliggende oplysninger ikke er begrundet formodning om, at problemerne ikke kan løses under børnenes fortsatte ophold i hjemmet, at børnene ikke er fagligt tilstrækkeligt afdækket, samt at forældrenes problemstillinger hovedsageligt er relateret til deres sygdomme og omhandler deres rent fysiske formåen, hvilket bør kunne afhjælpes med hjælpeforanstaltninger i hjemmet. **Se bilag.**

Marts 2014

Siden afgørelsen i september 2013 er hjælpen ikke blevet øget. M er nu i hjemmet 100 %. Forvaltningen meddeler på et møde med K og M uden bisidder, at familiekonsulenterne stopper med ugens udgang hos K og M, og at de selv må klare sig med deres venners og

families hjælp den kommende uge. Herefter vil forvaltningen finde frem til, hvilken løsning der skal sættes ind med.

Familien har ved redaktionen af nærværende rapport netop sendt en klage til borgmesteren.

KONKLUSION OG ANBEFALINGER

INDLEDNING

Alle mennesker har ret til familieliv og beskyttelse mod indgreb i familielivet. I forhold til forældre med handicap fastslår de internationale menneskerettigheds-konventioner en positiv forpligtelse for staterne til at støtte og hjælpe i rollen og ansvaret som forældre.

Indholdet af retten til familieliv og retten til at være forældre for personer med handicap skal forstås i overensstemmelse med Handicapkonventionens grundlæggende principper om værdighed, selvbestemmelse, ikke-diskrimination, inklusion, respekt for forskellighed og lige muligheder. For at imødekomme disse grundlæggende principper vil det således være afgørende, at staterne iværksætter særlige foranstaltninger og tilstrækkelig hjælp, så forældre med handicap fuldt, effektivt og reelt kan nyde deres ret til at være forældre og udfylde deres forældrerolle.

I visse tilfælde vil indgreb i retten til familieliv imidlertid kunne accepteres. Det vil dermed også i visse tilfælde være acceptabelt at foretage indgreb i retten til at være forældre for personer med handicap. Det gælder f.eks.,

hvis et barn i en konkret situation er i fare for misrøgt eller overgreb og derfor skal fjernes fra sine forældre.

Ifølge de internationale menneskerettigheds-konventioner vil en tvangsfjernelse af et barn fra forældrene med handicap kunne accepteres, hvis:

- alle muligheder for at støtte familien er udtømt, og
- en fjernelse er nødvendig for at sikre barnets tarv.

Ud over den positive pligt til at hjælpe forældre med handicap i deres forældrerolle stiller de internationale menneskerettigheder således strenge krav til deciderede indgreb i retten til familieliv for forældre med handicap. Den danske servicelov opfylder umiddelbart konventionernes strenge krav, da en tvangsfjernelse af et barn i Danmark alene kan ske, hvis der er åbenbar risiko for, at barnets sundhed eller udvikling lider alvorlig skade. Desuden er tvangsfjernelser i Danmark underlagt en række andre betingelser, som opfylder konventionernes proportionalitetsprincip, således at det altid skal overvejes, om en mindre indgribende

foranstaltning end en anbringelse vil være tilstrækkelig i forhold til at løse barnets og familiens problemer. Tilsvarende gælder i endnu højere grad, når vi taler om tvangsadoptioner.

I relation til den danske stats positive forpligtelse til at hjælpe forældre med handicap i deres forælderrolle er der imidlertid en række problemstillinger, som trænger sig på og giver anledning til bekymring. Disse områder vil blive gennemgået i det følgende, og der vil blive fremsat generelle og konkrete anbefalinger.

Problemstillingerne vil blive analyseret med udgangspunkt i en rettighedstilgang. De danske regler vil således blive holdt op imod de forpligtelser, som den danske stat er underlagt i både Handicapkonventionen, Børnekonventionen og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

KOMPENSATION

Retten til familieliv og princippet om familiens enhed er grundlæggende inden for menneskeretten. Handicapkonventionen understreger den positive forpligtelse for staterne til at støtte og kompensere i rollen og ansvaret som forældre. Forældre med handicap har således en ret til at få hjælp til at være forældre og til at udføre deres pligter som omsorgspersoner og opdragere af børn. Det følger også af både Børnekonventionen og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Det er ydermere statens ansvar at sikre, at

barnet kan bevare sine bånd og relationer til familien og andre nærtstående – også i de tilfælde hvor barnet er fjernet fra sine forældre. Forpligtelsen indebærer, at staten også under en anbringelse af et barn skal sikre, at forældrene modtager hjælp, så de kan udfylde deres rolle som forældre.

Der er få sager, hvor Ankestyrelsen og domstolene har vurderet danske myndigheders overholdelse af Handicapkonventionen. Af de sager, det har været muligt at finde, fremgår det, at både Ankestyrelsen og domstolene har afvist at tage selvstændigt stilling til, om konventionen er overholdt. Der er i stedet givet udtryk for, at "vi anser serviceloven for overensstemmende med Handicapkonventionen"⁷⁸, og at "adskillelsen fra forældrene på grundlag af servicelovens regler kan ikke anses for at være i strid med FN's konvention om rettigheder for personer med handicap."⁷⁹ Domstolene og Ankestyrelsen synes således at være tilbageholdende med direkte at vurdere servicelovens overensstemmelse med de internationale konventioner. Dette understreger behovet for en eksPLICIT forpligtelse i lovgivningen til som beskrevet i Handicapkonventionen at kompensere forældre med handicap i forhold til deres behov som forældre og ikke alene i forhold til deres behov som voksne personer.

I familier, hvor en eller begge forældre har et handicap, sker der i praksis ofte det, at kommunen stiller spørgsmålstejn ved forældrenes rolle og evne som forældre. I disse

sager vil kommunen typisk tage udgangspunkt i servicelovens børnebestemmelser om særlig støtte til barnet, der har brug for støtte til at sikre sine opvækstvilkår. Konsekvensen er, at forældrene kan efterlades med det indtryk, at der ydes hjælp til familien, fordi de ikke kan varetage deres opgave som forældre.⁸⁰ Forældrene oplever også, at fokus flyttes fra det, som er væsentligt for dem; nemlig at deres funktionsnedsættelse betyder, at de har brug for hjælp til at kunne varetage deres forældreopgave.

Der er risiko for, at de kommunale forvaltninger glemmer, at der er mulighed for at yde forskellige former for kompensation til forældre med handicap som støtte til varetagelse af deres forældreopgaver. Det kan ske efter servicelovens voksenbestemmelser, hvor der tages udgangspunkt i kompensationsprincippet, som handler om at yde støtte, der afhjælper eller begrænser konsekvenserne af forælderens handicap.

I flere af de konkrete sager i eksempel-samlingen er forældrenes kompensationsbehov ikke afdækket, før der foretages en forældrekompetenceundersøgelse (f.eks. sagerne A, B, C, D, G og H). Forældrenes handicap får derfor unødigt stor betydning. Der er ikke selvstændigt fokus på deres forældreevner, som de ville se ud, hvis forældrene var blevet kompenseret for deres handicap. På den måde ligestilles de ikke med forældre uden handicap. Det manglende fokus på kompensation til forældre med handicap

fastholdes ofte efter anbringelsen (f.eks. sagerne B, F og G).

Sag A er et tilsyneladende enkeltstående eksempel på, at domstolene har understreget en forpligtelse for kommunen til at lave en forudgående kompensationsundersøgelse. Retten i [Bynavn] nedsætter genbehandlingsfristen for en tvangsfjernelse fra 2 til 1 år med følgende begrundelse: "Der er herved lagt vægt på, at der ikke er foretaget en kompensationsundersøgelse, forinden forældreevneundersøgelsen blev iværksat, samt at [forældrene] efter det oplyste ikke har modtaget sagkyndig støtte og hjælp til at drage omsorg for [barnet]. Endvidere er det tillagt betydning, at samværet med [barnet] efter det oplyste har udviklet sig positivt, samt at der er en fin kontakt imellem ham og forældrene. Der bør derfor foretages en kompensationsundersøgelse, hvorefter [forældrenes] forældreevne på ny må vurderes."⁸¹

Ligeledes bliver der i sag H lagt vægt på, at en kompensationsundersøgelse burde have været foretaget. I denne sag afviser kommunalbestyrelsens børne- og ungeudvalg at tvangsfjerne to børn, da udvalget finder, at forældrenes problemstillinger hovedsageligt er relateret til deres sygdomme og omhandler deres rent fysiske formåen. Dette bør ifølge børne- og ungeudvalget kunne afhjælpes med hjælpeforanstaltninger i hjemmet, og på det grundlag afvises en tvangsfjernelse.⁸²

Behovet for en forudgående kompensationsundersøgelse af forældre med handicap er også beskrevet af Stig Langvad, formand for Danske Handicaporganisationer:

” Man kan ikke alene anvende lovgivningen om støtte til børn med særlige behov – fordi det ikke nødvendigvis er barnet, der har behov for særlig støtte, men forældrene. Samtidig føler nogle forældre, at de stemples som dårlige forældre, når disse bestemmelser anvendes. Uden tilstrækkelig hjælp til forældrene, er der desuden risiko for, at børnene inddrages som aktive leverandører af støtte, f.eks. som små hjemmehjælpere eller tegnsprogstolke. Det er uheldigt.”⁸³

Serviceoven sigter ikke direkte på at kompensere forældre med handicap. Loven rummer masser af muligheder for at kompensere, men fokus ligger på forældrenes behov som selvstændige individer og ikke som forældre. Det fremgår således ikke direkte, at de forskellige voksenforanstaltninger kan anvendes i forhold til forældrens barn/børn. Således fremgår det ikke direkte i loven, at BPA-hjælperordningen kan omfatte pasning og omsorg i forhold til borgerens børn. Det beskrives heller ikke i vejledningerne til loven, at kommunerne skal kompensere og støtte i forældrerollen, før der f.eks. gribes til en tvangsfjernelse. Denne kompensationsforpligtelse er i modsætning hertil klart beskrevet i vejledningen til reglerne om tvangsadoption.⁸⁴

I og med at det er åbent for fortolkning, om der i serviceloven er en ret til hjælp til at udøve sine forældreopgaver, så er der risiko for stor forskel på behandlingen og dermed divergens i udkommet af disse sager i de enkelte kommuner.⁸⁵ Det problematiseres yderligere af, at der i praksis er eksempler på en manglende kobling mellem forældrens funktionsnedsættelse og hans/hendes rolle som forælder.

Tilbage er derfor at understrege den vigtige menneskeretlige forpligtelse i forhold til at kompensere forældre med handicap og dermed forebygge, at indgreb i retten til familieliv bliver nødvendige. Den i praksis afgørende forpligtelse for de danske myndigheder er således at yde konkret og rettidig støtte til forældre med handicap i deres forældrerolle, så det ikke bliver nødvendigt med tvangsadoptioner, tvangsfjernelser og andre alvorlige indgreb i retten til familieliv.

Flere af de konkrete sager i eksempelsamlingen illustrerer, at det sandsynligvis ville være gået anderledes, hvis kommunerne i tide havde sat ind med konkret tilpasset hjælp og støtte. En rettidig og målrettet kompensation til forældrene med handicap, så de bedre kunne udfylde deres forældrerolle og varetage deres forældreansvar, ville måske have forhindre, at det i mange sager gik så galt som det gjorde – med store ofre for både børn og forældre.

1. ANBEFALING OM KOMPENSATION:

Forældre med handicap har ret til støtte til at være forældre. Kommunale og statslige myndigheder har pligt til at sikre, at denne ret virkeliggøres.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor:

- at Socialministeriet udarbejder en bekendtgørelse om "hjælp og støtte til forældre, der på grund af handicap har behov for hjælp eller særlig støtte til at være forældre." Bekendtgørelsen skal tage udgangspunkt i de bestemmelser og muligheder for hjælp til forældre med handicap, som allerede findes i serviceloven og i dens tilknyttede vejledninger. Hensigten er, at det eksplicit fremgår, at forældre med handicap i overensstemmelse med Handicapkonventionen har ret til hjælp og støtte til at varetage deres forældrerolle.
- at det præciseres i denne bekendtgørelse og i de relevante vejledninger og håndbøger, at kommunerne har pligt til at udarbejde en kompensationsundersøgelse af forældre med handicap og at kompensere, før de udarbejder en forældrekompetenceundersøgelse.
- at det tydeliggøres i bekendtgørelsen, at kommunen i sager, hvor anbringelse har fundet sted, sikrer, at forældrene kompenseres for at opretholde samvær og relation mellem forældre og børn. Hvor det er

muligt, skal forældrekompetencen udvikles og trænes med henblik på hjemgivelse af barnet/børnene.

- at der gives information på Socialstyrelsens hjemmeside om rettigheder og muligheder for forældre med handicap.
- at Socialstyrelsen udbreder eksempler på god praksis om kompensation til forældre med handicap til kommunerne.

Tvangsbortadoption er et yderst alvorligt indgreb i retten til familieliv. Kommunerne, Ankestyrelsen, statsforvaltningerne og domstolene bør derfor i sager om tvangsadoption være særligt opmærksom på pligten til at yde kompensation til forældre med handicap.

SIKRING AF BARNETS TARV OG FORÆLDRENS TARV Gennem GRUNDIG SAGSBEHANDLING

Princippet om familiens enhed er grundlæggende både i Handicapkonventionen og i Børnekonventionen. Det afspejler også virkeligheden, hvor der i mange tilfælde i praksis reelt ikke er en konflikt mellem barnets og forældrenes tarv: ofte ønsker hverken barn eller forældre at blive skilt fra hinanden – i hvert fald ikke fuldt ud. En eventuel fjernelse af et barn må derfor kun forekomme som en sidste udvej og kun med det formål at beskytte barnets tarv. Før der

tages initiativ til tvangsfjernelse, følger det således både af Handicapkonventionen og af Børnekonventionen, at staten skal støtte og hjælpe forældrene i deres forældreevner. Det altafgørende vil være at finde en løsning, som er til barnets bedste og varetager barnets tarv.

Barnets reform har medført et forstærket fokus på barnet, hvilket i praksis kan være på bekostning af forældre med handicap. Det er i den forbindelse vigtigt at holde sig for øje, at det ofte ikke bare er i forældrenes interesse, men også kan være til barnets bedste, at der ydes en sådan kompensation til forælderen med handicap, så han eller hun kan varetage sin forælderrolle. Med andre ord vil en rettidig indsats i forhold til at kompensere en forælder med handicap i forhold til forælderrollen kunne forebygge en senere konflikt mellem barnets og forældrens behov.

I eksempelsamlingen opstilles der i flere af sagerne et modsætningsforhold mellem barnets tarv og forældrenes interesse. Særligt i de sager, hvor barnet selv har et kompensationsbehov, kan der være en risiko for, at forældrenes behov for støtte glider i baggrunden (f.eks. sagerne E, F og G), eller ses som et behov, der ikke kan kompenseres for, hvis barnets behov skal tilgodeses (f.eks. sag B).

Det er vigtigt at huske:

- at man ved at støtte forældrene også støtter børnene,

- at det ofte er til barnets bedste at støtte forældrene i deres forælderrolle og forældreopgaver,
- at der i praksis derfor i mange tilfælde ikke er en konflikt mellem børnenes og forældrenes interesser – begge ønsker hjælp til at få familien til at fungere og at blive sammen.

Efter Børnekonventionen er "barnets tarv" ikke alene en materiel rettighed og et fortolkende retsprincip. Det er også en procedureregulering, som fastslår, at processuelle garantier er en forudsætning for at kunne vurdere og afgøre barnets tarv i konkrete sager.

Det følger også af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 6 om retfærdig rettergang, at visse procedureregler skal opfyldes for at sikre borgernes retssikkerhed. Der gælder f.eks. en forpligtelse til at sikre en ordentlig sagsbehandling og til at afslutte en sag inden for en rimelig tid.

Der er således menneskeretlige krav i forhold til at sikre en særlig grundig sagsbehandling i disse følsomme sager, hvor der er uoverensstemmelser mellem barnets og forældrenes behov. Det indebærer også, at der i disse sager om barnets tarv skal være en realistisk mulighed for at klage over dårlig sagsbehandling.

I forhold til at klage over dårlig og fejlbehæftet sagsbehandling i denne type sager afviser Ankestyrelsen at behandle sådanne klager. Ankestyrelsen henviser i stedet til,

at forældrene med handicap kan klage til kommunens borgmester eller til Folketingets Ombudsmand. Folketingets Ombudsmand mener imidlertid også, at det er vanskeligt at gå ind i denne type sager.

I det lys er det bekymrende, at flere af sagerne i eksempelsamlingen er kendetegnet ved en ringe sagsbehandling. Det er også et problematisk kendetegn for mange af sagerne, at der mangler koordinering og samarbejde mellem de forskellige kommunale forvaltninger, herunder kommunernes familieafdelinger og handicapafdelinger. Der kan f.eks. være tale om, at en sagsbehandler ikke har kendskab til en forælders handicap og derfor ikke ser kompensationsbehovet og dets betydning for forælderrollen. Der kan også være tale om, at sagsbehandleren ikke inddrager faglighed og ekspertise fra kommunens handicapafdeling og dermed ikke får kendskab til de konkrete kompensationsmuligheder, som findes i lovgivningen. Når den ringe sagsbehandling kobles med, at sagerne er meget komplekse, bliver det særligt problematisk for den enkelte borgers retssikkerhed (f.eks. sagerne C, E og F).

Kommunernes dårlige sagsbehandling i sager om anbragte børn illustreres konkret af Ankestyrelsens Praksisundersøgelse fra 2011 om flytning og hjemgivelse af anbragte unge. Ankestyrelsen beskriver således i denne undersøgelse, at 83 % af sagerne er præget af manglende dokumentation for, at sagsbehandlingen har fulgt lovens sagsbehandlingskrav.⁸⁶

Sagerne i eksempelsamlingen illustrerer, at der konkret kan være problemer med kommunernes overholdelse af procedureregler om f.eks. udarbejdelse af forældrehandleplaner og halvårlige revurderinger af handleplaner for anbringelse af børn (f.eks. sagerne B, F og G). Det er et stort problem, i og med at forældre, selvom deres børn er anbragt med eller uden tvang, ofte stadig har behov for støtte og hjælp til at være gode samværsforældre. Der synes også i praksis at være problemer med, at en støtteperson efter serviceloven § 71, stk. 2 reelt fungerer som kontrolperson under samvær mellem forældre og anbragte børn uden, at der er givet en formel bemyndigelse hertil.

2. ANBEFALING OM SAGSBEHANDLING:

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at kommunerne sikrer en særlig grundig sagsbehandling i sager om tvangsfjernelse af børn fra forældre med handicap. Instituttet anbefaler også, at der sikres en bedre koordinering og større samarbejde mellem de kommunale forvaltninger, herunder kommunernes familieafdelinger og handicapafdelinger. Grundig sagsbehandling og sammenhæng på tværs kan beskrives i en ny bekendtgørelse (jf. 1. anbefaling).

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at der indføres en udtrykkelig klageadgang til Ankestyrelsen over fejlbehæftet og dårlig sagsbehandling i sager om tvangsfjernelse af børn fra forældre med handicap.

FORÆLDRE MED KOGNITIVE HANDICAP

Handicapkonventionen forpligter staterne til at iværksætte sådanne foranstaltninger, så forældre med handicap reelt kan udfylde deres forælderrolle og varetage deres forældreansvar. Dette indebærer også en forpligtelse til at fremme og udvikle forældrekompetencer for forældre med kognitive handicap, såsom indlæringsvanskeligheder.

Kommunerne begrundede ofte anbringelser af børn med manglende forældreevne. I dette begreb ligger en risikovurdering i forhold til varetagelse af barnets tarv. Ofte oplever forældre med handicap, at man i kommunerne ikke lægger mærke til eller ignorerer deres handicap og derfor meget hurtigt alene har fokus på barnet. Dette indebærer, at servicelovens bestemmelser om kompensation til forældrene kun i begrænset omfang eller slet ikke kommer i spil (f.eks. sag F). I andre tilfælde oplever forældre med handicap, at der er for meget fokus på deres handicap, og at de på den baggrund alt for hurtigt dømmes ude som forældre (f.eks. sagerne D og E). I begge tilfælde er resultatet, at forældrene oplever en forsimplet opfattelse af deres forældreevne og mulighed for at udvikle forældrekompetencer. Med andre ord oplever forældrene med handicap en manglende ligestilling med forældre uden handicap. I praksis er resultatet ofte, at forældrene ikke får den kompensation, som måske kan bidrage til, at de på trods af deres funktionsnedsættelse kan klare i hvert fald dele af forældreopgaverne.

I 2001 blev der lavet en kortlægning i 28 kommuner af antallet af forældre med udviklingshæmning og de tilbud, som kommunerne iværksatte over for dem.⁸⁷ Over halvdelen af børnene af forældre med udviklingshæmning boede hjemme. Undersøgelsen illustrerede betydningen af en støtteperson som en positiv rollemodel for forældrene. Med andre ord var det en styrke, når en person bevidst støttede og arbejdede på at udvikle de forældrekompetencer, som forælderen med udviklingshæmning havde.⁸⁸ Undersøgelsen illustrerede det store potentiale, der kan være i systematisk at arbejde med metoder, som understøtter og udvikler forældrekompetencer med udgangspunkt i, at forældres muligheder for at blive gode forældre kan udvikles.⁸⁹

En anden undersøgelse fokuserede på forældre, der i voksenlivet har erhvervet et handicap, som nødvendiggør, at de må flytte på botilbud.⁹⁰ Disse forældre har ikke længere de samme muligheder for at dele hverdagslivet med deres børn. Undersøgelsen viste, at det er afgørende for forælderollens udfoldelse, om der arbejdes målrettet med relationen mellem forældre og barn eller ej. Undersøgelsen viste også, at der sjældent er en struktureret plan for, hvordan botilbuddene håndterer forældreskabet blandt beboerne, og at der generelt skete en forskellig og tilfældig håndtering af forældreskab på de forskellige botilbud.⁹¹

Forældre med indlæringsvanskeligheder kan have behov for at få hjælp til at udvikle og styrke deres forældrekompetencer. En sådan hjælp og indsats kan forebygge, at det senere kan blive nødvendigt af hensyn til barnets tarv at fjerne barnet fra sine forældre. En sådan hjælp og indsats kan også forebygge, at samværet mellem forældre og barn helt ophører, og relationen forsvinder.

Forældreoven er udtryk for en statisk størrelse og kan måske i konkrete tilfælde umiddelbart virke ringe. Men det er vigtigt at være opmærksom på, at forældrekompetencerne i mange tilfælde kan trænes og udvikles med den rette konstruktive og positive tilgang.

Det fremgår ikke direkte af serviceloven § 85 om socialpædagogisk hjælp, at denne bestemmelse er relevant i forhold til træning i forældrekompetencer. I vejledningen til bestemmelsen beskrives træning i omsorg og personlige relationer, men heller ikke her nævnes der noget om omsorg for og relationen til børn.⁹²

3. ANBEFALING OM KOGNITIVE HANDICAP:

Institut for Menneskerettigheder anbefaler en ændring af vejledningen til § 85 i serviceloven, så det eksplicit fremgår, at socialpædagogisk hjælp efter servicelovens § 85 kan anvendes i forhold til træning og udvikling af forældrekompetencer.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Socialministeriet tager initiativ til en udvikling og systematisering af metoder med henblik på at træne og styrke forældrekompetencer hos de forældre med kognitive handicap, som har behov for det.

TVUNGNE FRIVILLIGE ANBRINGELSER

De fleste anbringelser af børn sker formelt med forældrenes samtykke. I flere sager er der imidlertid tale om, at der sandsynligvis ville have været grundlag for en tvangsmæssig anbringelse, hvis samtykke ikke blev givet. I undersøgelsen om udviklingshæmmede som forældre påpegede flere kommuner, at selvom langt de fleste anbringelser formelt set er frivillige, så er der reelt tale om frivillig tvang i en del af sagerne.⁹³ Dette kan betyde, at forældrene i praksis hverken har forstået eller accepteret grundlaget for anbringelsen.

Flere sager i eksempelsamlingen illustrerer også den kendsgerning, at myndighedernes mistillid og manglende tidlige støtte til forældre med handicap kan være medvirkende til, at forældrene selv mister troen på, at de kan og bør være forældre for deres barn (f.eks. sagerne B og F). Det kan resultere i, at de opgiver at "kæmpe mod systemet" og føler sig presset til at samtykke i en anbringelse af deres barn.

I de sager, hvor forældrene samtykker til en anbringelse, har de ikke krav på at få beskikket

en advokat. Den type anbringelser, der kan betegnes "tvungne" frivillige anbringelser, kan derfor udgøre et retssikkerhedsmæssigt problem, da der er risiko for, at forældrene ikke har forstået eller reelt accepteret grundlaget for anbringelsen. Der er heller ingen sikkerhed for, at forældrene forinden deres samtykke har fået kendskab til, at der findes andre støtteforanstaltninger efter serviceloven end en indgribende anbringelse af barnet.

4. ANBEFALING OM 'FRIVILLIGE ANBRINGELSER'

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Socialministeriet iværksætter en praksisundersøgelse eller en velfærdsundersøgelse om 'frivillige anbringelser' med henblik på at undersøge, om retssikkerheden for forældre med handicap er tilstrækkeligt beskyttet.

BESKYTTELSE MOD MULTIDISKRIMINATION

Forældre med handicap kan opleve at være i den vanskelige situation, at de udsættes for dårlig behandling på grund af både handicap og etnisk oprindelse (multidiskrimination). Handicapkonventionen understreger med sit generelle princip om ikke-diskrimination, at staterne skal sikre beskyttelsen mod diskrimination på grund af handicap – både når handicappet står alene, og når det kobles med andre forhold som etnisk oprindelse, køn mv.

I flere af sagerne i eksempelsamlingen har forældrene en anden etnisk oprindelse end dansk. Sagerne illustrerer, at forældrenes manglende kendskab til muligheden for at få hjælp kan resultere i, at de ikke modtager den nødvendige kompensation for deres handicap. Herudover viser sagerne, at manglende tolkebistand til forældrene og sagsbehandleres manglende indblik i forældrenes kulturelle og etniske baggrund kan udgøre en barriere og få store konsekvenser for familien som helhed og for forældre og børn som enkeltpersoner. Barriererne i form af manglende forståelse og indsigt kan f.eks. resultere i, at forældrenes handicap og behov for kompensation fuldstændigt bliver overset. De kan også medføre, at sagsbehandlerne tolker forældrenes handlinger som værende udtryk for manglende indsigt i børnenes behov (f.eks. sagerne E, F og G).

5. ANBEFALING OM MULTIDISKRIMINATION:

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Socialministeriet foranlediger, at der indsamles og formidles viden om familier med handicap og etnisk minoritetsbaggrund for at sikre beskyttelse mod multidiskrimination i forhold til retten til at være forældre.

NOTER

- 1 Andreas Domopoulos, *Intellectually Disabled Parents before the European Court of Human Rights and English Courts in European Human Rights Law Review* (2009), p. 71.
- 2 Caroline Harnacke and Sigrid Graumann, *Core Principles of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: An Overview*, in Joel Anderson and Jos Philips (eds.), *Disability and Universal Human Rights: Legal, Ethical, and Conceptual Implications of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, SIM special 35 (2012), side 33.
- 3 Se Institut for Menneskerettigheders beskrivelse af denne forpligtelse: <http://www.menneskeret.dk/emner/handicap/forstaa-konvention/indledning/artikel-4-generelle-forpligtelser/imr-artikel-4>
- 4 CESCR General Comment 5: Persons with disabilities (09-12-1994), par. 31.
- 5 CESCR General Comment 5: Persons with disabilities (09-12-1994), par. 31.
- 6 COFACE (Confederation of Family Organisations in the European Union), *The Family Dimension of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (March 2012). Se: http://coface-eu.org/en/upload/07_Publications/CofaceDisabilityCRPDbooken.pdf
- 7 Se Institut for Menneskerettigheders beskrivelse af indholdet af Handicapkonventionens artikel 23: <http://www.menneskeret.dk/emner/handicap/forstaa-konvention/privatliv/artikel-23-respekt-hjemmet-familien/imr-artikel-23>
- 8 Caroline Harnacke and Sigrid Graumann, side 42 (Se note 2).
- 9 David Björgvinsson, *The Protection of the Rights of Persons with Disabilities in the Case Law of the European Court of Human Rights*, page 152, in Oddny Mjöll Arnardóttir and Gerard Quinn (eds.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities – European and Scandinavian Perspectives* (2009).

- 10 Birgitte Kofod Olsen, Kapitel 8 - Handicappede menneskers rettigheder i Nell Rasmussen (red.), *Menneskerettigheder i socialt arbejde*, Nyt Juridisk Forlag (2013), side 152.
- 11 Marianne Schulze, *Understanding the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, Handicap International (2010), page 45.
- 12 Sigrid Graumann, *Resolving the Tension between Equality and Difference: Towards a New Understanding of Discrimination*, in Joel Anderson and Jos Philips (eds.), *Disability and Universal Human Rights: Legal, Ethical, and Conceptual Implications of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, SIM special 35 (2012), side 87.
- 13 Birgitte Kofod Olsen, side 155 (Se note 10).
- 14 Marianne Schulze, page 46 (Se note 11).
- 15 Concluding observations on the initial periodic report of Hungary, adopted by the Committee at its eighth session (1728 September 2012), CRPD/C/HUN/CO/1, 8 October 2013, par. 36-37. Se: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fHUN%2fCO%2f1&Lang=en
- 16 Concluding observations on the initial periodic report of El Salvador, adopted by the Committee at its tenth session (213 September 2013), CRPD/C/SLV/CO/1, 22 October 2012, par. 47-48. Se: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fSLV%2fCO%2f1&Lang=en
- 17 Case of Kutzner v. Germany (Application no. 46544/99), Judgment 26 February 2002 (Final 10/07/2002).
- 18 Case of Kutzner, par. 58 og 59.
- 19 Case of Kutzner, par. 61.
- 20 Case of Kutzner, par. 76.
- 21 Case of Kutzner, par. 82.
- 22 EMD Case of K.A. v. Finland, Application no. 27751/95, 14 January 2003, par. 138.
- 23 Jan C.M. Willems, *Principles and Promises in the Convention on the Rights of the Child and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, in Lisa Waddington, Gerard Quinn and Eilionoir Flynn (Eds.), *European Yearbook of Disability Law* (Vol. 3) (2012), side 70.
- 24 Committee on the Rights of the Child, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best

- interest taken as a primary consideration, 29 May 2013.
- 25 Committee on the Rights of the Child, General comment No. 14 (2013) , para 4.
- 26 Committee on the Rights of the Child, General comment No. 13 (2011) on the right to protection from all forms of violence, 18 April 2011, para 61.
- 27 Committee on the Rights of the Child, General comment No. 14 (2013), para 6.
- 28 General comment No. 14 (2013), para 32.
- 29 General comment No. 14 (2013), para 33.
- 30 General comment No. 14 (2013), para 82.
- 31 General comment No. 14 (2013), para 61 og 63.
- 32 General comment No. 14 (2013), para 65.
- 33 Study on the situation of women with disabilities in light of the UN Convention for the Rights of Persons with Disabilities (VC/2007/317), A Final Report for the DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities of the European Commission (December 2009), page 10.
- 34 Roxanne Mykitiuk and Ena Chadha, Sites of Exclusion: Disabled Women’s Sexual, Reproductive and Parenting Rights in Rioux et al.: Critical Perspectives on HR and Disability Law, Nijhoff (2011), side 192.
- 35 DUKHsen, Nr. 17 – april 2009, side 3.
- 36 Det Centrale Handicapråd, Dansk Handicappolitiks grundprincipper (September 2005), side 6 ff.
- 37 Regeringen, Handicappolitisk handlingsplan 2013 – et samfund for alle (oktober 2013), side 9.
- 38 Ugeskrift for Retsvæsen, U.1994.837H.
- 39 Vejledning nr. 12 af 15/02/2011 om servicelovens formål og generelle bestemmelser i loven (Vejledning nr. 1 til serviceloven), side 3.
- 40 Vejledning nr. 12, side 3.
- 41 Vejledning nr. 12 af 15/02/2011, side 4.
- 42 Vejledning nr. 12 af 15/02/2011, side 5.
- 43 Vejledning nr. 13 af 15/02/2011 om hjælp og støtte efter serviceloven (Vejledning nr. 2 til serviceloven), side 12.
- 44 Ankestyrelsens principafgørelse C-17-01.
- 45 Ankestyrelsens principafgørelse A-6-03.
- 46 Ankestyrelsens principafgørelse 53-12: En scleroseramt kvinde kunne alene få hjælp

til konkrete nødvendige praktiske opgaver i forbindelse med pasning af sit barn efter serviceloven § 83. Hun kunne ikke i medfør af § 83 få hjælp til opgaver, der omfattede generel pasning og omsorg for barnet. Varetagelse af barnets tarv skulle ske efter bestemmelserne i servicelovens kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge.

- 47 Vejledning nr. 9 af 15/02/2011 borgerstyret personlig assistance (Vejledning nr. 7 til serviceloven), punkt 20.
- 48 Ankestyrelsens principafgørelse 53-12.
- 49 DUKHsen 1/2009, side 17.
- 50 Principafgørelse C-3-06.
- 51 FOU nr. 2005.448.
- 52 Principafgørelse C-3-06.
- 53 Principafgørelse C-3-06.
- 54 Vejledning nr. 13 af 15/02/2011 om hjælp og støtte efter serviceloven (Vejledning nr. 2 til serviceloven), punkt 21-28.
- 55 Vejledning nr. 9 af 15/02/2011 borgerstyret personlig assistance (Vejledning nr. 7 til serviceloven), punkt 4-5.
- 56 Ankestyrelsen principafgørelse 49-13: udmåling af assistance efter BPA-ordningen og hensyntagen til borgerens ægtefælles varetagelse af opgaver i hjemmet.
- 57 Vejledning nr. 9 af 15/02/2011 borgerstyret personlig assistance (Vejledning nr. 7 til serviceloven), punkt 20.
- 58 Vejledning nr. 10 af 15/02/2011 om særlig støtte til voksne (Vejledning nr. 5 til serviceloven), side 17.
- 59 Vejledning nr. 10 af 15/02/2011 om særlig støtte til voksne (Vejledning nr. 5 til serviceloven), side 17.
- 60 <http://www.sm.dk/Temaer/social-omraader/Handicap/Sider/Start.aspx>.
- 61 For materiale der beskæftiger sig med personer med udviklingshæmning og forældreskab, se: <http://www.socialstyrelsen.dk/handicap/udviklingshaemning/temaer/udviklingshaemmede-og-foraeldreskab>
- 62 <http://www.socialstyrelsen.dk/handicap>
- 63 Vejledning nr. 9007 af 07/01/2014 om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven), side 32 punkt 98.
- 64 Vejledning nr. 9007 af 07/01/2014 om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven), side 32 punkt 98.

- 65 DUKHsen, Nr. 17 – april 2009, side 6.
- 66 Servicestyrelsen, Håndbog om Barnets Reform (2011), side 12-13. Se: <http://shop.socialstyrelsen.dk/products/handbog-om-barnets-reform>
- 67 Socialministeriet, Retningslinjer for udarbejdelser og anvendelse af forældrekompetence-undersøgelser, juni 2011, side 4-5.
- 68 Socialministeriet, Retningslinjer for udarbejdelser og anvendelse af forældrekompetence-undersøgelser, juni 2011.
- 69 Socialministeriet, Retningslinjer for udarbejdelser og anvendelse af forældrekompetence-undersøgelser, juni 2011, side 8.
- 70 Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven) nr. 9007 af 07/01/2014, side 119 punkt 377.
- 71 Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven) nr. 9007 af 07/01/2014, side 127 punkt 395.
- 72 Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven) nr. 9007 af 07/01/2014, side 200 ff. punkt 584.
- 73 Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven) nr. 9007 af 07/01/2014, side 201 punkt 586.
- 74 Ankestyrelsen, Ankestyrelsens undersøgelse af adoption uden samtykke, juni 2011. <http://ast.dk/publikationer/ankestyrelsens-undersogelse-af-adoption-uden-samtykke>
- 75 Vejledning nr. 9312 af 28/06/2013 om Frigivelse af Børn til National Adoption, Del III, Kapitel 10.
- 76 Ankestyrelsen, Åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation for at adoptere deres plejebarn, februar 2014, side 11.
- 77 Vejledning nr. 9312 af 28/06/2013 om Frigivelse af Børn til National Adoption, Del III, Kapitel 11.3.
- 78 Case G, udtalelse fra Ankestyrelsen i byretsdom af 22. maj 2013.
- 79 Case C, rettens begrundelse og afgørelse i byretsdom af 20. december 2013.
- 80 DUKHsen, Nr. 17 – april 2009, side 6.
- 81 Case A, byretsdom af 18. marts 2009.
- 82 Case H, afgørelse fra Børne- og Ungeudvalget af 19. september 2013.

- 83 Stig Langvad, Forældreretten og handicap, indlæg af 28. marts 2008. Se: <http://www.handicap.dk/dokumenter/pressemeddelelser/foraeldre/?searchterm=None>
- 84 Vejledning nr. 9312 af 28/06/2013 om Frigivelse af Børn til National Adoption, Del III, Kapitel 11.3.
- 85 DUKHsen, Nr. 17 – april 2009, side 10-11.
- 86 Ankestyrelsen, Praksisundersøgelse om flytning og hjemgivelse af anbragte unge (2011). Se: <http://ast.dk/publikationer/praksisundersogelse-om-flytning-og-hjemgivelser-af-anbragte-unge>
- 87 Anne Skov & Ulla Henningsen, Udviklingshæmmede som forældre - en kortlægning i 28 kommuner (2001). Se: <http://shop.socialstyrelsen.dk/products/udviklingshaemmede-som-foraeldre>
- 88 Anne Skov & Ulla Henningsen, side 36.
- 89 Anne Skov & Ulla Henningsen, side 53-54 og side 56.
- 90 Mia Schneider og Henriette Holmskov, "Man vil stadig gerne have lov til at være mor..." – Om forældre med erhvervet handicap, der bor på et botilbud, Handicapenheden 2011.
- 91 Mia Schneider og Henriette Holmskov, side 9-10.
- 92 Vejledning nr. 13 af 15/02/2011 om hjælp og støtte efter serviceloven (Vejledning nr. 2 til serviceloven), punkt 21-28.
- 93 Anne Skov & Ulla Henningsen, side 50 (Se note 87).

INSTITUT FOR MENNESKE RETTIGHEDER

Institut for Menneskerettigheder har blandt andet til opgave at fremme gennemførelsen af FN's handicapkonvention.

Instituttet sætter derfor med denne publikation fokus på retten til at være forældre for personer med handicap. De internationale menneskerettighedskonventioner slår fast, at Danmark har en forpligtelse til at støtte og hjælpe i rollen og ansvaret som forældre.

I publikationen beskrives otte forskellige sager om anbringelse eller tvangs-fjernelse af børn af forældre med handicap. Vi kommer med en række anbefalinger til, hvilke ændringer der bør sættes i værk i Danmark for at sikre, at personer med handicap kan få den nødvendige støtte til at være forældre.

